

Wilfrid Stinissen

PUTOVÁNÍ K PRAVDĚ

PRO PŘÍPRAVU

O DUCHOVNÍ ČETBĚ

Tato kniha není kniha obvyklá. „Obvyklou knihou“ rozumím například detektivku nebo odbornou knihu o spoření v akcích. Když se zaberu do čtení o akciovém spoření, je mým úmyslem naučit se něčemu víc o efektivním plánování. Chci získat informaci, jak si počínat. A pomocí informace, kterou mi kniha poskytne, doufám, že budu moci vylepšit své majetkové poměry.

Kniha *Putování k pravdě* neodpovídá potřebě informace tohoto typu. Nebyla napsána proto, abych *já* měnil různé okolnosti, nýbrž se abych se *sám* změnil jako člověk. *Putování k pravdě* patří k tomu typu spisů, jimž obvykle říkáme duchovní četba čili *lectio divina*. Především zde jde o čtení Písma svatého. Při čtení literatury informačního rázu hledáme otázky a odpovědi. Informace jsou zkoumány v analytických schématech. Chceme prozkoumat problémy ze všech pozic, abychom dospěli k racionálnímu chápání. Naopak při takzvané duchovní četbě jde o to číst proto, abychom žasli, podivovali se a přetvářeli svou mysl před živoucím Bohem, který nám neustále vychází vstříc. Zde nerozebírám množství údajů proto, abych je kriticky srovnával. Přenechávám iniciativu chápání Bohu, ať jeho Duchu působí na mé duševní schopnosti spočívající v hloubi mého nitra, ať působí na mé srdce, kde mají svůj původ rozum, vůle a smysly.

Vyprávění v 24. kapitole evangelia sv. Lukáše o apoštolech putujících do Emaus nám objasňuje, že bibli lze číst s různým výsledkem (viz verš 32). Nejde tedy v první řadě o to naučit se něčemu novému za účelem získání další informace. Naopak týká se to něčeho, co už dávno dobře známe. Otázkou je: *srdcem* pochopit to, o čem jsme dřív měli jen matné tušení. Když Ježíš káže o chápání srdcem (viz Mt 13,10-17), ukazuje, že takové chápání nestaví na intelektuálním výkonu, nýbrž je darem od Boha, jemuž jedinému se lze otevřít.

Mnoho lidí již shledalo, že my ve svém kulturním okruhu jsme v mnoha směrech zaslepení. Ne-li jinak, setkání se zcela jinou kulturou zapůsobí obvykle jako budík a výsledkem je pak mnohem lepší schopnost dívat se na svůj vlastní

životní postoj kriticky. Sv. Pavel v 1. listu Tesalonickým, kap. 5 verš 6, varuje své čtenáře před tím, aby se nevědomky přizpůsobovali postojům a životnímu stylu společnosti popírající Boha: „Nespěme tedy jako ostatní, nýbrž bděme a budme střízliví" (srv. Ř 12,2). Duchovní četba je důležitou cestou k této schopnosti rozlišovat a mít jasno. Vybízí nás totiž změnit perspektivu, vidět sebe sama z vnějších východisek skutečnosti.

Protože nás duchovní četba do takové míry provokuje, není možné zaměřovat ji s četbou zábavnou. Beletrii můžeme číst rychle. Detektivku zhltneme za jeden nebo dva večery. Čtení duchovní literatury má své vlastní tempo - značně pomalejší. Bohužel je typickým znakem života naší současné společnosti netrpělivost. Všechno musí jít rychle. Výsledek našeho snažení se musí projevit co nejdřív, jinak se nevyplácí. Mnozí myslíme rychleji než mluvíme, mluvíme rychleji, než dokážeme jednat, a jednáme tak rychle, že nestačíme všechno uskutečnit. To vede k tomu, že dlouhé úseky našeho života jsou poznamenány nestálostí a postrádají ryzost. Tomu však lze odpomoci tím, že budeme věnovat více času meditaci a tichu. Při duchovní četbě, která vede přímo k modlitbě nebo již je formou modlitby, je důležitější vsát do sebe pět řádků než zběžně pročíst pár stránek jen proto, abychom zjistili, o čem spis pojednává. Nečti tuto knihu tak, jako čteš jiné knihy. Žij s ní - a to dlouho! Osvojuj si její obsah v malých dávkách, nikdy ne víc než jednu kapitolu denně. Ať se její živná látka vstřebá do tvého bytí pro tvé duchovní zdraví a sílu.

O AUTOROVI

Wilfrid Stinissen se narodil roku 1927 v Antverpách v Belgii. Do Švédska přišel r. 1967. Je členem malé kon-templativní komunity v Tgarpu ve Skne a je velmi dobře obeznámen s tradicemi duchovní četby. Jako karmelitán a katolický kněz již po mnoho let praktikuje to, o čem ve své knize píše a co je zapotřebí vědět pro putování po duchovní cestě. Na toto téma přednáší rovněž v meditačních kurzech a při duchovních cvičeních, které vede po celé Skandinávii. Stinissen je autorem mnoha knih, např. *Cesta vnitřní modlitby* (1975, čes. překlad Karmelitánské nakladatelství 1995), *Knihy o hlubinné křesťanské meditaci Noc je mým světlem* (1978, čes. překlad Karmelitánské nakladatelství 1997), *Otče, tobě se odevzdávám*, a *Ježíšova modlitba* (1986, čes. překlad Karmelitánské nakladatelství 1996).

Hans Johansson učitel na Misijní škole v Órebro

*„Já jsem cesta, pravda a život, “
praví Ježíš. Bůh je pravda.*

Když Bůh praví: „Jsem, který jsem,“ vyjadřuje tím nejvnitřnější podstatu pravdy.

*Myslím, že nejlepším duchovním cvičením
je zdokonalovat se v pravdě! Dostaneme-li se do styku s pravdou,
nepochybně se setkáme s Bohem.*

*Čím prodchnutější budeme pravdou,
tím víc se Bohu přiblížíme.*

Co nám brání, abychom byli pravdiví?

Každý z nás musí pohlédnout na svůj život.

*Tato kniha chce být nápomocna
v odstraňování překážek,
které se staví do cesty. Napřahuje se vstříc pravdě.
Chce otvírat cesty. Chce ti pomoci, abys prohlédl.*

KRISTUS, BOŽÍ PRAVDA

Podstata pravdy v bibli se zakládá na historické skutečnosti, že Bůh přišel, aby se setkal s člověkem. Tato milost, již Bůh prokazuje svému lidu, není jevem přechodným, nýbrž definitivním. Jakmile Bůh jednou obrátil svou tvář k člověku, pak už ji nikdy neodvrátí. Bůh je stejný včera i dnes. Bůh je tím Bohem, jenž uzavírá smlouvu: zavazuje se, že zítra bude takový, jaký je dnes. Bůh nikdy neklame. Je Bohem, který dává sliby a dodržuje je. „Ale i když my jsme nevěrní, on zůstává věrný, protože nemůže zapřít sám sebe" (2 Tm 2,13).

Boží jméno je Jahve, „já jsem". Bůh o sobě hovoří v přítomném čase. Pro něho neexistuje ani čas minulý, ani čas budoucí. Bůh neříká „miloval jsem tě" ani „budu tě milovat", nýbrž „miluji". Mnoho z toho, co se přihodilo v našem životě, náleží minulosti, mnohé již vymizelo. U Boha se neztratí nic. A právě tato vlastnost jej činí naprosto spolehlivým. Vše se odehrává v ustavičné přítomnosti. Bůh je vždy sebou samým. V Bohu nejsou, tak jako v nás, rozličné vrstvy, s nimiž se on více či méně ztotožňuje. Bůh je tím, čím je. A proto je *pravdivý*. Můžeme se na něj spolehnout. Jeho přirozeností je věrnost, neboť je vždy týž. Obrazný jazyk bible praví: „Hospodine, skalní štíte můj, má pevná tvrzi, můj vysvoboditeli, Bože můj, má skálo, utíkám se k tobě, štíte můj a rohu spásy" (2 S 22,2-3).

Hebrejské slovo „emet" (pravda) pochází od slova „aman" což znamená: být solidní, jistý, spolehlivý. Srovnej s naším liturgickým „amen". Kdo odpovídá slovem „amen", dosvědčuje, že to, co bylo předneseno v modlitbě, je pravdivé, spolehlivé, správné.

Ježíš je Boží Amen. Skrze Ježíše Bůh uskutečňuje své sliby a ukazuje, že v jeho Synovi není ano a ne, nýbrž pouze ano (2 K 1, 19). Když chce Ježíš říci něco důležitého, uvede své tvrzení slovem „amen" („vpravdě ..."). Evangelista Jan toto slovo zdvojuje. Dvojí amen nevisí jen tak ve vzduchu, nýbrž má svou předchozí historii, a taje zakončena právě slovy amen, amen. Všechno, co stojí ve Starém zákoně o Božích slibech, se nyní naplňuje. Zdvojené amen je konečnou odpovědí Ježíšovou na všechno, co bylo předpověděno.

V osobě Ježíšově se vše dovršuje. Ježíš amen pouze *neříká*, on *je* Boží Amen. „Všechna Boží zaslíbení našla v něm svoje 'ano'" (2 K 1,20). Či slovy knihy Zjevení: „Toto praví Amen, svědek spolehlivý a věrný, začátek Božího stvoření" (3,14). Amen je slovo, vyjadřující věrohodnost. Znamená: „Řekl-li jsem jednou, že miluji, pak po celou věčnost neřekám nic jiného než amen, amen..." Bible končí tímto mocným slovem: Amen.

Tím, že je Ježíš viditelným a slyšitelným Amen všech Božích slibů, odhaluje a zjevuje Boha. Láska a věrohodnost Boží, tj. jeho pravda, jsou zviditelněny v Ježíši. Zde se dostáváme k druhému významu slova „pravda" v bibli, především

v Novém zákoně, zvláště u evangelisty Jana. Tento význam vyplývá z řeckého slova „aletheia“, což je slovo složené a znamená „nikoli skrytý“. *Pravda je to, co již není skryté*; je to nyní odhalené. Bůh byl tím, kdo přebýval v nepřístupném světle (1 Tm 6,16), byl Bohem vpravdě skrytým (Iz 45,15). Avšak nyní, v Ježíši Kristu, je Bůh odhalen. Ježíš *je* pravda (J 4,6). Ježíš je Bůh, který již není skrytý. Ježíš je odhalený Bůh. „Kdo viděl mne, viděl Otce“ (J 14,9).

Ježíš je plností zjevení. V Ježíši je všechno, co Bůh chtěl sdělit: „Boha nikdo nikdy neviděl. Jednorozený Bůh, který spočívá v náručí Otcově, ten o něm podal zprávu“ (J 1,18). Sv. Jan od Kříže (1542-1594) často zdůrazňuje, že v Ježíši Kristu je obsažena všechna pravda. Nemáme zapotřebí hledat někde jinde. Honit se za vizemi či zjeveními znamená urážet Boha: „Poté co nám Bůh dal svého Syna, který je jeho Slovem, nám jiné slovo již dát nemůže. V tomto jediném Slově nám řekl všechno najednou a nic k nám tedy už promlouvat nemusí.“

Jediné, co pro sv. Pavla má smysl vědět, je Ježíš Kristus, a to Kristus ukřižovaný (1 K 2,2). Proč „ukřižovaný“? Protože Slovo promlouvá z kříže obzvláště zřetelně a mocně. Na kříži se zviditelňuje všechna sláva Boží, sláva *lásky*. Tam slovo duní, tam Ježíš „s naléhavým voláním“ (Žd 5,7) hlásá, že Bůh je láska a jaký je důsledek takové lásky. Tam se zjevuje sláva Ježíšova a tím i sláva Otcova. Neboť opětovně: „Kdo viděl mne, viděl Otce“. Pavel hovoří o tom, že Bůh „osvítí lidi poznáním Boží velebnosti, která je na Kristově tváři“ (2 K 4,6).

O tuto slávu prosil Ježíš ve své velekněžské modlitbě. „Otče, přišla ta hodina. Oslav svého Syna, aby Syn oslavil tebe“ (J 17,1). Plné slávy se dostalo Ježíši na kříži. Nemusí čekat na zmrtvýchvstání. Kříž a sláva spolu souvisí: „Přišla hodina, kdy Syn člověka bude oslaven. Amen, amen, pravím vám: Jestliže pšeničné zrno nepadne do země a neodumře, zůstane samo; odumře-li však, přinese hojný užitek“ (J 12,23-24). „Hodina“, ta chvíle, k níž Ježíš směřuje po celý svůj život, je hodinou kříže. Tam září sláva lásky v plné své nádheře. Nic tu nechybí. Právě na kříži říká Ježíš: „Dokonáno je!“ (J 19,30).

Kříž ukazuje, že Bůh má zcela jiné pojetí slávy než my. Jeho sláva vyhlíží úplně jinak, než jsme si mysleli. Trůnem Boží slávy je právě kříž. Kříž není sice jevem ojedinělým. Ovšem Ježíš umírá jen jednou, a to smrtí krvavou. Avšak sám obsah, hluboký význam kříže, totiž že Bůh je láska, a to láska tak velká, že za své stvoření obětuje vlastní život - to je cosi věčného. Proto říká evangelista Jan v knize Zjevení, že spatřil, jak v nebi proti trůnu stojí Beránek, „ten obětovaný“ (5,6). Beránek, který *byl zabit*, tam *stojí*. Jaký paradox! Bůh vítězí tím, že se dá přemoci, vládne tím, že vydává vlastní život.

Jan říká dále, že Beránek je zabitý již „od stvoření světa“ (Zj 13,8). To, co kříž vyjadřuje, je skutečnost od samého stvoření světa. Že Bůh tvoří, znamená, že *začíná* rozdávat sám sebe.

Musíme však postoupit o další krok. Boží sebeobnažení a sebevydávání nezačíná až tehdy, kdy Bůh zahajuje stvořitelské dílo. Zcela se vydávat je Boží

podstatou. Tři božské Osoby jsou čisté vztahy, které se vydávají sobě navzájem a vzájemně se v sobě nacházejí.

Kříž je hodinou pravdy. V kříži se nám vyjevuje všechna pravda. A díky eucharistii (večeři Páně) se dostává všem, kdo přišli po Ježíšovi, možnosti být přítomni tomu, kdy Syn na kříži zjevuje Otcovu lásku. Zde není žádných privilegovaných, všichni mohou být účastníky. Eucharistie je prodloužením kříže v čase. „Toto je mé tělo, které se za vás vydává ... Toto je má krev, která se prolévá za vás“. V eucharistii se Bůh i nadále sděluje, vydává svůj život ve viditelných znameních.

Kříž obsahuje všechno. V kříži je celistvost a plnost zjevení. A kde je celistvost, tam je pravda. „Das Wahre ist das Ganze“. Friedrich Hegel (1770-1831) má na mysli dynamičnost. Pouze ten, kdo má přehled o celém vývoji, dovede posoudit jednotlivé fáze. Pravdou poupěte je květ, pravdou květu je plod. Konec odhaluje smysl všeho předchozího. Dokud člověk není mrtev, nelze s konečnou platností posoudit jeho život. Psát životopis živého člověka je riskantní. Teprve po jeho smrti lze retrospektivně porozumět jeho životu.

Protože kříž je zakončením Ježíšova pozemského života, musíme posuzovat všechno, co Ježíš řekl a učinil, ve světle kříže. Ježíšův život směřuje k hodině kříže již od začátku. Východní i západní teologie jsou zajedno v názoru, že Bůh se stal člověkem proto, aby jeho cílem byl kříž. Kříž není žádnou tragickou náhodou. Ježíš kráčí cílevědomě směrem k Jeruzalému. „Nikdo mi ho nemůže vzít, *ale já ho dávám sám od sebe*“ (J 10,18). Krajiní obnaženost kříže vrhá světlo na celý jeho život. Ježíšův život chápeme teprve při pohledu na kříž. Tam se objasní všechno, co Ježíš učil a konal. Všechno bylo postupným zjevováním Boží lásky.

V kříži je obsažena celá pravda.

TROJEDINOST LÁSKY

Trojice se pokládá za nejhlubší a nejnepochopitelnější mystérium křesťanské víry. Osobně se domnívám, víc než cokoli jiného přesahuje náš rozum tajemství inkarnace. Že Bůh dovede být zároveň tak velký i tak malý, všemohoucí i bezmocný, stvořitel i tvor, je nepochopitelné. Že však Bůh není Bohem monolitickým, nepozůstává z jednoho kusu, nýbrž ztělesňuje společenství, přátelství, rodinu, tomu uvěřím snadno. Mnohem snadněji než tomu, že je sám. Osamělý Bůh nemůže být láska. Osamělý Bůh musí nutně být Bohem narcistickým, který se může pouze zhlížet sám v sobě. Jestliže však Bůh jsou tři osoby, všechno se mnohem víc objasní a na mnoho otázek dostaneme odpověď.

Tak je tu například otázka lidské přirozenosti. Kdo je vůbec člověk? Víme, že je stvořen k obrazu Božímu, že mezi člověkem a Bohem jsou podobnosti. Je-li Bůh bytostí pomnožnou, pak jí musí být i člověk. O tom nelze pochybovat! Člověk není Adam nebo Eva, nýbrž Adam s Evou a Eva i Adamem. Vztah patří k podstatě člověka stejně tak, jako patří k podstatě Boží. Nevíme-li to již z vlastní zkušenosti, pak by nás o tom už musela přesvědčit psychologie. Sami sebou jsme pouze v souhře s druhými lidmi. Uzamkneme-li se a všechny ostatní ze svého života vyloučíme, je to naše smrt. Láska je život sám. Jediné, co nás opravdu povzbuzuje a uchvacuje, je láska. Chceme vědět o lásce víc, naše nejhlubší otázky se týkají lásky.

Také zde nám Trojice dává odpověď. Ukazuje nám konkrétně, co je láska. Že má trojí tvář. Že existují tři způsoby, jak prokazovat a prožívat lásku. Každou Osobu sv. Trojice ztělesňuje stěžejní pohled na lásku.

Otec je ten, kdo *dává*. Všechen ten nekonečný život, jejž v sobě nosí, si neoponechává sám pro sebe. Přímou ho to „nutí“, aby se sdílel, aby daroval svůj život. Komu však má svůj život věnovat, když na světě mimo něj není nikdo? Ve svém „sdílení“ zrodí Syna. Toto není nic náhodného, co by bylo mohlo být jinak. Nikoli, Otcovou podstatou je *vydávát sám sebe*. Otec se *musí* přelit do někoho jiného. Může být Bohem lásky, pouze zrodí-li Syna. Pramen je pramenem, jedině když vyvěrá.

Chceme-li se pokusit popsat Otcův charakter, můžeme říci, že jeho nejnápadnější vlastností je jeho *velkorysost*. Bůh, to je velkorysost sama. Otec nedává jen *něco* z toho, co má nebo čím je, nýbrž *dává celou* svou bytost. Dává svému Synovi všechno tak beze zbytku, že Syn je Otcovi roven. A toto nečiní Otec jen jedinkrát, nýbrž činí tak neustále, po věky věků. Syn je ten, kdo *přijímá*. Dostává svou podstatu od Otce, stejně jako řeka přijímá podstatu od pramene. Kdyby řeka řekla prameni: „Já tě nepotřebuji, dovedu si pomoci sama“, přestala by téci. Kdyby Syn již nechtěl být nadále závislý na Otcovi, kdyby se chtěl odloučit od pramene, zničil by se. Syn to však neudělá. Jeho základním postojem je *přijímat*. Již od věčnosti je otevřený a přijímá Otcův dar. Ano, Syn

po Otcovu daru touží, nikoli pro sebe, nýbrž protože Otec tím, že sdílí svou podstatu, může být sám sebou, Otcem. Říká-li Ježíš: „Blahoslavení chudí“, vyjadřuje tím svou vlastní zkušenost Syna. Ježíš je dokonale chudý. On, jenž sám od sebe nečiní nic (J 8,28), přijímá každým okamžikem všechno. A tak je zároveň bohatý, nesmírně bohatý, a to Otcovým životem, který do něj nepřetržitě proudí v celé své plnosti.

Když něco dostaneme *my*, strčíme si to do kapsy. Pokládáme to za své vlastnictví. Snad dokonce tajíme před ostatními, dokonce i sami před sebou, že jsme něco dostali. Syn není takový. Přiznává, že to, co dostal, není jeho nýbrž Otcovo, a tímto přiznáním všechno dává zpátky Otcovi. Proud se vrací k prameni. Když žil Ježíš mezi námi, říkal velmi často: „Děkuji ti, Otče.“ Je-li Otec zosobněním velkorysosti, pak je Syn ztělesněním *vděčnosti*. Teď chápeme, proč se člověkem nestal Otec, nýbrž Syn. Otec by nikdy nemohl být naším vzorem. Má přece všechno sám ze sebe, zato my nemáme ze sebe nic. Syn však dostává vše od Otce, právě tak jako my. Jen tak se mohl stát prvorozeným mezi mnoha bratřími (R 8,29).

Je tu ještě třetí Osoba, která se nazývá Bohem: Duch svatý. O něm mluvit je nesnadné, můžeme si však pomoci obrazem. Láska, která spojuje manželskou dvojici, je víc než mužova láska k manželce plus ženina láska manželovi. Když manželé řeknou „naše láska“, nemíní tím součet obou lásek, nýbrž posvátnou skutečnost, která je spojuje a přitom je něčím víc. Jsou spolu jedno v lásce. Když se jim narodí dítě, stala se tato láska do určité míry hmatatelnou a zjevnou, byla zosobněna. Láska, která spojuje Otce se Synem, je víc než láska Otcova plus láska Synova. Je třetí skutečností, v níž Otec a Syn jsou jedno. Otec a Syn jsou „jedno srdce a jedna duše“. Toto společné srdce je Duch svatý.

Zatím co Syn dostává všechno od Otce sám, Duch přijímá od Otce i od Syna. Avšak i pro něj platí, že přijímá jen proto, aby mohl dávat. Duch má svůj vlastní způsob, jak dávat. Zviditelňuje lásku Otcovu i Synovu. Stejně tak jako dítě již svou existencí svědčí o lásce mezi svým otcem a svou matkou, tak svědčí i Duch o vzájemné lásce mezi Otcem a Synem. Každý, kdo poznal Ducha svatého musí říci: Hle, jak se Otec a Syn milují. Duch zvěstuje lásku Otcovu a Synovu.

Duch má ještě jiný způsob, jakým dává. Prolamuje koloběh lásky mezi Otcem a Synem. Je láskou, která proudí zevnitř ven, láskou, která tvoří, sdílí se, je otevřená zcela bez hranic. Zatím co Syn se zdržuje v blízkosti Otcově -sedí po jeho pravici - je Duch bez ustání v pohybu. Vznáší se nad vodami. Proniká vesmírem. Je holubicí, větrem, ohněm. Naplňuje světový prostor láskou. Je Boží dynamikou. Je dárce života. Je přece posvátným dechem života. To on vkládá božské sémě do života Mariina. To on vyhání Ježíše do pouště a provází ho po cestě ke kříži. To on po Ježíšově nanebevstoupení sestoupil na uředníky jako vichr a přiměl je, aby „šli do celého světa“. To on proměňuje chléb a víno v Kristovo tělo a Kristovu krev. Proměna Boha v potravu a nápoj nutně *musí* být

dílem Ducha svatého. Vždyť on sám je Bůh v darované formě.

Je-li Otec ztělesněním velkorysosti a Syn vděčnosti, pak je Duch zosobněnou *otevřeností*.

Protože Bůh je láska a je trojjediný, pak každá ryzí láska musí rovněž být trojjediná. Pravá láska je dávat, přijímat a nikdy neklást hranice. Chybí-li jen jediný z těchto tří aspektů, láska hyne. Kdo chce pouze dávat, je dotěrný, kdo chce pouze přijímat, je příživník, a kdo nedovolí lásce proudit dál, žije v zajetí „égoïsme é deux" (sobectví ve dvou). Pravá láska „dává vycházet svému slunci pro zlé i pro dobré a sesílá déšť spravedlivým i nespravedlivým" (Mt5,45).

Zahloubat se do mystéria sv. Trojice není věru ztráta času. Trojice tě učí, kdo jsi a jak máš žít.

DUCH PRAVDY

Ze všech tří osob svaté Trojice je Duch nejtajuplnější. Ducha svatého není možné si představovat tak, jako si představujeme Otce nebo Syna. Syn se nám zjevuje v lidské podobě: má obličej, mluví, má city, žije a umírá jako my. Tím, že odhaluje tajemství své podstaty, že je jediným a milovaným Synem svého Otce, zjevuje též Otce. Otec je sice neviditelný, tušíme však jeho přítomnost, ba i jeho tvář, když pozorujeme Syna. Je Otcem Synovým, a stačí pohledět na Syna, abychom poznali Otce (J 14,9).

Naproti tomu Duch nemá tvář, nemá dokonce ani jméno, které by naznačovalo, že je osobou. Nikdo se nemůže před Duchem postavit, nikdo ho nemůže vidět. „Vy ho znáte“, praví Ježíš, „neboť přebývá u vás a *bude ve vás*“ (J 14,17). Pociťovat přítomnost Ducha svatého znamená v první řadě uvědomovat si jeho působnost, otevřít se jeho vlivu, řídit se jeho vnuknutími, dovolit, aby byl původem všeho našeho počínání.

Jeho jméno „Duch svatý“ vlastně jeho podstatu nikterak nevyjadřuje. Tím, že je Duch, se od Otce a od Syna nikterak neliší. Otec i Syn by mohli mít toto jméno, Bůh sám mohl by se nazývat „Duch svatý“. Ježíš to říká samařské ženě: „Bůh je Duch“ (J 4,24). Boha jakožto Boha charakterizuje to, že je Duch a že je svatý. Augustin (354-430) však poukazuje na to, že tato neexistence specifického jména právě dost paradoxně vyjadřuje něco z podstaty Ducha. Protože ho pojmenováváme na základě toho, co je Otci a Synovi společné, je jeho podstatou být právě jednotou mezi Otcem a Synem. Specifickou vlastností Ducha svatého je vytvářet pospolitost. Proto právě všeobecný název „Duch svatý“ je svou obecností nejlepší způsob, jak vyjádřit, co je pro něj typické. Duch svatý je živoucí paradox: jeho identita spočívá v tom, že je tím, co je pro druhé dva společné. Jeho zvláštností je, že nemá zvláštnost. Jaké poučení pro nás, kteří tak horlivě hledáme svou identitu a chceme rozvíjet svou osobnost! Duch si nepřeje nic jiného než ustoupit do stínu. Duch nechce být ničím zvláštním, jeho podstatou je rozplývat se v druhých.

Řecké slovo pro ducha, „pneuma“, znamená vítr, vzduch i dech. Vítr je cosi tajuplného, nevypočitatelného. V rozhovoru s Nikodémem aplikuje Ježíš tuto vlastnost větru na Ducha: „Vítr vane, kam chce; slyšíš, jak hučí, ale nevíš, odkud přichází a kam jde. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha“ (J 3,8). Vítr, a stejně tak i Duch, je lehký, pohyblivý, neúnavný. Nelze jej zachytit, uchopit. Vítr se nedá pohladit, je však možné dát se jím laskat; nelze jej chytit, lze se však větrem dát uchvátit a unášet.

Především nás však o činnosti Ducha poučuje náš dech. Bez dýchání není života. V nicejském vyznání víry nazýváme Ducha svatého Dárce života. Jeden pravoslavný biskup popsal tuto životodárnou funkci v textu, který se již stal slavným: „*Bez Ducha svatého* je Bůh na míle vzdálen, Kristus pouze minulostí,

evangelium je jen starý dokument, církev je jen organizace, autorita je jen moc či diktatura, křesťan otrokem morálky. Avšak s *Duchem svatým* stojí celý vesmír ve znamení zmrtvýchvstání, vzkříšený Ježíš je přítomen, evangelium je pramenem života, církev vyzařuje světlo Trojice, autorita je osvobozující službou, liturgie je připomínkou a očekáváním, lidská aktivita božskou aktivitou." Mnozí z nás jsou ochromené děti Boží, protože nenecháme Ducha svatého, aby vykonal své životodárné dílo.

Dýchání nás učí i něčemu víc. Vzduch, který nosem proudí do plic, se podrobuje a dokonale přizpůsobuje individuální tělesné konstrukci a orgánům člověka. Vzduch je neskonale pružný, vždy ochotný vzít na sebe různé formy, podle toho, kudy proudí a jaké prostory má naplnit. Tato vlastnost vzduchu nám dává tušit, jak působí Duch. Stejně tak jako vzduch, i Duch bere zřetel na kapacitu každého člověka. Může se projevit jako silný vítr, avšak i jako mírné šumění (1 Kr 19,12). Přizpůsobuje se úrovni člověka. Ježíš, který je Slovem Božím, nás od samého začátku učí plné pravdě. Ukazuje nám cíl téměř úsečně: „Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec" (Mt 5,48). Ježíš chce všechno naráz. Duch naproti tomu bere zřetel na vývoj člověka či na nedostatky ve vývoji. Ježíš praví, že Duch pravdy nás *vede* do veškeré pravdy (J 16,13). Duch tak činí postupně, podle našeho vlastního tempa.

Ježíš je Ženich. Vyžaduje naprostou oddanost nevěsty. Duch je jakoby přítelem Ženichovým: připravuje nevěstu pro setkání s Ženichem. Kdybychom nedostali Ducha, který nás vždy bere takové, jací jsme, a přesně na tom místě, kde stojíme, a který nás odtamtud zavede o krok dál, dávno bychom už byli ztratili odvahu. Cíl, na který Ježíš ukazuje, je příliš vysoký, než abychom se vůbec odvážili k němu směřovat. Potřebujeme Pomocníka a Těšitele, aby nás vzal za ruku a jemně a s nekonečnou trpělivostí nás vedl vpřed tempem, přiměřeným našim schopnostem.

Tato neuvěřitelná pružnost Ducha způsobuje, že „naplňuje svět" (Mdr 1,7), že je také tam, kde o Ježíši dosud nikdo neslyšel. Duch sídlí v každém člověku jako tajná síla. A každého, kdo upřímně hledá pravdu, Duch postupně dovede k *celé* pravdě.

Jako Dárce života Duch viditelně zabraňuje ztuhnutí a zkamenění. Kde u někoho či něčeho zjistíme strnulost, je zřejmé, že Duch tam neměl přístup. Člověk může tak dychtit po darech Ducha, tak být žádostivý vědět, jaká charismata mu Duch udělil, že se Duchu hermeticky uzavře. Žádný dar, žádné charisma se nedává jednou provždy. Dnes tě má Duch k tomu, abys mluvil, zítra abys naslouchal. Dnes jsi prorokem, zítra malým, ubohým človíčkem. Jakmile začneš označovat věci a jevy nálepkami a ohánět se definicemi, zablokuješ proud života a Ducha zaženeš. Duch nechává všechno otevřené. Chce, aby každý okamžik v životě člověka byl nový.

Existuje modlitba, která naprosto stvrzuje příbuzenství dechu s Duchem. Modlit

se může znamenat zcela prostě dýchat Ducha Božího, prostřednictvím svého dechu si uvědomovat, že v nás dýchá Duch Boží.

Jak vlídně se den rýsuje, když procítáš v mé náruči, jež je tvou říší tajuplnou!

Tvůj dech, jímž dýchám,

dech mocný, čistý, mi vlévá lásku nevídanou!

(Jan od Kříže)

Duch Boží je vždy darem. Jde o *to přijmout jej s co největší otevřeností*. Jakmile žádám víc, než mi Bůh chce dát, jakmile začnu něco „uchvacovat“ nebo chci sám řídit proces svého dýchání, všechno se zvrátí. Zbude jen mé vlastní dýchání, místo aby mnou dýchal Bůh. Dýchat, to není něco, co mám *konat*, nýbrž něco, čeho mám být *svědkem* v údivu a obdivu. Jedna karmelitánská řeholnice píše o svém vývoji: „Honila jsem se za tebou, Bože, jako bych běžela za větrem, a přesto jsem tě nikdy nezachytila. Stanula jsem tedy a dovolila větru, aby on dostihl mne - a najednou bylo všechno tak samozřejmé a jasné. Píseň větru se stala mou vlastní písní“.

Můžeme se modlit s Adriennou von Speyr (1902-1967): „Dej nám, Bože, aby každé naše dechnutí bylo naplněno tvým Duchem.“

Naslouchat při modlitbě zcela spontánně svému dechu, aniž bychom jej sebeméně ovlivňovali, a mít na paměti, že námi při tomto dýchání proudí Duch Boží, je výborným cvičením, abychom si uvědomovali, že v nás žije Duch svatý. Zároveň je to způsob, jak z modlitby, která je ustavičně přítomna v našem nitru, učinit modlitbu uvědomělou. Duch v našem srdci volá: „Abba, Otče!“ (Ga 4,6). Modlitba je prostší, než si myslíme. Modlitba je zrovna jako dýchání: ne něco, co se musí dělat, nýbrž něco, co se *děje* a co si musíme s vděčností uvědomovat a dobrovolně to přijímat.

Kde působí Duch, tam vzniká společenství. Tak je tomu uvnitř svaté Trojice a tak je tomu i mezi námi. Protože on tak jako vzduch proniká vším, spojuje i nás všechny v jedno. Nikdo si nemůže činit nároky že chce mít Ducha jen sám pro sebe. „Můj“ Duch je vždycky také Duchem všech ostatních. Duch nás otvírá sobě navzájem. Pomáhá nám sám poznávat ho v druhých. Když Duch procítl u mne, vnukává mi touhu probudit Ducha též u mého bratra a u mé sestry. Všichni jsme dostali úžasný úkol: probouzet Ducha u sebe navzájem.

ADAME, KDE JSI?

Smím citovat z jednoho deníku?

„Moje první vzpomínky na tatínka jsou z doby, kdy mi byly asi dva až tři roky. Když jsem se nechovala tak, jak jsem měla, ptával se tatínek: 'Kdepak je Lenička? Snad neběžela do lesa?' a předstíral, že mě všude hledá. Jakmile jsem své chování změnila, řekl: 'Aha, tady je!' Nemohu jinak než myslet na to, jak Bůh hledal člověka v ráji, a mám za to, že jsem se tím učila, že moje nezkrotná povaha nebyla moje pravé já." „Adame, kde jsi?" ptá se Bůh. Hledá člověka, a nenachází ho tam, kde se domníval, že je. Bůh na něj čeká v jeho centru, ale člověk je kdesi na předměstí.

Můžeme se divit, že naše touha po lásce, pravdě a svobodě není uspokojena? Jak by také mohla být, když systematicky unikáme svému pravému já? Jsme jako pacienti v bezvědomí. Bůh dýchá v našich prsou. My si to však neuvědomujeme, ba co víc, my ani nevíme, že Bůh přebývá v našem nitru a že žijeme skrze něj.

Může se stát, že v osvíceném okamžiku náhle procitneš ze svého bytí, které jsi dosud prožíval jako ve snu, a k svému překvapení zjistíš, že jsi někdo úplně jiný, než za koho ses považoval. Svoboda v tvém nitru je větší a silnější, než jsi tušil. Máš svobodu milovat. Ano, tvoje nejnějnější centrum je láska, čistá láska.

Reaguješ-li, když tě někdo chce zařadit do nějaké přihrádky, je to proto, že sis v hloubi svého nitra *vědom*, že jsi mnohem větší než všechny přihrádky dohromady.

Hledal jsi všude, kde se dalo, a když konečně najdeš, cos hledal, zjišťuješ, že tu už jednou byl, docela blízko, a to hned ze začátku. Hledal jsi světlo, avšak nikdy jsi nenašel víc než úzký proužek světla. *A přitom sám zdroj světla máš ve svém nitru.*

„Království Boží je ve vás", praví Ježíš (L 17,21). Je potěšitelné, že nový překlad se vrací k tradičnímu vyjádření a odmítá překlad objevivší se v novější době - „uprostřed vás" - jako jazykově nepravděpodobný. Boží království je v tobě. To je nepochopitelné tajemství, které - dáš-li se jím unášet - promění tvůj život v tanec v souladu s hudbou, která je vždy nová.

„Ženo, proč pláčeš? Koho hledáš?" (J 20,15). Tím chtěl Ježíš říci: Byl jsem ti úplně nablízku a tys nepochopila, že to jsem já.

Hluboko v nitru každého člověka zurčí pramen. U mnoha lidí je pramen zakryt spoustou nánosů. Ten však lze odstranit. Zde má rozhodující význam křest. Křtem se pramen tak očistí, že může proudit nerušeně a naplnit celou bytost člověka. Nic se však neděje automaticky. Kdo zapomene, že má ve svém nitru tajuplný pramen, tomu se nikdy osvěžení nedostane. Takový člověk zahyne žízní, přestože měl životodárnou vodu na dosah.

Nejhorším hříchem člověka je, když zapomeneme, jaké vlastní bohatství, a nedbá o ně. Místo aby zaměstnával mysl nepodstatnými věcmi, měl by si uvědomit, že je narozen nikoli z krve, nýbrž z Boha (J 1,13), že má účast na božské přirozenosti (2 Pt 1,4), že je stvořen k tomu, aby byl zahrnut do společenství tří božských Osob. U jejich stolu je volné místo (Zj 3,20).

Je možné říci něco víc o geografii nitra? Je možné určit, kde se nachází ten tajný pramen, a přesně popsát volné místo u stolu sv. Trojice?

Myslím, že ano.

Tvoje i moje místo je mezi Otcem a Synem, uprostřed onoho nepopsatelného pole energie a proudů živé vody, jimiž je Duch svatý (J 7,38-39). Syn nás umístil mezi Otce a sebe sama tak, že Otec nemůže hledět na Ježíše jinak, než aby neviděl také nás. Vzbuzuje to obzvláštní pocit radosti - vědomí, že jsme zahrnuti do dialogu lásky, jenž přesahuje všechno, co svým rozumem dokážeme chápat. Můžeme cítit krajní chudobu, ubohost a prázdnotu; a přesto jsme nepatrným jásajícím zrnkem prachu v nitru toho dialogu.

Ve staré smlouvě stál člověk jaksí naproti Bohu, a pro vztah k Bohu byl typický odstup, úcta. V nové smlouvě stojí člověk uprostřed Božího života, mezi Otcem a Synem. Syn nás uvedl do „společenství Ducha svatého“, do vroucnosti, která panuje mezi ním a Otcem, a do neustálého dialogu mezi nimi oběma. Důsledkem toho je, že Otec již nikdy nemůže být se Synem sám. My jsme vždy přítomni. Přesto však naše přítomnost nijak neruší jejich důvěrný vztah. My jsme k té slavnosti opravdu srdečně přizváni a můžeme s nimi být jako Boží rodina (Ef 2,19). „Nazval jsem vás přáteli, protože vám jsem oznámil všechno, co jsem slyšel od svého Otce“ (J 15,15).

Mohu Otcí nabídnout sám sebe jako předmět kontempace, tak aby se mohl radovat, že ve svém obraze vidí odlesk své slávy. Není samo jádro zjevení toto: nikoli že já poznávám Boha, nýbrž že Bůh poznává mne? Poznávat a milovat je pro Boha jedno a totéž. Bůh nepoukazuje ustavičně na mou hříšnost a zkaženost, nýbrž jedná se mnou jako s drahocennou osobou. I když se cítím jako zcela ubohý, mohu přesto padnout na kolena a modlit se: Otče, oslav svého Syna, aby Syn oslavil tebe (J 17,1). To, co Otec činí se svým Synem, to činí s námi všemi, neboť si nás zamiloval tak jako svého Syna (J 17,23).

Když se začne prosazovat má vlastní vůle, protože jsem nucen dělat něco, co ruší mé plány, pomůže mi, když si tiše, pro sebe, znovu a znovu zopakují Ježíšova slova: „Takový příkaz jsem dostal od svého Otce“ (J 10,18). Tato slova jsou výborným katechismem odhodlané a ochotné poddajnosti.

V prostoru svaté Trojice je dostatek místa. Vzájemná úcta mezi Otcem a Synem způsobuje, že oba jaksí o několik kroků ustoupí, aby vytvořili prostor pro uctívání, kde se mohou před sebou navzájem hluboce sklonit. Tato „distance“ zdokonaluje jejich jednotu. Zbývá jen vrhnout se opravdu hluboko do náruče

toho, jehož jsme ustavičnými a upřímnými obdivovateli. Není to právě toto, na čem ztroskotává tolik manželství - že manželé již k sobě navzájem ztratili obdiv?

Pobývat mezi Otcem a Synem je jako žít uprostřed krásné a čisté přírody. Bylo by ohavné ji znečistit. Terezie z Avily (1515-1582) pociťovala jako něco hrůzného, že se dopouštíme hříchů uvnitř v Bohu. Na druhé straně je však přece jen bezpečnější hřešit v Bohu než vně Boha. Musíme-li padnout, pak je nejlepší padnout do posvátného prostoru mezi Otcem a Synem. Vždyť náš Bůh je oheň stravující (Žd 12,29). V ohni této lásky je hřích okamžitě spálen. Všechno nečisté, všechno, co jsme na sebe „nabalili“, shoří. Zůstane pouze nahé dítě Boží, které se cítí v Boží atmosféře doma.

Tuto atmosféru popisuje tak krásně Pavel ve svém hymnu na lásku (1 Kor 13,4-7). Je to text, z něž život sv. Trojice přímo vyzařuje. My sami nepotřebujeme takovou lásku vynucovat násilím; stačí jen povolit v odporu a dát se láskou unášet.

Nejlepšího průvodce, když žijeme v prostoru mezi Otcem a Synem, máme v Duchu svatém, neboť ten zkoumá hlubiny Boží (1 Kor 2,10). Duch svatý má paradoxní schopnost ztělesňovat Boží život. Vidíme to na Marii. Když ji zastínil Duch, stal se Bůh člověkem. Adrienne von Speyr se odváží tvrdit, že láska Otcova a Synova se ztělesňuje v Duchu. Duch i my jsme „dětmi vzešlymi z Boží lásky“.

Jako takoví máme úkol být *svědky* lásky mezi Otcem a Synem a o této lásce *svědčit*. „Až na vás sestoupí Ducha svatý, dostanete moc a budete mými svědky“, řekl Ježíš (Sk 1,8). My jsme malá slova ve velkém Slově, které má zde na světě vyjádřit něco z toho, čím je Bůh. Bůh musí být vyjádřen. Nevadí však, nejsme-li mnohomluvní. Jsme přece zahrnuti do Slova, které říká všechno.

Nikdy nemůžeme přestat obdivovat Boha za to, že se tak ponížil a chce s námi sdílet svůj úžasný život.

Rád souhlasím s řádky, které mi poslala jedna kontem-plativní řeholnice: „Pokud jde o mne, chtěla bych žít tak prostě a přímočaře, aby to jediné, co by se dalo říci v posmrtné vzpomínce nad mým mrtvým tělem, bylo: 'Vzešla z Otce a přišla na svět. Oslavovala Otce zde na zemi tím, že dovršovala dílo, které jí dal vykonat. Teď svět opustila a navrací se k Otcí' (J 16,28; 17,4)“.

„KDO JE Z BOHA, BOŽÍ SLOVA SLYŠÍ“

(J 8,47)

Bible není kniha jako ostatní knihy. Nelze bibli srovnávat s jinými knihami a pouze říkat, že je lepší, moudřejší, pravdivější. Bible stojí na jiné úrovni. Všechny ostatní knihy zprostředkují myšlenky a slova lidí, v bibli však promlouvá slovo Boží. Církev si toho byla vždy vědoma a bible svědčí sama o sobě: „Všechno, co je v nich napsáno, je vdechnuto Bohem“ (2 Tm 3,16), „neboť proroctví nebylo nikdy proneseno z lidské vůle, ale lidé oznamovali Boží výroky proto, že je k tomu přiměl Duch svatý“ (2 Pt 1,21).

To dává podnět k filozofickým úvahám. Jak se nekonečný, neomezený Bůh může vyjadřovat konečnými, omezenými slovy? Jak může Bůh hovořit prostřednictvím lidí a po způsobu lidského vyjadřování, aniž by zradil sám sebe? Lidské slovo zřejmě má, proti všemu očekávání, vnitřní dovednost, jak vyjádřit nekonečno. Tuto vlastnost má slovo společnou s celým materiálním stvořením. Materiálně může být nositelem božského. To vyplývá z inkarnace a svátostí. Bůh se stává člověkem, a v tomto člověku „přebývá celá plnost božství“ (Ko 2,9). Není nutno opustit Krista jako člověka, abychom se s ním mohli setkat jako s Bohem. Totéž platí i o svátostech. Nemusíme hledat v pozadí materiálního světa či mimo něj, abychom našli duchovní skutečnost. Důležité je vydobýt z hmoty ducha, z lidského božské.

Bůh rozbíjí hmotu a pozvedá ji vysoko nad její přirozené síly. Je to, jak píše Hans Urs von Balthasar, jako by se dub zasadil do květináče. Dub však květináč nezničí. Jako by květináč rostl zároveň s dubem a nepřestal být „normálním“ květináčem. Tak také slova, z nichž bible pozůstává, jsou zcela normálními lidskými slovy, jsou však zároveň stoprocentně božská a zprostředkují božské poselství. To je naprosto úžasný dar. Kdykoli mohu říci: „Kéž mohu slyšet, co mluví Hospodin, Bůh“ (Ž 85,9) a skutečně ho mohu slyšet promlouvat. Stačí jen otevřít si bibli.

Jak sladké jsou na mém patru tvé výroky, nad med jsou sladší pro má ústa.

(Ž 119,103)

Slyším Boha hovořit, avšak ne tak, jako slyším mluvit člověka, když si pustím namluvenou pásku. Z ní naslouchám slovům, která kdysi byla vyřčena, avšak dávno už neexistují. Boží slova jsou věčná: co Bůh jednou vyslovil, to platí navždy. „Navěky, Hospodine, trvá tvé slovo, je pevné jako nebesa“ (Ž 119,89). Bůh k nám hovoří ve věčném „nyní“, a každý, kdo otevře bibli a své srdce, jej slyší hovořit.

Když křesťanství tvrdí, že je bible zprostředkovatelem Božího slova, vyvolává to otázky. Můžeme doopravdy věřit, že všechno, co stojí psáno ve Starém zákoně, je Boží slovo a tudíž neochvějná pravda? Když žalmista naříká: „Mezi

mrtvými je moje lože, mezi zabitými, kteří leží v hrobě; na ty už nevzpomínáš, jsou vyloučeni z tvé péče" (88,6), je to tedy skutečně tak, že mrtví jsou odloučeni od Boha?

Každý jednotlivý výrok je nutno vykládat z hlediska biblického poselství jako celku. Musíme mít na paměti, že bible nám zvěstuje *dějiny* spásy. Bible není traktátem o podstatě Boha a člověka, nýbrž vyprávěním o tom, jak Bůh *postupně* zjevuje pravdu o sobě samém a o člověku. Protože je dobrý pedagog, přistupuje k člověku na lidské rovině a pokouší se ho postupně pozvedávat na úroveň vyšší. Nikdy nemluvíme s dítětem stejným způsobem jako s dospělým, a stejně tak neklademe na dítě stejné požadavky jako na dospělého. Kdo nevidí dynamiku v Božím plánu spásy a dívá se na Starý zákon jako na samostatný spis a nechápe, že Starý zákon získává svůj význam právě pomocí Nového zákona, k němuž směřuje, tomu se ovšem musí zdát, že pravdy v bibli si navzájem odporují. Naopak neshledává větší problémy ten, kdo chápe, že dějiny spásy jsou dlouhým procesem růstu, v němž člověk postupně objevuje pravdu Boží i svou vlastní.

To, že bible je slovo Boží neznamena, že její poselství je světu či životu cizí. Bůh nás nepřemlouvá, abychom se odvrátili od pozemských záležitostí. Jeho hlas k nám nedoléhá z nadzemské sféry. Nemusíme ustavičně pozvedávat zraky k nebi. Těm, kdo tak činí, bible říká: „Proč tak stojíte a hledíte k nebi?" (Sk 1,11). Bible nepopírá ani svět, ani člověka, ani čas, ani dějiny. Nic neodmítá, nic nevyklučuje. Bible je velkou syntézou, v níž všechno má svůj význam a své pravé místo. Nemusíš opustit zemi, aby ses ke mně přiblížil, říká Bůh. Já sám přicházím k tobě, stávám se „pozemským". Stěžuješ si, že nemáš čas mě hledat, že musíš pracovat. Jenomže já jsem přítomen také v tvé práci, byl jsem přece tesařem. Vzdecháš, že nejsi dostatečně duchovně vybaven, aby ses se mnou mohl stýkat. Vždyť jsem se přece zhmotnil, říká Bůh. A „od slunce východu až k jeho západu" беру chléb a víno a přeměňuji je ve své vlastní tělo a svou vlastní krev. Mezi duchem a hmotou není protikladu, a vyskytl-li se někdy takový protiklad, pak já, Bůh, jsem ho překlenul.

Bible neustále zdůrazňuje velikost stvoření i velikost člověka. Bůh bere člověka vážně, respektuje ho, činí z něho partnera rozhovoru, ba dokonce partnera smlouvy. Idea smlouvy je ústřední myšlenkou bible. Bible sestává ze Starého a Nového zákona, tj. z dvou smluv. Pán neuzavírá smlouvu se svým otrokem, otec neuzavírá svazek se svými malými dětmi. Smlouva předpokládá určitou rovnost. Tak je tomu mezi lidmi. Stvořitel však uzavírá smlouvu se svým stvořením a tím je pozvedá do závratné výše.

Člověku je těžko uvěřit, že má takovou důstojnost. A jakmile začne člověk upouštět od Božího slova, začne se také zmenšovat jeho sebeúcta. Vidíme to dobře v naší sekularizované době. Kdo dnes věří v svobodu člověka, v jeho schopnost vzít na sebe odpovědnost? Nedomníváme se často, že k úkolům

psychologie patří osvobodit člověka od pocitů viny, často bez jasného rozlišení, zda tyto pocity viny jsou oprávněné či chorobné? Bible vysvětluje znovu a znovu, že člověk je svobodný, že *může* Boží nabídku přijmout a uzavřít s ním smlouvu, nebo ji může také odmítnout.

Když Bůh tak prudce reaguje na nevěru Izraele, je to důkazem, že nechává Izrael nést odpovědnost. Bůh nesnižuje význam hříchu. Bůh přiznává člověku možnost řídit svůj život, říci ano či ne. „Předložil jsem ti život i smrt, požehnání i zlořečení; vyvol si tedy život" (Nu 30,19). Člověk může volit. Tak je veliký. Odpírat mu svobodu a odpovědnost znamená mrzačit a ponižovat ho.

V bibli si Bůh a člověk nijak nekonkurují. Bůh se nestává menším tím, že se člověk stává větším. Naopak velikost člověka svědčí o velikosti Boží, velikosti Lásky. Sv. Pavel při pomýšlení na to, že Bůh vyvolil Izraele a nás, nemůže jinak, než vypuknout v chvalozpěv na Boží „transcendentnost": „Jak bezedná je Boží štědrost, moudrost i poznání! Jak neproniknutelná jsou jeho rozhodnutí a neprobádatelné způsoby jeho jednání!" (R 11,33).

Bible nám tedy podává syntézu veškeré skutečnosti, nikoli však systém pro ni. V bibli nenacházíme vypracovanou systematickou teologii či antropologii. Na prvním místě stojí vždy život. Kladu-li bibli teoretické otázky, dostanu praktickou odpověď. Kdo je Bůh? táži se. Odpověď Bible zní: Žij jako dítě nebeského Otce, měj odvalu být malý, důvěřivý a bezstarostný; následuj Ježíše, který je Otcovým obrazem ve světě, sdílej jeho utrpení; čekej na Ducha a naslouchej mu a dej jeho darům uzrát v svém životě. - Ptám se: Co je modlitba? Odpověď zní s neochvějnou naléhavostí: Modli se takto: Otče náš ... - Co je láska? Je úžasné filozofovat o lásce, o tom, co je eros a co je agapé, ale já na to nemám kdy: Jednej tak jako onen soucitný Samařan, nasyť hladového. - Je hodně těch, kdo přijdou do nebe? Většina nebo menšina? Snaž se, odpovídá Ježíš, abys vešel těsnou branou. Neztrácej čas úvahami o počtu, nezabývej se statistikou, nýbrž hled', abys ty sám byl mezi nimi.

Písmo nazýváme „cestou". Účelem cesty je, abychom po ní kráčeli. Pro toho, kdo slyší Boží slovo, je putování po této cestě věcí základní. Zde máme kritérium, podle něhož můžeme hodnotit, jak čteme bibli. Vede naše četba k novému životu nebo jen k hromadění teoretických vědomostí? Dáváme se zasáhnout slovem Božím nebo si udržujeme náležitý odstup, abychom se nevystavovali nebezpečí? Zde získáváme také kritérium nápomocné pro volbu mezi různými studijními kroužky kolem bible. Studijní kroužek, jehož účelem je diskutovat o teoretických otázkách, nemá vůbec nic společného s Božím úmyslem s bibli. Kroužek nám může něco dát jen tehdy, když hlavním tématem je - aspoň ve skrytu - otázka: „Jak my toto všechno jsme schopni *žít*" Činíme bibli bezprávní, když ji degradujeme na předmět diskuse. Zkoumat „cestu" má nějaký smysl, jen když po ní také chceme putovat.

„Avšak dnes, zítra a pozítří musím pokračovat v cestě"

(L 13,33).

MODLIT SE S EVANGELIEM

Evangelium je pro modlitbu nevyčerpatelným zdrojem inspirace. Tím nemám především na mysli, že nám dává možnost meditovat nad různými epizodami z evangelia. Mnozí to skutečně *nedovedou*. Mnoho lidí v naší době, snad víc než kdykoli předtím, dává přednost spíš prostší modlitbě, která stojí na hranici mezi modlitbou meditativní (rozjímavou) a čistě kontemplativní. V této formě modlitby nám velmi pomáhají slova modliteb z evangelia.

Můžeme je rozdělit do tří kategorií:

1. Slova, jimiž s námi hovoří Ježíš. -Nasloucháme Ježíši.
2. Slova, jimiž hovoříme k Ježíši. - Ježíš nám naslouchá.
3. Slova, jimiž spolu s Ježíšem hovoříme k Otci. - Otec naslouchá Ježíšovi i nám.

1. Naslouchat Ježíši

Na mnoha místech evangelia hovoří Ježíš buď k jednotlivým lidem nebo ke skupinám lidí. „Má slova nikdy nepominou“, praví (Mt 24,35). Je důležité, abychom nechápali tato slova jako abstraktní pravdy, aforismy. Ta slova pronáší Ježíš teď, a říká je tobě. Nemyslíš na slova, nýbrž nasloucháš živoucí osobě, která teď k tobě promlouvá. Naše představivost je schopna tuto přítomnost učinit živoucí a hmatatelnou. Místo abychom nechali Ježíše mluvit do prázdna, představuješ si, že stojí přímo proti tobě, že teď existuje pouze pro tebe, že se na tebe dívá... Nejdůležitější není, *co* říká, nýbrž že to je *on*, kdo hovoří. Myslíš nejvíc na to, že jeho slova inspiruje a nese láska.

Zde je několik příkladů:

Nejprve tedy hledejte Boží království a jeho spravedlnost.

(Mt6,33)

Proč se bojíte, malověrní?

(Mt 8,26}

Bud' dobré mysli, synu, odpouštějí se ti hříchy.

(Mt 9,2)

Pojďte ke mně, všichni, kdo se lopotíte a jste obtíženi, a já vás občerstvím.

(Mt 11,28)

Vzmužte se! To jsem já, nebojte se!

(Mt 14,27)

A za koho mě pokládáte vy?

(Mt 16,15)

Co tu celý den nečinně stojíte? Jděte i vy na mou vinici.

(Mt 20,6-7)

Hostinu jsem přichystal ... všechno je připraveno; pojd'te na svatbu!

(Mt 22,4)

Dejte pozor, nelekejte se!

(Mt 24,6)

Hle, já jsem s vámi po všechny dny.

(Mt 28,20)

Chci, buď čistý!

(Mk 1,41)

Simoně, spíš?

(Mk 14,37)

Dítě, ty jsi pořád se mnou a všechno, co je moje, je tvoje.

(L 15,31)

Dnes musím zůstat v tvém domě.

(L 19,5)

Filipe, tak dlouho jsem s vámi, a neznáš mě?

(J 14,9)

Zůstaňte ve mně, a já zůstanu ve vás.

(J 15,4)

Vy jste moji přátelé, (ty jsi můj přítel).

(J 15,14)

Přijměte Ducha svatého!

(J 20,22)

Šimone, miluješ mě?

(J 21,17)

Vnímej Ježíšova slova. Ať se jeho slova ponoří hluboko do tvého srdce a tam znějí. Neodpovídej ihned. Nech Ježíše, ať svá slova opakuje. Když dosáhnou do hlubin tvého srdce, pak na ně můžeš z této hloubi odpovědět. Jsi-li příliš horlivý a chceš odpovědět ihned, nemůže tvá odpověď být jiná než povrchní. Někdy bude tvou odpovědí třeba jen projev radosti. Radosti z toho, že tě Ježíš láskyplně

oslovil. Nebo je tvou odpovědí pouze tvá otevřenost: nasáváš jeho slova do sebe, ztotožňuješ se s nimi, dáváš Slovu nést úrodu, třicetinásobnou, šedesátinásobnou, stonásobnou ... (Mt 13,23).

2. Hovořit k Ježíši

V evangeliu jsou jiná místa, kde lidé hovoří k Ježíšovi ze své víry, ze své naděje a své lásky. Obracují se k Ježíšovi v konkrétních životních situacích. Možná, že některé z těchto míst evangelia souzní s tvým rozpoložením. Pomocí těch slov můžeš vyjádřit svou touhu, anebo, pakliže se u tebe ještě neprojevila, ji vzbudit. Po tom, co dosud nemáme - čistotě, víře, velkomyslnosti - můžeme toužit. Toužit po něčem, upřímně a z hloubi své bytosti, je skoro stejně hodnotné jako to mít nebo to činit. Myslím, že Bůh mnohem víc přihlíží k naší touze než k našemu konání.

Touha po něčem je také nejlepší přípravou, abychom dostali to, po čem toužíme, a to v bohaté míře. Touha nás otvírá, vyrývá v nás nové hlubiny, rozšiřuje nás, rozprostraňuje nás. Když Bůh chce dát člověku něco velkého, zvětší nejdřív jeho kapacitu. Jinak by příliš mnoho přišlo nazmar. Do decilitrové mírky nemůže nalít deset litrů. Z decilitrové mírky se nejdřív musí stát vědro. Toho se dosáhne touhou.

Že nás Bůh někdy nechá čekat, není znamením menší lásky, ba naopak, větší. Chce nám dát víc, než kolik můžeme v daném okamžiku přijmout. My mu však často nerozumíme. Místo abychom se připravovali a touhou své nitro rozšiřovali, myslíme si, že na nás zapomněl a rezignujeme. Evangelium nás učí, po čem máme toužit a jak:

Pane, chceš-li, můžeš mě očistit.

(Mt 8,2)

Mistře, půjdu za tebou všude, kam půjdeš.

(Mt8,19)

Věřím! Pomoz mé slabé víře!

(Mk 9,24)

Mistře, ať vidím!

(Mk 10,51)

Zůstaň s námi, neboť se připozdívá a den se už nachýlil.

(L 24,29)

Rabbi, kde bydlíš?

(J 1,38)

Pane, dej mi tu vodu, abych už nikdy neměla žízeň.

(J4,15)

Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova věčného života.

(J 6,68)

Pane, ten, kterého miluješ, je nemocen.

(JI 1,3)

Pán můj a Bůh můj.

(J 20,28)

Pane, ukaž nám Otce - a to nám stačí!

(J 14,8)

3. Spolu s Ježíšem se modlit k Otci

Můžeme se také přidružit k Ježíši, když se modlí k svému Otci, který je i naším Otcem. Hovoříme pak k Otci společně. Ježíšova modlitba se zároveň stává i mou modlitbou. Ježíš předřikává, já se jen připojuji, přitakávám. Mohu si být jist, že Ježíšova modlitba nachází u Otce zalíbení. Jaký pocit bezpečí, že se mohu skrýt v Ježíšově modlitbě, stát jím! A smím spolu s ním říci: „Otče, děkuji ti, že jsi mě vyslyšel. Já jsem ovšem věděl, že mě vždycky slyšíš" (J 11,41-42).

Ježíšova modlitba je zrozena z mnoha různých situací, radostných i bolestných. To, co Ježíš vyjadřuje, není vždy jen jást, nýbrž i bolest, úzkost, zoufalství. Následování Ježíše *začíná* nejlépe tak, že se modlíme jako on a spolu s ním.

Velebím tě, Otče, Pane nebe a země.

(Mt 11,25)

Ano, Otče; tak se ti zalíbilo.

(Mt 11,26)

Otče, oslav své jméno!

(J 12,28)

Otče svatý, zachovej je ve svém jménu.

(J 17,11)

Prosím, ať všichni jsou jedno. Jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, i oni ať jsou v nás.

(J 17,21)

Otče náš, jenž jsi na nebesích ...

(Mt 6,6-13)

Abba, Otče, tobě je všechno možné; odejmi ode mě tento kalich! Avšak ne co já chci, ale co ty chceš.

(Mk 14,36)

Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí.

(L 23,34)

Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?

(Mt 27,46)

Otče, do tvých rukou poroučím svého ducha.

(L 23,46)

MODLITBA POSVÁTNÉHO OPAKOVÁNÍ

Výraz „posvátné opakování“ pochází od básnířky Ylvy Eggehornové. Mnozí by snad spíše hovořili o modlitbě mantry, ale poněvadž se slovo mantra často spojuje s mechanickým opakováním, raději se mu vyhneme. Ostatně se pro příklad modlitby opakování nemusíme vydat až do Indie. Najdeme ji i v naší vlastní křesťanské tradici. Již pouštní otcové znali tajemství opakování. Byli zvyklí zacházet s „mečem Ducha, jímž je slovo Boží“ (Ef 6,17), a tímto mečem stínat hlavy všem zlým myšlenkám. Věděli, jak je důležité střežit své srdce a nedovolit kdejakým myšlenkám, aby se do této svatyně vplížily, jak se jim zamane. Slovo Boží, hlavně když je znovu a znovu opakujeme, může sloužit jako meč, jímž utínáme každou zlou myšlenku a zároveň ji nahrazujeme myšlenkou na Boha. Kasián (360-435) píše, že jednou z nejoblíbenějších modliteb pouštních otců bylo: „Hospodine, na pomoc mi pospěš!“ (Z 70,2).

Ve 14. století autor spisku „Mrak nevědění“ učí čtenáře modlitbě posvátného opakování. „Cítíš-li díky Boží milosti, že tě Bůh volá ke kontemplaci a tvým úmyslem je toto pozvání přijmout, pozvedni své srdce k Bohu v pokorné lásce. Zaměř se pouze na Boha, na toho, jenž tě stvořil, vykoupil a milostivě tě povolal k tomuto způsobu života. Jiných myšlenek o něm neměj. Vše závisí na tvém přání... Chceš-li, aby tento pokus dospět k Bohu se dal shrnout v jediné slovo tak, abys je snadno mohl podržet v paměti, zvol si slovo krátké, možno-li jednoslabičné. Třeba *Bůh* nebo *láska*. Ano, zvol si třeba jiné slovo, chceš-li, hlavně aby to slovo bylo pokud možno jednoslabičné. Vryj si toto slovo do svého srdce tak pevně, aby tam zůstalo navždy, ať se děje cokoli. Slovo bude tvým štítem i tvým šípem ve válce i v míru.“

Opakováním jednoho slova se dostaneme blíže ke svému centru. Americký mnich řádu trapistů Basil Pennington nazývá proto tento způsob modlitby „centering prayer“, výraz, který si vypůjčil od Thomase Mertona (1915-1968).

Nepodobá se to nápadně Maháříših Transcendentální meditaci? Existuje tu však základní rozdíl. Mantru, kterou obdržíme při uvedení do TM, máme opakovat mechanicky, aniž bychom do slova vkládali nějaký význam. (Ve skutečnosti se však zdá, že tato slova mantry nejsou tak bezvýznamná, přestože hnutí TM tvrdí opak, snad proto, aby nebylo považováno za náboženství.) Naopak v modlitbě posvátného opakování si zvolím slovo, které pro mne znamená všechno. V tomto slově je soustředěna moje žízeň i můj hlad po Bohu, veškerá moje láska. Na křídlech tohoto slova letí touha mé bytosti Bohu vstříc. Toto slovo je jako šíp: „Miř neustále k mraku nevědění mezi sebou a Bohem, k němu nechť cílí ostré šipy tvé touhy a lásky. Myslet na něco jiného než na Boha ať budí tvůj odpor.“

Můžeme si zvolit slovo „abba“ a spolu s Ježíšem tak láskyplně oslovovat Boha. Ježíš toto svaté slovo opakoval nespočetněkrát. Bylo jeho odpovědí na Otcova

slova: „Ty jsi můj milovaný Syn“ (Mk 1,11). „Abba“ bylo jeho modlitbou v zahradě Getsemanské (Mk 14,36) i jeho poslední modlitbou na kříži (L 23,46). Svátý Pavel píše, že jsme přijali Ducha synovství, v němž voláme; „Abba! Otče!“ (Ř 8,15), ano, že Duch sám tak volá v našich srdcích (Ga 4,6). Modlitba opakování věru není nějaký lidský vynález! Duch svatý ji praktikuje neustále. Když opakujeme slovo „abba“, připojujeme se tak k jeho modlitbě, vstupujeme do ní a činíme z ní svou vlastní modlitbu. Tehdy, jak Pavel rovněž píše, „s naším duchem to potvrzuje sám Duch svatý, že jsme Boží děti“ (Ř 8,16).

Můžeme také říkat „Pane Ježíši“ nebo „Ježíši, smiluj se nade mnou“, a tak se octneme uprostřed Ježíšovy modlitby, kterou ortodoxní teolog Clément nazýval „křesťanským protějškem asijské techniky koncentrace“. Pro mnoho věncích se Ježíšova modlitba ukázala být rychlou cestou k vnitřní harmonii. Pomalé, rytmické opakování modlitby vede k intenzivnějšímu soustředění a k zostřené pozornosti, k větší prostotě a jednotě, k hlubšímu míru. Mnohem důležitější však je, že tato modlitba je přímou cestou k niternému spojení s Ježíšem Kristem. Kdykoli vyslovíme jméno Ježíš, zapomínáme sami na sebe a ztrácíme se v něm. Postupně odumíráme sami sobě, abychom mohli žít pro něho.

Při četbě knížky *Vyprávění ruského poutníka* vzniká dojem, že Ježíšovu modlitbu je nutno říkat si nepřetržitě. Na začátku vyzývá *starec* (duchovní vůdce) poutníka, aby se modlil Ježíšovu modlitbu tisíckrát, potom šesttisíckrát a nakonec dvanácttisíckrát denně. Účelem tohoto intenzivního cvičení je to, aby modlitba pronikla hluboko do srdce. Modlitba může se srdcem tak splynout, že samo srdce je schopno se modlitbu modlit v rytmu svého tepu. Když jsme dospěli do tohoto stadia, nemusíme již slova opakovat aktivně. Stačí pozorně naslouchat srdci, neboť to se teď stalo živoucí modlitbou. Nehledíme-li k jednotlivci, kterému se dostalo zcela speciálního povolání, jež zkušený duchovní rádce dokázal odhalit, nemyslím, že by bylo rozumné pouštět se na tak radikální cestu. I mezi poustevníky na hoře Athosů je těžko najít někoho, kdo dospěl tak daleko. Kromě toho si musíme položit otázku, kolik má člověk západní kultury duševní rovnováhy, aby se mohl na takovouto cestu vydat, a nadto musíme počítat s tím, že pravděpodobnost najít zkušeného starce je mizivě malá.

Ortodoxní tradice však zná také jiný směr, jehož představitelem je mj. otec Sophrony, duchovní vůdce jednoho známého ortodoxního kláštera v Anglii. Když jsem se ho jednou otázel, zda je žádoucí následovat příkladu onoho ruského poutníka a neustále opakovat Ježíšovu modlitbu, odpověděl mi, že naopak je záhodno tuto modlitbu považovat za výchozí bod, odkud cesta musí vést k tichu. Byl toho názoru, že někdy stačí Ježíšovu modlitbu pronést jen několikrát a poté v modlitbě spočívat. Když se však znovu vynoří rozptylující myšlenky, hledat opět útočiště ve slovech modlitby.

Jeden mnich východní církve, který má pětadvacetiletou zkušenost s Ježíšovou modlitbou, píše: „Po vyslovení Jména je možné je pak protahovat a prodlužovat,

po celé vteřiny a minuty klidu a tiché pozornosti. Opakované vyslovování Ježíšova jména lze přirovnat k úderům křídel, jimiž pták stoupá do prostoru ... Když se pták vznesl tak vysoko, jak chtěl, ve vzduchu pak pouze plachtí a křídly zamává jen občas, aby se udržel ve výši. Tak se to má i s duší: když dospěla k myšlence na Ježíše a naplnila se vzpomínkou na něj, může opakování jeho jména přerušit a spočinout v Hospodinu. Modlitbu nutno opět započít, když hrozí, že jiné myšlenky Ježíšovo jméno potlačí. Pak je třeba obnovit vzývání, abychom opět načerpali sílu."

Svatý Serafim ze Sarova (1759-1833) dává Motovilovovi radu, aby se modlil, jen dokud Bůh k němu nesestoupí. „Když tě Bůh navštíví, musíš se přestat modlit (myslí tím přes tát užívat šlo v). K čemu volat Boha a říkat: 'Přijď' a učiň si v nás své obydlí', když Bůh v odpověď na naši pokornou a láskyplnou modlitbu již k nám přišel?"

Pro jmenované autory je Ježíšova modlitba odrazovým můstkem k tichu. Když už jsmě jednou dosáhli ticha, působí vzývání rušivě. Totéž možno říci o „posvátném opakování" všeobecně. Opakování má význam pouze jako cesta k mlčení. Anebo jako cesta, po níž vedeme modlitbu od úst k srdci. Když jsme dosáhli hlubokého vnitřního ticha a cítíme, že dřímající modlitba vždy v srdci přítomná procitla, je dobře opakování přerušit a prodlévat v tichu. Pokračovat v opakování by modlitbu jen rušilo. Já osobně jsem toho názoru, že tradiční formulace „Pane Ježíši Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou hříšným", je poněkud dlouhá. Modlitba bude účinnější, stane se „ostřejším šípem", jestliže ji zredukujeme na několik málo slov, např. „Ježíši, smiluj se", nebo na modlitbu, kterou končí bible: „Přijď, Pane Ježíši!" (Zj 22,20). Můžeme se spokojit jen s opakováním jména „Ježíš". Tuto radu nám dává citovaný mnich z východní církve, který napsal knihu *O vzývání jména Ježíšova*.

„Líbezně voní tvé voňavky, vylitý olej je tvoje jméno", praví nevěsta v Písni Písni (1,3). „Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy" (Sk 4,12).

PŘÍMLUVNÁ MODLITBA

Evangelia podávají svědectví o Ježíšových přímluvách za jiné. „Šimone, Šimone, satan si vyžádal, aby vás směl protřít jako pšenici; ale já jsem za tebe prosil, aby tvoje víra nezanikla" (L 22,31-32). Jeho něj slavnostnější modlitba, zvaná velekněžská, se z velké části skládá z přímluv: „Já prosím za ně... které jsi mi dal, vždyť jsou tvoji... Otče svatý, zachovej je ve svém jménu ... Prosím nejen za ně, ale také za ty, kdo pro jejich slovo uvěří ve mne" (J 17,9.11.20).

Naším úkolem je být spolupracovníky na Božím díle (1 K 3,9). Bůh zcela dobrovolně vložil část své moci do našich rukou. Ponechává na naší modlitbě, na naší aktivitě, zda se některé události stanou či nikoli. Bůh nám ukládá odpovědnost, prokazuje nám úctu.

Modlitba „bud' vůle tvá" nevyklučuje, abychom prosili o konkrétní věci pro konkrétní osoby. Vždyť *je* Boží vůlí, abychom brali odpovědnost za sebe navzájem. V tom, že svou přímluvou můžeme ovlivnit Boha, je cosi velikého, neboť můžeme přimět Boha, aby konal věci, které by bez naší modlitby nečinil. Kdo si tuto ohromnou moc uvědomil, nemůže jinak, než jí často využívat. Teilhard de Chardin (1881-1955) vypráví ve svém spisu *V božském prostředí o jedné nepatrné řádové sestře*, která se v kapli o samotě modlí za svět. Všechny síly světa se uspořádávají a organizují v souladu s touto modlitbou. Jako by tuto klášterní kapličku protínala osa světa.

Jsou lidé, které Bůh povolal, aby zvláštním způsobem sloužili přímluvami. Avšak i toho, kdo takové poslání nemá, ale žije pod vedením Ducha svatého, může Duch nezřídka přimět ke konkrétní přímluvné modlitbě za druhé. Avšak výlučně praktikovat přímluvné modlitby a zanedbávat všechny ostatní způsoby je ovšem nemyslitelné pro ty, kdo mají k Bohu živý vztah. Stejně nemyslitelné však je nikdy se za nikoho nemodlit. Zde je potřebí mít jemné antény, být otevřený a citlivý k vůli Ducha, být poslušen jeho impulsů, ať už z vnějška lidskou nouzí nebo podnětem z vlastního nitra, což je provázeno mírem v duši.

V každém případě je důležité, aby přímluvná modlitba nepozůstávala pouze z věcného výčtu jmen. Projít každé ráno či každý večer seznam, který je časem stále delší, a formálně doporučit různé lidi či záměry Bohu, není zrovna nejlepší způsob, jak se modlit za bližní. Přímluvná modlitba se stává doopravdy plodnou teprve tehdy, když jsme v ní *cele* angažováni.

Mohli bychom například jednat jako sestra Alžběta od Nejsvětější Trojice (1880-1906), která v dopise Françoise de Sourden: „Jak miluji naše večerní schůzky! Jsou jakoby předehrou k svatému přijímání, které brzy započne mezi našimi dušemi z nebes směrem k zemi". (Alžběta je již těžce nemocná a ví, že brzy zemře.) „Mám pocit, jako bych stála nad tebou skloněná jako matka nad milovaným dítětem. Otevřu oči a vidím Boha. Potom upřu zrak na tebe a

vystavím tě paprskům jeho lásky. Nehovořím s ním o tobě. Bůh mi rozumí a dává přednost mému mlčení."

Mezi Alžbětou a Bohem a mezi Alžbětou a Françoise panuje živý styk. Alžběta se nejdříve obrátí k Bohu a své spojení s ním pak předá své přítelkyni. Alžběta koná službu spojovacího článku. Lze si představit vznešenější úkol než zprostředkovávat Boha, být sobě navzájem Božími velvyslanci? Úkol, který máme společný s anděly a světci.

Můžeš si také představovat, že tě Bůh *zalévá* světlem a svou silou: Jsi synem světla (1 Te 5,5) a nechceš si ponechat světlo jen sám pro sebe. Tvá přímluvná modlitba může spočívat v tom, že se snažíš zprostředkovat světlo druhým. Místo abys pouze *říkal*, že chceš sdělovat světlo, můžeš je také *vidět*. Ve své fantazii si můžeš představit člověka, za kterého se chceš modlit, položit mu ruce na hlavu a skrze své ruce nechat do tohoto člověka proudit Kristovo světlo. To není pouze obraz, zde je skutečnost, která odpovídá obrazu. Obraz je prostředníkem, který ti pomůže vžít se do skutečnosti. Můžeš vidět, jak člověk, za kterého se modlíš, se postupně naplňuje Kristovým životem a světlem, jak se proměňuje, zbožšťuje. K tomu dochází, i když si dotyčný toto dění neuvědomuje. Nás by to nemělo nijak překvapovat, když díky hlubinné psychologii víme, že mnohé v člověku je neuvědomělé, nikoli však proto méně důležité.

Kdo je zvyklý spojovat modlitbu s dýcháním, může si počínat jako Ježíš a předávat Ducha svatého tak, že na člověka, za kterého se chce modlit, dýchá. Lze se pro bližního modlit o něco drahocennějšího než o Ducha svatého? Vysíláme k bližnímu vlny lásky, vytváříme kolem něj atmosféru světla a tepla, a tak nemůže vdechovat nic než lásku.

Nesmíš zapomínat modlit se zvláštním způsobem i za své nepřátele. Možná namítneš, že *žádné* nepřátele nemáš. Je to tak jisté? Neexistují lidé, kteří jsou ti nesympatičtí, lidé, kteří ti způsobili bolest a jejichž jména ti v ústech zanechávají trpkou pachutí? Čím více milujeme, tím citlivější jsme vůči všemu, co není láska, a stále více si uvědomujeme všechno, co lásce brání, aby volně proudila.

Lidem, které těžko snášíme, bychom často měli žehnat, nikoli abstraktně či pouze slovy, nýbrž tak, že konkrétně položíme ruce na jejich hlavy a budeme prosit Boha, aby jim požehnal. Při takové modlitbě máme naději, že takto skutečně zprostředkujeme Boží lásku a nejen lidskou sympatii. Milovat své přátele a modlit se za ně je přirozené. „Copak to nedělají i pohané?" (Mt 5,47). Milovat své nepřátele a modlit se za ně můžeme naproti tomu pouze z moci Boží.

Během času může nastat téměř spontánní reakce, reflex, kdy kritické a nepřátelské myšlenky se mění v konkrétní požehnání. K tomu je však nutno žít s bdělou myslí. Mnozí z nás žijeme valnou část dne v myšlenkách plných nelásky, aniž bychom si toho byli vědomi. Nicméně nás takovéto myšlenky oddalují od

Boha. „Milujte své nepřátele“, praví Ježíš, „a modlete se za ty, kdo vás pronásledují. Tak budete syny svého nebeského Otce“ (Mt 5,44-45). Pokud se nemodlíme za své nepřátele, nejsme zplna Božími dětmi.

Několik konkrétních otázek:

Co ti brání modlit se za své nepřátele?

Jsou lidé, kterým nechceš povolit, aby vešli do nebeského království?

Nemůžeš-li se z plna srdce modlit za své nepřátele, není snad příčina v tom, že ty sám ještě plně nepřijal Boží odpuštění?

„PROČ SE BOJÍTE?“

(Mk 4,40)

Člověk se odjakživa něčeho bál. „Všichni lidé mají strach“, píše Jean-Paul Sartre (1905-1980), „kdo strach nemá, není normální.“

Jsme otroky bázně: obav z dítěte, které již v mateřském klíně jako by ohrožovalo existenci člověka, strach ze stáří, jemuž se chceme vyhnout pomocí eutanazie, hrůza z jaderné války, která je s to zničit naši planetu, strach z násilí na ulici, které může postihnout kohokoli a kdykoli. Bojíme se sebe navzájem, a nikoli zcela bezdůvodně. „Člověk člověku vlkem“, praví staré okřídlené úsloví. Bojíme se i sami sebe. Hlubinná psychologie nás učí, že vlka máme i sami v sobě. Co se stane, když se tento vlk utrhne z řetězu? Kdosi charakterizoval naši dobu jako období „bez otce“: mnoho dětí svého otce nikdy nepoznalo nebo otec zmizel již v jejich útlém dětství. Důsledkem je strach, úzkost.

Co si se strachem počít?

Často jsme nejen prostě ustrašení, ale máme strach i z vlastního strachu. První, co je třeba udělat, je pokusit se *postavit se svému strachu tváří v tvář*, nechat jej projevit se. Jde o to mít odvahu „třást se strachy“. Bát se není hanbou. Potlačujeme-li svůj strach, dříve či později se vynoří s novou silou, avšak zastřeně. Pak už ho nedokážeme ovládnout, protože jsme ho neprohlédli.

Čelit strachu je snazší, jestliže víme, že může v našem životě hrát někdy i kladnou úlohu. Strach pro nás může být ukazatelem, že něco v našem životě nesouhlasí, že jsme na špatné cestě nebo že míříme k chybnému cíli. Strach může být také znamením, že Bůh nám nezvykle silně klepe na dveře. Toto klepání nám nahání strach, avšak jen dokud neotevřeme dveře. Jakmile tak učiníme, zažijeme možná velké, radostné překvapení: „Ach, to jsi Ty?“ Později nás mohou přepadnout i nové vlny strachu proto, že Bůh klepe na další dveře v našem nitru, dveře, které dosud nejsou otevřené a o jejichž existenci jsme ani neměli tušení.

Ježíš používá bázně člověka k tomu, aby jej přiměl k poznání slabosti jeho víry. Po slovech „Proč se bojíte?“ následuje ihned: „Pořád ještě nemáte víru?“ (Mk 4,40). Když Petr, který se pokoušel kráčet po vodě, začal tonout a vykřikl: „Pane, zachraň mě!“, objasnil mu Ježíš důvod jeho strachu slovy: „Malověrný, proč jsi pochyboval?“ (Mt 14,31). Strach mi ukazuje, jak chabá je moje víra, a může tedy být zdrojem růstu mé víry. Takovouto kladnou úlohu však strach může hrát, jen když si ho uvědomím, čelím mu a přijmu ho.

Bojíme se množství věcí, které ve skutečnosti vlastně nejsou nebezpečné, bojíme se tedy nebezpečí smyšleného. Evangelia nám ukazují, jak Ježíš dělá, co může, aby nás tohoto neodůvodněného strachu zbavil. Chce *naš strach nahradit základním pocitem bezpečí*, pramenícím z jistoty, že máme otce, a ten nad námi

drží ruku.

Chceme vědět: „Co budeme jíst? Co budeme pít? Do čeho se oblečeme?“ (Mt 6,31). Ježíš odpovídá: „Nedělejte si starost o svůj život, co budete jíst, ani o své tělo, do čeho se budete oblékat... Podívejte se na ptáky: Nesejí ani nežnou ani neshromažďují do stodol, a váš nebeský Otec je živí... Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. Nejprve tedy hledejte Boží království a jeho spravedlnost, a všechno vám bude přidáno“ (Mt 6,25-33).

V mnoha zemích jsou křesťané pronásledováni. Bojíme se, že brzy přijde řada i na nás, a ptáme se v duchu sami sebe, jak bychom reagovali. Budeme mít dostatek sil? Jak vydržíme mučení, co odpovíme, když bude zesměšňována naše víra? „Až vás vydají soudu, nedělejte si starosti, jak nebo co máte mluvit, protože v tu chvíli vám bude dáno, co máte mluvit. Neboť to už pak nemluvíte vy, ale mluví skrze vás Duch vašeho Otce“ (Mt 10,19-20).

Kdo je učedníkem Kristovým, ten se nebojí ani smrti. Fyzická smrt znamená vlastně jen málo. „Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo - duši zabít nemohou“ (Mt 10,28). Když ani smrt vrabce není Otci lhostejná, o co víc mu leží na srdci náš život! (Mt 10,29-31).

Ani velkých katastrof, které předcházejí konec časů a zánik světa, se nemusíme bát. To jsou jen pomíjivé zkoušky, které nadto budou zkráceny „kvůli vyvoleným“ (Mt 24,22). A zvěstují příchod Mesiášův. První křesťané po tomto dni toužili a modlili se: „Přijď, Pane Ježíši!“ (Zj 22,20).

Místo abychom svůj strach zvládali a připomínali si všechny texty, v nichž nás Ježíš vybízí, abychom se nebáli a věřili v něj, můžeme se také zcela prostě *obrátit k svému strachu zády a změnit rovinu*. Jan od Kříže tomu říká „anagogický akt“ („anago“ znamená stoupat do výše, pozvedávat se). Opustíme rovinu strachu a etablujeme se v Bohu.

Jakmile se tam octneme a ponenáhlu se začínáme zabydlovat, proměňuje se také náš strach a stává se tím, k čemu byl od počátku určen. Místo aby kroužil kolem tisíce věcí, které by nám strach nahánět neměly, *začíná* nyní kroužit kolem Boha, jediného, kdo je hoden „bázně“. Když Jan od Kříže komentuje 20. strofu *Duchovní písně* „Má duše poslání své plní a své poklady mu k použití chci teď odevzdat“ vysvětluje, že čtyři vášně - radost, naděje, **strach** a zármutek - nemají nyní zájem o nic jiného než o Boha: „Duše vkládá celou svou radost a všechnu svou naději jen do Boha; *cítí bázeň výhradně před ním*, rmoutí se pouze ve vztahu k němu. Všechny její žádosti i starosti jsou věnovány jen jemu.“

Bát se Boha je však „strachem“ zcela jiného druhu, než jaký cítíme vůči lidem, nebo že nevystačíme s penězi. Sama podstata strachu se změní, je-li jeho předmětem Bůh. Bázeň se stane dimenzí lásky. Bojíme se, že nedokážeme opětovat Lásku tak, jak by si zasloužila. Takovýto strach však neochromuje, nýbrž naopak podněcuje.

Existuje ještě jiný podstatný rozměr lásky, který se uplatní, až když naše bázeň začne kroužit kolem Boha, totiž úcta před svatostí Boží. Bůh je ovšem „imanentní“: je nám blízký, stal se v Ježíšovi naším bratrem. Zároveň je však také „transcendentní“: je a zůstává zcela jiný, vždy větší, než dokážeme pochopit. Naše povědomí o Boží pokoře, o jeho přání, abychom s ním obcovali v důvěře, nesmí vést k tomu, abychom zanedbávali úctu před jeho svatostí. Zde se mnohému můžeme naučit ze způsobu, jakým Ježíš hovoří s Otcem ve své velebnějšské modlitbě. On, který je Bohem z Boha, neoslovuje svého Otce pouze důvěrným „abba“, nýbrž také „Otče svatý“ (J 17,11). Osoby nějsvětější Trojice jsou zaníceny vzájemnou svatostí. Vědí, že jejich trojiční vztahy jsou „posvátnou půdou“. Je-li Bůh sám naplněn úctou k Bohu, o co větší „bázeň“ máme chovat vůči Bohu *my* a zouvat si opánky, když před ním stojíme! (Srv. Ex 3,5). Psychologie praví, že strach může být příznakem rozkoše, které jsme si nedopřáli. Nebojíme-li se Boha, začneme mít strach ze všeho možného, dokonce i z vlastního stínu. Co bylo původně míněno jako „rozkoš“, stalo se trýzní.

„Blaze muži, který se bojí Hospodina“

(Ž 112,1).

„Kdo se bojí Hospodina, bude velký vždycky!“

(Jud 16,16).

„MNOŽSTVÍ TĚCH, KTERÍ SE NA NÁS DÍVAJÍ“

(Žd 12,1)

Kráčet po cestě sám je těžké. Potřebujeme souputníky, přátele. Především takové přátele, kteří cestu již prošli a proto nám mohou ukázat směr.

Takovými přáteli jsou světci. Na ně se můžeme spolehnout.

Slovo „světec“ má dvojí význam. Můžeme jej použít o křesťanu, který se od svých souvěrců liší tím, že své křesťanství žije radikálnějším způsobem.

Tradičním kritériem katolické církve pro veřejné priznání titulu světec zemřelému křesťanovi je, že dotyčný muž či žena putovali hrdinským způsobem cestou ctnosti. Nikdo nemůže být kanonizován, pakliže nebylo zjištěno, že se vyznamenal heroickými činy.

Výraz „hrdinské ctnosti“ však může snadno vést k nedorozumění. Slovo „hrdinský“ nás nutí myslet na sílu, převahu, úspěch. Světec by v tom případě byl někdo, kdo se projevil jako silný, zdatný, „ctnostný“, překonal všechny potíže, trpěl bez jediné slzy a zemřel v radostné *extázi*.

Ve skutečnosti se žádný člověk na světě necítí tak malý, chudý a nicotný jako právě světec. Vlastnost, která světce vyznačuje, není jejich velikost, nýbrž naopak jejich malost, jejich *totálně pojímaná malost*. Světec je člověk, který z hloubi srdce priznává svou nicotnost a tím dává Bohu příležitost, aby on byl v něm veliký. Takový člověk nemá ambice vyniknout a konat velké věci. Protože však je zcela odevzdán Bohu, může se stát, že Bůh jej učiní nástrojem svých velkých činů.

Místo abychom si světce představovali jako lidi, nadané hrdinskými ctnostmi, měli bychom je vidět spíš jako *děti, které si hrají před tváří Boží*. Nechtějí být velcí, mají právo být malí, jejich nepatrnost je blaží. Konají velké činy, když Bůh chce, aby je dělali, a dělají věci drobné, když si to Bůh přeje. Myšlení světců se však nepohybuje v kategoriích velikost či malost. Pro ně je všechno stejně velké či stejně malé, činí všechno s touž opravdovostí a svobodou.

Maria byla takovou světicí, největší, či lépe řečeno nejmenší, neboť z nich ze všech byla nejvíce dítětem. U ní Bůh nikdy nenarazil na odpor. Maria byla živoucí „ano“. V jejím životě vládla naprostý souhlas, dokonalá harmonie mezi nebem a zemí. Stejně jako v aktu stvoření, Bůh v nebesích řekl: „Buď světlo“, a bylo světlo na zemi (Gn 1,3), praví Bůh: „Budeš matkou mého Syna“, a Maria mu odpoví s naprostou samozřejmostí: „Staň se mi podle tvého slova“.

Typickým znakem života světců je neslýchaná prostota. Bůh je vyzve a jejich odpověď zní: Staň se! Světci nemusí příliš hloubat. Jejich odpověď je vždy táz: Ano. „Pojď!“ praví ženich. „Ano, už jdu“, odpovídá nevěsta.

Kdykoli církev někoho kanonizuje, stvrzuje, že jde o člověka, který aspoň ke

konci svého života byl tak zajedno s vůlí Boží, že byl ztělesněním odpovědi „ano, Otče“. Život světců názorně ukazuje, že církve je nevěstou „bez poskvrny, bez vrásky“ (Ef 5,27). Když k nim vzhlédneme, vidíme, že církev je opravdu svatá.

Potřebujeme světce, jak to říká Druhý vatikánský koncil: „Když pozorujeme život věrných následovníků Krista, dostává se nám nového povzbuzení, abychom hledali budoucí vlast. Zároveň poznáváme nejbezpečnější cestu, po které v tomto proměnlivém světě budeme moci - přiměřeně stavu a podmínkám každého jednotlivce - dospět k dokonalému spojení s Kristem, ke svatosti. V životě těch, kteří jsou sice lidé jako my ... ukazuje Bůh lidem živě svou přítomnost a svou tvář. V nich k nám on sám promlouvá a dává nám znamení svého království.“

Název „světec“ však není vyhrazen kanonizovaným světcům. Světci jsou všichni, kdo po své smrti směli vejít do říše Božího pokoje. Všichni, kdo k tomuto cíli dospěli, všichni, kdo nyní pobývají v nebi, jsou světci. Památku všech těchto světců slavíme o slavnosti Všech svatých.

Mezi nimi je mnoho těch, které jsme znali, mnoho našich nejbližších příbuzných a známých, bývalých i nynějších. Mnoho takzvaných obyčejných lidí, jejichž jména nejsou zapsána v seznamu pro budoucí kanonizaci, lidé, kteří se možná vzpírali Bohu, kteří často řekli „ne“, a možná teprve v okamžiku smrti se sklonili před Bohem. Teď však dlí u Boha, teď žijí v pravdě. Jejich láska k nám se nezmenšila, stala se naopak čistší. Jestliže během svého života zde na zemi při veškerém přátelství k nám hleděli částečně také na svůj prospěch, myslí teď výhradně na *naše* dobro.

Své nejlepší přátele najdeme v nebi. Tam neexistuje vy-počítavost, zapomnění, zpronevěra. Naši přátelé v nebi milují stvořitelskou a nesobeckou láskou Boží.

Nemusíme si lokty prodírat cestu k Bohu kolem andělů a světců a stanout pak před jeho tváří sami, místo toho smírně žít uprostřed velké rodiny, jako údy jednoho těla. Možná že ani ty, ani já nejsme údy zrovna úctyhodnými, ale čím jsme menší a slabší, tím větší péči se těšíme ze strany ostatních údů, jak to tak přesvědčivě popisuje sv. Pavel (1 Kor 12,12-31). Je nám dovoleno radovat se z pokladů druhých, neboť ty jsou i našimi poklady.

Nebylo by podivné stát před Bohem osamoceni, jako individualisté, když Bůh sám, Otec, Syn a Duch svatý, jsou ztělesněním pospolitosti? Nevěstou je celá církev. Všichni jsou zúčastnění!

„Jsme vyzbrojeni sebou navzájem“, praví básnička Ylva Eggehornová. Jsme vyzbrojeni našimi světci. Jaké bohatství! A jaká pošetilost toto bohatství nepřijmout!

„Nesmírné je množství těch, kteří se na nás dívají! Odhodme proto všechno, co by nás mohlo zatěžovat, hřích, do kterého se člověk snadno zaplete, a vytrvale

běžme o závod, který je nám určen" (Žd 12,1).

JE MOŽNÉ OBVIŇOVAT UKŘIŽOVANÉHO BOHA?

Ve světě je nepochopitelně mnoho utrpení.

Jeho většinu si lidé způsobují sami: nelásku, pronásledování, nesnášenlivost, války, mučení... Jsou to především všechna tato utrpení, která v nás vyvolávají bezradnost a hnusí se nám víc než jiné trýzně. Lidská krutost nezná mezí.

Proč Bůh stvořil člověka s náklonností k hříchu? Proč ho stvořil tak, aby byl schopen nenávidět, místo aby miloval?

Odpověď je, že Bůh chce s člověkem vstoupit ve svazek lásky. Chce člověka milovat a být jím milován. To je možné pouze tehdy, je-li člověk svobodný a může proto svobodně Boží nabídku přijmout. Svoboda však znamená též možnost nabídku odmítnout. Svoboda v podobě, která vylučuje každou možnost říci „ne“, je čtyřhranný kruh. Ani Bůh nemůže takovou svobodu vytvořit, nikoli proto, že jeho všemohoucnost je omezená, nýbrž proto, že se zakládá na bytí a nikoli na ne-bytí.

Skutečnost je však taková, že každé „ne“ vůči Bohu je rovněž „ne“ vůči mně samému i všem ostatním. Každé „ne“ je pramenem utrpení.

Existují však leccjaká strádání, kde původcem není člověk: nemoci, hladomor, zemětřesení, přírodní katastrofy a veškeré utrpení v důsledku ve světě panujícího krutého zákona „jíst a být sněden“.

Máme za to obviňovat Boha?

Máme-li na svět evoluční názor, měli bychom pochopit, že evoluce není myslitelná bez utrpení. Příroda experimentuje a činí stále nové pokusy postoupit o krůček vpřed. Většina pokusů se nezdaří a jsou příčinou bolesti. Utrpení je nevyhnutelný vedlejší produkt evoluce. Protože vývoj kráčí směrem k člověku, je normální, že první nárys svobody je již obsažen v přírodě. V nevyočitatelnosti vývoje poznáváme opatrný náběh k svobodě, která se pro člověka stane typickou.

Pochopit toto vše není tak těžké. *Žádný* člověk se však s takovou odpovědí nespokojí.

Lze říci, že utrpení patří k Boží pedagogice. A je to pravda. Moudří rodiče se nepodřizují všem vrtochům dětí. Když rodiče řeknou dítěti ne, vznikne krize. Ta však jen přispívá k vývoji dítěte. Rovněž dospělý člověk potřebuje utrpení pro své zrání. Co ví člověk, který neprošel utrpením? „Nejlepším receptem pro životní sílu je bezpečí i *výzva* v přiměřených dávkách, říkají psychologové. Bůh to ví. Proto připouští utrpení. Každé utrpení je výzvou.

Je však jeho dávka opravdu přiměřená? Místo aby napomáhalo našemu růstu, může nás utrpení též drtit. Z malého počtu se stanou světci, avšak velmi mnozí zatrpknou, propadají zoufalství. Co je to za pedagogiku?

Nic nepochopíme, pokud se nesetkáme s křížem. Kříž je klíč, pouze kříž nám dá odpověď. První obětí utrpení nebyl člověk, nýbrž Bůh. Bůh k nám sestoupil, aby spolu s námi trpěl. Jestliže on, který je pravda a veškerý smysl, zvolí projít utrpením, utrpení již nemůže být beze smyslu.

Starozákonní peklo bylo místem bez Boha, místem mimo dosah Boha, místem, které nemělo s Bohem nic společného. Naproti tomu v nové smlouvě neexistuje nic vně Boha, protože Bůh sám sestoupil do našeho pekla. Ježíš vstoupil do pekla, a tím se peklo změnilo. Bůh je nyní i v pekle. Ani tma ti nebude tmavá, noc jako den se rozjasní (Ž 139,12).

Boží Syn sestoupil tak hluboko, do takové hloubi, že ať člověk klesne sebehluběji, Bůh dlí ještě níže a člověka podchytí. Klesající se bezpečně octne v Božím náručí. Synův sestup do pekla učinil vzdálenost mezi ním a Otcem tak rozsáhlou, že v samém Bohu je nyní místo pro všechno lidstvo. Ať chceme či ne, žijeme uprostřed „Božího shromáždění“. Otec nemůže vidět trpícího člověka, aniž by v něm nepoznával svého trpícího Syna. A Syn nemůže obětovat své utrpení Otcovi a nezahrnovat do něj přitom utrpení všech svých bratří a sester. Vše, co se zdálo tak beznadějně destruktivní, je teď ucelené a soustředěné v Bohu.

Od kříže se svět změnil. Bůh sám se dobrovolně dal přibít na kříž a od té doby se všechno změnilo. Jeho zmučené, rozpražené paže objímají láskyplným gestem celý svět. Jeho láska je zosobněna v jeho utrpení. Bůh, jehož vidíme viset na kříži, není krutý Bůh, nýbrž Bůh lásky. A pro nás všechny, kdo trpíme, platí totéž: každé utrpení je příležitostí k ještě větší lásce.

Není však skutečnost jiná? Není často nemožné učinit ze strašlivého utrpení láskyplný dar? Nepřesahuje to lidské síly? Můžeme se tázat jinak než „proč? proč?“, když cítíme, že hyneme?

I Ježíš cítil, že hyne. Do svého zvolání: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Mk 15,34) zahrnul zoufalství i protest veškerého lidstva a vznesl je jako „modlitbu“ k svému Otcovi. *Žádný* člověk již nemůže říkat Bohu zoufalé „proč?“, neboť toto jeho bylo již vysloveno v Ježíšově modlitbě na kříži. Co vlastně nebylo modlitbou, ba vypadalo jako její naprostý protiklad, Ježíš teď modlitbou učinil. Pocit nesmyslnosti a absurdity, který nás přepadá, když nás nečekaně stihne těžké utrpení, Ježíš již prožil a vyslovil na kříži, a tím proměnil v modlitbu.

Kříž nám ukazuje, že utrpení lze proměnit v modlitbu a oběť. Při večeři Páně je Pán přítomen stejně jako na kříži: obětován, vydán, prolit. Tam nám odhaluje, že krutý zákon „jíst a být sněden“ je vlastně zákonem lásky.

Ten, kdo miluje, chce vydat sám sebe. Lze se vydat víc než stát se pokrmem a nápojem pro toho, jejž milujeme? To, co se v přírodě a v živočišné říši děje nedobrovolně, může člověk učinit dobrovolně. Člověk se může právě tak jako

Ježíš stát chlebem a vínem bratru či sestře. Činí to, co Bůh činil odjakživa, dlouho předtím, než stvořil svět. Otec, Syn a Duch svatý jsou sobě navzájem pokrmem i nápojem. Žádný z nich nežije sám pro sebe, každý z nich žije pro ostatní dva.

Kříž je vryt do stvoření proto, že je vryt do života Trojice.

Poslechněte si vyprávění o poutníkovi, jenž se ohlíží na cestu, jíž prošel:

Pozoruje v písku na břehu dvojí stopu: stopu Boží a svou vlastní. Na některých místech však vidí pouze *jednu* stopu ... a tato místa souhlasí s nejtěžšími okamžiky jeho života. Poutník vyčítá Bohu: „Proč jsi mě tenkrát nechal samotného?“ Hospodin odpovídá: „Vidíš-li pouze jednu stopu v písku, pak je to stopa moje ... Vždyť tehdy jsem tě nesl!“

„KDO MILUJE, JE ZROZEN Z BOHA“

(1 J 4,7)

Narodili jsme se s věčným, neutišitelným hladem po lásce. Tento hlad s sebou nosíme po celý život od začátku až do konce jako nejtěžší břímě i jako největší poklad. Hladovíme a žízníme po lásce a nikdy, nikdy nejsme nasyceni.

A proto existuje Bůh.

„Bůh stvořil člověka jako svůj obraz, jak obraz Boží ho stvořil, stvořil je jako muže a ženu“ (Gn 1,27). Obraz Boží spočívá v dualitě lidské existence. Bůh je společenství, a když stvořil člověka k svému obrazu, nemohl jej stvořit k něčemu jinému než k společenství.

Adam je Adamem svým vztahem k Evě, a Eva je Evou svým vztahem k Adamovi. Jinými slovy řečeno, lidská osoba není hotová sama v sobě. Není tomu tak, že relace svádí dohromady již konstituované osoby, nýbrž osoba se stává osobou právě skrze vztah k druhému. Pokud člověk je „individuem“, odděleným od ostatních lidí („divisum ab aliis“ podle scholastické definice), není Božím obrazem. Teprve když člověk vstoupí ve vztah k druhým, stane se osobou, která, podobně jako tři osoby v Trojici, je čistou relací. Tím, že se soustřeďuje do vztahu mezi mužem a ženou, který je základem existence člověka, chce bible objasnit, že člověk je stvořením, jehož podstatou obdobně jako u Trojice je být zaměřen na druhé.

Aristoteles (384-322 př. Kr.) se dopustil velkého omylu tím, že při bližším určování podstaty považoval vztah za něco, co není stěžejní („accidens“). *Podstatný je sám vztah*. Tak je tomu u Boha a totéž musí platit i pro člověka. Potřebujeme ontologii (nauku o jsoucnu), v jejímž středu již nestojí podstata (to, co je samostatné a nezávislé), nýbrž relace. Ano, potřebujeme ontologii trinitární.

Relace předpokládá *otevřenost*. Otevřená forma existence je pro člověka přirozeným stavem. To je zřejmé na našem těle, které stále vyjadřuje a znázorňuje, čím jsme. V těle jsou otvory, skrze které hledíme na svět. Nejde pouze o uši, oči, ústa a nos. Celé tělo je vybaveno citovými orgány, které nám umožňují styk s lidmi a věcmi. Právě díky tomuto kontaktu se stáváme sami sebou. Cítíme-li nejistotu, můžeme nabýt větší sebedůvěry tím, že se vědomě tělem dotýkáme podlahy, židle, stolu. Sebedůvěru nenajdeme sami v sobě, nýbrž v kontaktu s někým či něčím jiným. Existence v izolaci nevyhnutelně s sebou přináší pocit nejistoty, úzkosti a osamění.

„Tvé oko je pro tělo jako svítilna“, říká Ježíš. „Je-li tvé oko zdravé, bude také celé tvé tělo jasné. Je-li však nemocné, bude také celé tvé tělo temné“ (L 11,34). Oko je orgánem, který *vidí*. Oko staví mosty, buduje vztahy. Podle Ježíše závisí zdraví celého těla, tj. celé osobnosti, na tom, je-li oko zdravé. Oko je zdravé,

vidí-li *skutečnost*, vidí-li druhého člověka takového, jaký je, a ne, jak si ho představuje. Je-li oko zakaleno předsudky, či - použijeme-li výrazu z psychologie - neustále promítáme své vlastní city a přání na druhého, pak nemáme vztah k svému bližnímu, nýbrž jen sami k sobě, a vztahový život je chorobný. A protože vztah k okolí je prvořadou podmínkou existence, chorobné vztahy způsobují, že i celé tělo, tj. celý člověk, je nemocen. „Hleď tedy, ať to světlo, které je v tobě, není temnotou!“ (L 11,35).

K otevřenosti rovněž patří, abychom dovedli *čekat*. Vztahy mezi lidmi se nemohou rozvíjet, nejsme-li ochotni vzájemně na sebe čekat. Celý život na někoho čekáš - na bratra, na sestru, na muže, na manželku - vzdor všem zklamáním. Někdy je nutné prodlévat v mlčení a bolesti, dokud ti Bůh neukáže cestu. Utrpení nás sbližuje.

Kdo je otevřený, *nesoudí*. Kdybychom měli možnost „vyměnit si šaty“, přestali bychom soudit. Ježíš nesoudil, a proto mohl říci: „Nesud'te, abyste nebyli souzeni“ (Mt 7,1). Pravá láska všechno ponechává otevřené. Odmítá spoutávat bližního určitými soudy, které ho zbavují toho nejpodstatnějšího, totiž faktu, že je stále bližním. Soudit znamená činit z druhého objekt, on však není objektem, ale subjektem, a jako takový chce být objeven. Říká-li Ježíš: „Neboť podle toho, jak soudíte, budete sami souzeni, a jakou mírou měříte, takovou se naměří vám“ (Mt 7,2), nejde ni o pravidlo, které je ukládáno zvnějšku, nýbrž o zásadu, která spočívá v samotné povaze bytí. Můj postoj k tobě (a tebou se rozumí všichni druzí, též Druhý), ze mne činí to, co jsem. *Jsem* přece vztahem. Činím ze sebe sarna to, co činím z tebe. Považuji-li tě za nic, pak i já jsem nic. Jestliže naopak tvé poslání a tvou svobodu miluji, pak i já jsem svobodný.

Láska není pouze otevřenost, láska je i *svazek*. Bloudíme, když se domníváme, že jsme osamělí a odloučení od ostatního stvoření. V nejvnitřnější skutečnosti neexistuje samota ani odloučenost. Se vším nás spojuje tisíce živoucích pout. Paul Claudel (1868-1955) píše: „Existuje mnoho duší, mezi nimi však ani jediná, s níž bych nemohl komunikovat prostřednictvím onoho posvátného hlasu v jejím nitru, který říká 'Pater noster'." Jakmile dosáhnu onoho posvátného místa, pak již neexistuje pouze „já“, dokonce ani pouze „ty“, nýbrž vzniká „my“. Jsme „v Duchu svatém“. To však neznamená, že já nebo ty bylo vymýceno; naopak, v tomto my jsme, „dokud nedojdeme všichni k jednotě víry a v poznání Božího Syna, k mužné zralosti“ (Ef 4,13). Ty a já se můžeme vyvíjet pouze společně. Já nejsem a ani ty nejsi, pokud nejsme my.

Společně jsme našemu Bohu *jednou* nevěstou. Jaká to svatba! Ježíš rád hovoří o velké svatební hostině, při níž všichni slouží všem. Sloužíme Bohu tím, že ho velebíme a zpíváme: „Svatý, svatý, svatý“. A Bůh slouží nám. „Přepáše se, pozve je ke stolu, bude chodit od jednoho k druhému a obsluhovat je“ (L 12,37). A sloužíme sobě navzájem. Pokrm, jímž nás Bůh opatřuje, to jest dává nám sám sebe (začíná to již zde, v eucharistii), si vespolek rozdílíme. Nikdo nežije jen

sám pro sebe.

Jednomu starému moudrému Číňanovi se kdysi dostalo velké výsady, že směl navštívit nebe i peklo. V pekle viděl bledé, vyzáblé muže a ženy sedět kolem ohromné mísy s rýží. Umírali hladem. Neměli nic, čím rýži nabírat, než nesmírně dlouhé tyčinky, velké jako vesla člunu. Když pak přišel do nebe, i tam viděl muže a ženy sedět kolem stejně velké mísy s rýží a rovněž ony nesmírně dlouhé tyčky. Všichni však byli šťastni a vyzařoval z nich mír. Každý z nich krmil rýží toho, kdo seděl naproti němu.

Člověk může být zcela sám sebou, pouze když nežije jen pro sebe. Spojení, jež působí láska, neznamená však rozplynutí. Existuje chybný projev lásky, před nímž se musíme mít na pozoru, tím spíše, že může vypadat jako vrcholná láska. Někteří lidé trpí chorobným sklonem sami sebe vymýtit. V hloubi duše sebou opovrhují a proto dělají, co mohou, aby vymizeli a rozplynuli se v bližních. V tomto případě lze stěží hovořit o lásce. Zde nikdy nemůže vzniknout nějaké *my*, jestliže se tvrdošíjně vrháme druhému k nohám a naprosto nechceme, abychom někým byli. Ani ve svém vztahu k Bohu nesmíme trvat na tom, že mu budeme ležet u nohou. Bůh nám chce poskytnout důstojnost, a my svou lásku projevíme tím, že mu v tom nebráníme. Pravá láska neničí, naopak se její účastníci stávají čím dál víc sebou samými.

Existuje tedy zdravá a nezdravá závislost. Jsme stvořeni k životu v závislosti na Bohu, na sobě navzájem a na ostatním stvoření. Závislost je samotným životním principem jak v Trojici, tak i ve stvoření. Izolace vždy znamená smrt. Závislost se však může někdy stát prokletím. Tak je tomu se vším, co pokřivil hřích. Závislost, která z tebe dělá nulu, která tě zbavuje důstojností, je závislostí chybnou a nezdravou. Kritériem pozitivní závislosti je svoboda!

Milovat znamená *tvorit*. Říkáme, že Bůh je láska a nazýváme ho Stvořitelem. Je Stvořitelem proto, že je láska. Totéž platí i pro nás. Tou měrou, jakou milujeme, jsme Božími spolutvárci.

Stvořitelská schopnost lásky nespočívá pouze v aktivní otevřené angažovanosti, nýbrž především v nekonečném respektu vůči druhému. Snažíme se ke každému člověku, jehož potkáme, přibližovat s úctou a přijímat ho. Tímto respektem vytváříme prostor, v němž bližní může žít a vyvíjet se. Nepokoušíme se vývoj nějak programovat. Kdo opravdu miluje, dovolí milovanému, aby byl sám sebou, nikoli pasivně (to by byla lhostejnost), nýbrž aktivně, angažovaně. "Nejhlubší pochopení lásky", píše Martin Heidegger (1889-1976), „nacházíme bezesporu u Augustina: 'Amo, volo ut sis', miluji a proto chci, ať jsi tím, čím jsi, ať jsi sám sebou."

Máme takřka nepřekonatelný sklon chtít zasahovat. Pokud jde o lidi, dosáhneme často mnohem víc otevřeností, respektem, nasloucháním, kladným přijetím. Typickým znakem člověka je přece jeho svoboda. Nemůžeme člověka přetvořit a přimět ho, aby byl sám sebou, když pošlapáváme to, co jej činí člověkem, totiž

jeho svobodu.

Jak jsme nerozumní a nechápaví, když dáváme svým bližním najevo postoj: Já vím, co je pro tebe nejlepší a ty to musíš pochopit a řídit se podle toho ... Je naše láska tak nemilosrdná, že nechceme svému bližnímu dovolit, aby chyboval? Bůh nám nebrání dělat hlouposti. Jeho láska se projevuje tím, že nás *nechá* dopouštět se omylů a přitom je láskyplně s námi i v našich chybách, s hlubokou solidaritou je bere na sebe, a tímto láskyplným respektem a jednotou s námi vytváří prostor, v němž i tyto omyly získávají smysl. Člověk, kterému „blahověle“ druhých ustavičně brání dopouštět se omylů, se nemůže vyvíjet. Nic nám nepomáhá růst tak, jako chyby, jichž se dopouštíme, které však také přiznáme a proto jich můžeme litovat.

Holandský psychiatr A. Terruwe píše ve svém takřka epochálním díle, že naším úkolem je vzájemně „upevňovat“ svou vlastní hodnotu. Co Bůh stvořil, je dobré. „Upevňovat“ se navzájem znamená vidět toto dobré v hloubi každého člověka, za vším, co vyrostlo křivě. Každý člověk má potřebu být pokládán za dobrého. Sám sebe nemůžeš za dobrého pokládat, pokud tě jako takového nevidí někdo jiný. Dřív než láska jiného člověka neshledá, že jsi dobrý, nemůžeš na svou vlastní dobrotu spoléhat. Skrytý poklad ve svém nitru nemůžeš objevit, dokud na něj neukáže někdo jiný a nevěří v něj. Svými dobrými vlastnostmi nemůžeš disponovat, dokud je neodhalil tvůj bližní. My lidé se můžeme osvobodit pouze navzájem, nikdy samy sebe. Abys mohl žít naplno, musí tě někdo jiný nějak obohatit. A kdo obohatil svého bližního, zjistí posléze, že i sám *začíná žít* zcela novým způsobem. Koná to, k čemu byl stvořen. Naším posláním není být sekretářem, mechanikem či učitelkou. To je pouze svrchní oděv. Naším úkolem je vylákat světlo!

Terruwe jmenuje Dona Quijota jako klasický příklad umění, jak „upevnit“ bližního. Donu Quijotovi padla v jednom nevěstinci do oka selská dívka Aldonza Lorenzo a on k ní vzhlíží jako k zázraku lidské krásy a důstojnosti. K jejímu velkému úžasu jí dal jméno „Dulcinea“, úctyhodná a milovaná paní. Od té chvíle Dulcinea *mohla* být tou šlechtickou dámou, jakou v ní Don Quijote ve svém domnění spatřoval. A sám je ještě překvapenější než ona, když v ní poznal plod své lásky, když uviděl, co z ní učinil.

Kopeme-li dostatečně hluboko, dříve či později *vždy* narazíme v každém člověku na pramen živé vody.

Jsme si vědomi, jakou nesmírnou odpovědnost máme za sebe navzájem?

MOJE „NEODVOLATELNÁ“ MINULOST

Na svou minulost myslíme jako na cosi neodvolatelného, na něco, co je navždy za námi, co již nijak nelze změnit. Že jsem byl v roce 1951 vysvěcen na kněze, je nezvratná skutečnost, kterou ani sám Bůh nedokáže změnit. Události z minula již nemám v rukou, nemohu k nim dosáhnout, jsou s konečnou platností pryč. Představ si dítě, jak stojí skloněno nad hlubokou studní a v ruce drží všechno své bohatství, několik barevných skleněných kuliček. Zaujato žbluňkavým zvukem hází dítě kuličky do studny, jednu po druhé. Kuličky se pokaždé rychle noří do vody a navždycky zmizí z dohledu. Tak si představujeme čas: mizí, okamžik za okamžikem, a nikdy se už nevrátí. Všechny naše činy jsou zapsány, nikoli tužkou, tak, abychom je mohli vymazat, nýbrž nesmazatelným inkoustem.

V tom obraze spočívá kus pravdy. Je nesporné, že v našem životě se projevuje určitá skutečnost, kterou nelze vymazat. Chybou však je pokládat ji za podstatnou natolik, jako by náš život sestával pouze z fakt. Hlavní věci nejsou tato fakta, nýbrž postoj, jaký vůči nim zaujímáme, a ustavičně se měnící důležitost, jakou jim v našem životě přiřítáme. Tato důležitost není určena jednou provždy. Člověk má pozoruhodnou schopnost přiřítat minulosti ustavičně nový a nový význam. Události z naší minulosti nejsou zkamenělé, nejsou to výstavní předměty z muzea. Podobají se spíše jakémusi těstu, jež můžeme znova a znova hníst a dávat mu nový tvar.

Sartre hovoří v této souvislosti o bitvě u Verdunu za první světové války. Význam této bitvy není pevně stanovený. Je závislý na dalším vývoji dějin. Když byla německá armáda koncem války poražena, nabyla bitva u Verdunu nesmírně velkého významu. Tam utrpělo německé vojsko takové ztráty, že se z nich nikdy zcela nevzpamatovalo. Francouzi, kteří padli u Verdunu, se stali velkými hrdiny. Díky jejich obětem porazila Francie nepřitele. Když však Němci o dvacet let později, 15. června 1940, vpochovali do Paříže, klesl význam Verdunu téměř na nulu. Verdun neznamenal přece nic víc než několikaletý odklad definitivní porážky. Nakonec však spojenci válku vyhráli, a Verdun opět vstal z mrtvých.

Dokud žijeme, nic není úplně hotové. Nic neplatí jednou provždy. Dokud žijeme, můžeme svou minulost neustále obnovovat a přetvářet. Nejen že *můžeme*, je dokonce naším úkolem a naším posláním dát naší minulosti smysl. Máme žít tak, aby se naše minulost neustále přetvářela, stejně tak jako první tóny melodie získávají obsah pomocí tónů následujících a díky jim dostávají význam, který by samy o sobě nemohly mít.

Kdyby má minulost sestávala pouze z neodvolatelných fakt, sotva by to byla *moje* minulost. Má minulost se stává *mojí* tím, že s ní mohu manipulovat a dát jí nový obsah.

Názor, že minulost je neodvolatelně pryč, činí život velmi pochmurným. V takovém případě bychom nikdy nemohli napravit hlouposti, chybné kroky, fundamentální omyly, jichž jsme se dopustili. Co tam, to tam. Nikoli, krásné na tom je to, že i naše hloupost a naše omyly mohou získat smysl, že máme schopnost pomocí jakési duchovní alchymie přetavit železo ve zlato, učinit z toho, co bylo negativní, něco kladného. *Nic není s to odloučit nás od lásky Kristovy* (Ř 8,35). Ani naše hříchy nás nemusí od Krista odlučovat. Naopak nás k němu mohou přiblížit.

Nejspíš nejpádňejším příkladem je kající lotr. Jeho život byl jediným velkým nezdarem. Čeho se dopustil, nemohlo být z faktičnosti vymazáno: lidi, jež zavraždil, nemohl už vzkřísit k životu. Přesto však v naprosto posledním okamžiku dodal svému životu zcela nový a naprosto nečekaný smysl. Prostými slovy „Ježíši, pamatuj na mě, až přijdeš do svého království“ (L 23,42) změnil celý svůj život. Všechno, co doposud bylo negativní a vzdalovalo ho od Boha, se v tom okamžiku stalo kladným a změnilo se v cestu ke konečnému setkání s Ježíšem. Kdyby nebyl zločincem, nikdy by nebyl visel na kříži vedle Boha a téhož dne vpuštěn do nebe.

Je smutné, že slabost a hřích téměř vždy vedou k depresi a trpkosti. Přesto může hřích - který je v našem životě nevyhnutelný - získat nesmírně pozitivní význam. Může nás učinit nepatrnějšími, pokornějšími, a může nás přivést k touze po záchraně. Může nás přimět k tomu, že budeme zakoušet Boží milosrdenství zcela jiným způsobem. Tento význam však nezíská hřích automaticky. Záleží na nás, jaký obsah mu ve svém životě nakonec dáme. Volba je na nás.

I dobro, které jsme vykonali, může dostat nový obsah. Mohu se honosit svými dobrými skutky a připisovat je sám sobě. Tehdy však měním to, co bylo v mé minulosti dobré, v něco špatného. Mohu ovšem rovněž být vděčný, uznalý, to jest připustit, že to dobro jsem neučinil já, nýbrž že je ve mně vykonal Bůh. Mohu vložit své dobré skutky do jeho rukou, vrátit mu je. Pak se to dobré, co jsem udělal, stane ještě lepším.

Schopnost člověka dodávat minulosti stále nový význam neplatí pouze pro jeho vlastní činy, nýbrž i pro činy druhých. Zena, která byla opuštěna svým manželem, může strávit zbytek života v trpkosti, ve smutku nad ztroskotaným životem. Může se však také, když překonala psychický otřes, obrátit k Bohu a říci: Od nynějška chci žít pouze pro tebe. Nevěra jejího muže jí dokázala otevřít cestu k životu v naprosté oddanosti Bohu.

Člověk má velkou moc. Vlastníme dokonce schopnost dát Kristovu kříži nový a bohatší smysl. Kdyby se nikdo nedal Kristovým křížem spasit, ztratil by kříž svůj význam. A co horšího, kříž by získal význam negativní: stal by se naším soudcem. Pokaždé však, když se člověk postaví pod kříž a je účasten Kristovy oběti, dostává kříž nový smysl.

Není nám zapotřebí truchlit nad minulostí. Ať byla sebechudší, může se stát

nekonečně bohatou.

VZPOMÍNAT A ZAPOMÍNAT

„Vzhůru srdce“, říká kněz. Zdá se to prosté a snadné. Ale když se opravdu snažíš srdce pozvednout, často zjistíš, že se ti to nedaří. Ne a ne získat kontakt s Bohem. „Vždyť do prachu je sražena naše duše, na zemi leží naše tělo“ (Ž 44,26). Nedokážeš se vzchopit a volat k Bohu. Nebo ti připadá, že voláš do prázdna. Slyšíš pouze ozvěnu svého úzkostného výkřiku, nikoli však odpověď. Zdá se, že Bůh je daleko. Existuje vůbec?

V takových případech uděláš moudře, když si připomeneš ty epizody nebo situace ze svého života, kdy Bůh byl zcela zjevně přítomen. Sotva existuje člověk, který poctivě hledá pravdu a přitom nikdy neucítil božský dotek. Často si až dodatečně uvědomíme, že to byl Bůh. Mojžíš nevidí Boha, jak kráčí kolem, teprve až už Hospodin přešel. Pak ho spatří „zezadu“ (Ex 33,23). - Člověk se cítí překonán, jásá, vzdává díky ...

A pak zapomene.

A přesto měly tyto prchavé doteky být drobnými připomínkami, body k zachycení pozornosti, ukazateli, které vytyčují cestu i směr. Nedbáš-li jich, ztratíš stopu. „Jen si dej pozor a buď na sebe velmi dbalý, abys nezapomněl na události, které viděly tvé oči. Ať nevymizí z tvé mysli“ (Dt 4,9). Není hloupé připomínat si spoustu nevýznamných událostí a zapomínat na to jediné, co je hodno si pamatovat? Maria tak neučinila. Měla na paměti, že ten, který je mocný, s ní učinil veliké věci. A starý Izrael žil se vzpomínkou na Boží zázraky. Kdykoli byl Izrael v pokušení zapomenout na všechno dobré, co Bůh pro něj učinil, povstal prorok, který izraelskému lidu připomněl, jakou milost mu Bůh za starých časů prokazoval. „Veleb, duše má, Hospodina a nezapomeň na žádné z jeho dobrodiní!“ (Ž 103,2). „Lide můj, vzpomeň, prosím...“ (Mi 6,5). Jaký byl Bůh tenkrát, takový je i nyní. Byl-li tehdy skutečný, nemůže teď být neskutečný.

Nejsi sám, kdo byl obdařen milostí v podobě okamžiků, kdy Bůh ti byl zcela nablízku. Jsi součástí lidstva a tvůj život je zasazen do historie člověčenstva. Všechno, co lidé v průběhu dějin od Boha zvěděli, může obohatit tvou zkušenost. Možná, že okamžiků, kdy jsi cítil, jak je Bůh skutečný, bylo velmi málo. Avšak to, co církev o Bohu ví a co o něm věří, to všechno je také tvoje. „Často je mi tak zatěžko“, píše mi jeden přítel, „věřit, že Bůh existuje. Na světě je však tolik moudrých a chytrých lidí, kteří v to věří a to mi pomáhá.“

Zdá se ti to pošetilé? Není právě jednou z krásných stránek církve, že doplňuje, co ti chybí na víře? V temných chvílích života tě tvá vlastní malá zkušenost možná nedokáže přesvědčit, že Bůh existuje a že je láska. Ty jsi však členem církve, a církev ví, církev věří. Církev nahromadila poklad zkušeností a chce se s tebou o něj podělit. Církev donekonečna rozšiřuje tvé obzory. Možná, že nemůžeš tak pevně spoléhat na vlastní zkušenost, která je třeba trochu příliš

subjektivní, snad si také leccos namlouváš. Církev si však nemůže všechno namlouvat. Díky jí a jejím svatým spisům jsi při tom, když učedníci potkávají Ježíše po zmrtvýchvstání, díky církvi získáváš oporu ve víře apoštolů.

Kdybychom neměli tak krátkou paměť, nebylo by naše zorné pole tak omezené. Bible nám může pomoci k „dobré“ paměti. Bible je „dobrou“ pamětí lidstva. Bible je vyprávěním o veškerém tom velikém díle, které Bůh učinil s člověkem. Začíná to stvořením. Není záhodno připomínat si, že jsi byl stvořen, že tě Bůh každým okamžikem povolává k životu? „Chválím tě, že jsem vznikl tak podivuhodně, úžasná jsou tvoje díla“ (Ž 139,14). Bůh tvoří každého člověka k svému obrazu. Obraz připomíná svůj pravzor. Samo bytí člověka je substanciální připomínkou Boha. Bible také hovoří o lidské zapomnětlivosti a o tom, s jak špatnou se člověk potáže, když zapomene na Boha. Bible hovoří především o Boží paměti. O tom, jak Bůh nezapomíná na svou smlouvu, na své sliby.

Když slavíme mši svatou, tříbíme si paměť. Liturgie je vždy připomínkou. „To činite na mou památku“. Zde nejde o abstraktní paměť. To, co Bůh činil „v dávných dobách“, aktualizujeme konkrétními úkony a gesty. Při slavení liturgie je připomínka Kristovy smrti a jeho zmrtvýchvstání tak intenzivní, tak silná, že se ona dávná událost reprodukuje zde a nyní. Čas minulý se stává časem přítomným. Minulost sama přechází do přítomného okamžiku a stává se aktuální skutečností.

Díky paměti se Bůh, který jednou *byl* velice skutečný, avšak nyní nám připadá neskutečný, stává opět skutečným. Proto bychom si měli cvičit paměť. Cvičit ji tak, abychom si pamatovali to, co je hodno si pamatovat, a zapomněli to, co je nevýznamné. Dobré cvičení je každý večer, než si jdeš lehnout, v duchu projít události celého dne a nechat je i svou reakci na ně proběhnout před vnitřním zrakem jako ve filmu. Je to varianta tradičního zpytování svědomí. Začneš s ranním vstáváním: Kdy? Jak? Ranní modlitba, snídaně, práce - které lidi jsi potkal a jak? Kolik dopisů jsi dostal a na kolik jsi odpověděl? Kolik času jsi ztratil nicotnostmi? Zkus to neangažovat se citově, teď nejde o to něčeho litovat, naříkat nebo vzdychat. Postupuj objektivně, věcně, jako by šlo o někoho jiného. Většina našich nářků není výrazem upřímné lítosti, nýbrž pýchy. Zpočátku možná pozoruješ, jak je těžké se rozpomenout na detaily. Den byl jeden jediný velký chaos. Ponenáhlu však paměť začíná fungovat pružněji. Film ubíhá čím dál rychleji, události a setkání se rýsují stále zřetelněji. Za dvě minuty je celý den ten tam.

Co má toto cvičení společného s Bohem? Všechno. Jediné, čeho je zapotřebí, je, abys tak činil před Boží tváří. To Bůh nabádá, *vyzývá*, potkává tě ve všech událostech dne. Systematicky se upamatováváš, jaké příležitosti jsi dostal a zda jsi je přijal či odmítl. Rozpomínáš se na svou poslušnost či vzdor, na svou otevřenost či uzavřenost, na svou lásku i své sobectví. Tvoje paměť se stává

aktivní, pružnou a ochotnou. Zároveň si čím dál víc uvědomuješ, jak žiješ. Možná zjistíš, že v tvém životě je cosi nemocného, a to je první krok k ozdravení. Zcela prostě už dále nesneseš, že je tvůj život polovičatý, roztržštěný a neangažovaný. Chceš ho nějak zlepšit, zjednat v něm pořádek.

Cvičit si paměť znamená také naučit se zapomenout to, co není podstatné. Není nutné pamatovat si všechno. Když si v konkordanci o sv. Janu od Kříže vyhledáme slovo „olvido“ (zapomnění), najdeme více než tři strany odkazů. Člověk má žít ve svatém zapomnění všeho, co zrovna v přítomném okamžiku není aktuální. Hlavně při modlitbě mánie jemně a mírně zapudit od sebe všechny nepodstatné vzpomínky. Ovšem jemně a mírně, neboť když tak činíme rázně, bývá efekt právě opačný. Vzpomínky jsou pak jen tvrdošíjnější a vtíravější. Místo abychom proti takovýmto vzpomínkám bojovali, smíříme se se skutečností, že vzpomínky a obrazy přicházejí a odcházejí, my se však jimi nezabýváme.

Obzvláště když se naše modlitba prohloubila, je důležité v tomto zapominání vytrvat. Čím hlubší je modlitba, tím více je všechno exaktní vědění i všechny vzpomínky na překážku. „Boha nelze uzavřít do nějaké určité formy či představy“, píše Jan od Kříže. Někdy může modlitba pozůstat pouze z toho, že zapomináme ... hlavně na sebe. „Můj Bože v Trojici, tobě se klaním, pomoz mi zapomenout úplně na sebe, abych mohla spočinout v tobě, nehybná a pokojná, tak jako by má duše již byla na věčnosti“ (Alžběta od Nejsvětější Trojice).

Modlitba se pak stane pouhou láskyplnou „myšlenkou“ na Boha. Když jsme přestali myslet na všechno, co není Bůh, je mu naše paměť plně k dispozici. Pak uskuteční své nejvyšší možnosti a její nejzákladnější potřeby jsou uspokojeny.

Paměť byla přece stvořena pro Boha.

VYTVOR SI VE SVÉM ŽIVOTĚ ŘÁD!

„Řád vede k Bohu“, říká Tomáš Akvinský (1225-1274). A sv. Pavel píše obci v Korintu, kde špatně ovládané mluvení jazyky způsobilo zmatek: „Bůh přece není Bohem nepořádku, ale pokoje“ (1 Koř 14,33).

Nejvyšší řád nacházíme uvnitř Božího bytí. Přestože Bůh jsou tři osoby, není tu konfliktů, v Bohu není zmatek. Naopak, v této mnohotvárnosti panuje nejvyšší jednota, maximální harmonie. Proto má každý řád v sobě cosi božského. Všude, kde panuje řád, vyjevuje se něco z Boha. Jakmile Bůh začne někde působit, nemůže jinak než vytvářet harmonii a řád. Projevuje se to velmi zřetelně ve vyprávění o stvoření světa. Podle bible je stvoření světa jediným velkým procesem řádu. Na počátku vládne chaos. Avšak během díla stvoření se tento chaos přetváří v kosmos, tj. v harmonický a uspořádaný celek. Původně leželo všechno, abychom tak řekli, bez ladu a skladu: nebe a země, světlo a tma, den a noc. Avšak Bůh oddělí nebe od země a světlo od tmy. Ponenáhlu zaujme všechno své pravé místo. Vznikne světový řád. A onou velkou pořádkující silou v tomto procesu je Boží Duch, který se vznáší nad vodami. Jakmile Boží duch vejde ve styk s neforemnou masou, která je tu „na počátku“, všechno dostane svou strukturovanost a or-ganizovanost. Prorok Izajáš musí dát průchod svému obdivu nad pořádkem stvoření: „Zdvihněte své oči k výšinám a vizte, kdo je stvořil. Ten, kdo vyvádí jejich spočtené zástupy, všechny je volá jménem, veliké silou a zdatné mocí, neschází nikdo“ (Iz 40,26).

Že Boží Duch vytváří řád, ví každý, kdo má nějakou zkušenost s modlitbou. Stačí jen otevřít žaltář. Rozervaný a zmatený člověk volá ve své úzkosti k Bohu, nařiká a protestuje. Při četbě některých žalmů máme dojem, jako bychom slyšeli prvotní výkřik člověka. V žalmu 22, jež se Ježíš ve své úzkosti modlil na kříži, sledujeme celý vývoj od chaosu ke kosmu, od nepořádku k řádu. Kniha o Jobovi je úžasnou ilustrací proměny, k níž dochází při modlitbě. Bouřící se člověk se ztišuje, člověk plný komplexů nachází harmonii. Při styku s Bohem nelze jinak než převzít něco z jeho vlastní harmonie.

Chceme-li se podobat Bohu, musíme si vytvořit ve svém životě řád. Začneme s periferií. Řád znamená, že všechno má své určené místo a také se na místě nachází. V místnosti, kde panuje nepořádek, se nám těžko modlí. Nemůžeme ani dostatečně zdůraznit, jak je tento vnější pořádek důležitý. Nepořádek má v sobě cosi hlučného, a proto je těžko jej sloučit s tichem, které hledáme v modlitbě. Večer bychom si nikdy neměli jít lehnout dřív, než jsme si uklidili psací stůl. Pokládáme-li usínání za cvičení v umírání a prožíváme-li je tak (odevzdáváme svého ducha do Otcových rukou), je přirozené, že nejdříve si dáme věci do pořádku. Ukončujeme život uplynulého dne. Když se nazítří ráno probudíme, je to jako skutečné vzkříšení.

Z hlubšího hlediska řád znamená, že v našem denním programu všechno, co je

potřebné a důležité, má své místo. Často je tam místo pro věci nevýznamné, a ne pro to, co potřebujeme ze všeho nejvíc. Máme podivuhodný sklon k tomu, že vždycky chceme odsouvat podstatné věci na později, zatímco v přítomnosti se zabýváme podružnostmi. Právě teď nemám kdy na modlitbu či meditaci, snad večer... Večer jsem však na smrt unaven. Tak snad v sobotu - v neděli? Ale v sobotu se potřebuji vyspat a uklidit a nakoupit, a v neděli jede celá rodina na výlet.

Mezi těmi, kteří se označují za dobré křesťany, je mnoho těch, kdo sní o hlubším modlitebním životě, až jednou půjdou do důchodu. Jak jsou naivní! Kdo ví, budou-li ještě naživu, a v případě, že ano, budou-li mít ještě tolik životní síly, aby mohli začít nový život? To, co je podstatné, má zaujmout první místo nyní, dokud jsme ještě při síle. Mnoho lidí zemře, aniž si kdy stačili udělat čas pro to, co je podstatné. Jejich život skončil dřív, než doopravdy začal.

Toto všechno nesmíme ponechat náhodě nebo své „dobré vůli“. Naše dobrá vůle potřebuje vnější rámeček. Nejen tělu, nýbrž celému člověku prospívá určitá pravidelnost v denním životě a dobré návyky. Dobré návyky mají tu výhodu, že nám ušetří spoustu energie. Je poměrně snadné provádět ranní meditaci, když to děláme každé ráno a meditace patří k našemu programu stejně tak jako naše ranní hygiena a snídaně. Nemusíme se tedy pokaždé ptát sami sebe: mám nebo nemám? Věc je jasná.

Postupně vznikne určitá potřeba. Ranní modlitba je pro nás stejně nezbytná jako ranní rozcvička. Potřeba je čím dál větší, takže se nakonec bez meditace nemůžeme obejít. Díky dobrým návykům si vytvoříme dobré potřeby. Anebo lépe řečeno probudíme tak svou potřebu prazákladní. Poté co jsme toho docílili, jde vše mnohem snáze. Nemusíme se namáhavě bránit spoustě povrchních potřeb a máme možnost odevzdat se potřebě prazákladní, to jest touze po Bohu. Ta nyní volá mnohem hlasitěji než všechny potřeby okrajové. Místo rozhodování, zda meditoval, musíme se nyní, nastanou-li mimořádné okolnosti, rozhodovat, zda nemeditovat. Život je tak snazší. „Amor meus pondus meum“, říká sv. Augustin. „Láska je mým břemenem“, táhne mě správným směrem. Kdo pocítil tíhu lásky, může se jí stále víc dávat unášet. Většina z nás však tuto tíhu zpočátku nepocítuje. K tomu, aby se tato původní, základní potřeba se mohla projevit, je zapotřebí cílevědomé askeze.

K řádu rovněž patří, že si občas uděláme den klidu. Výjimku tvoří rodiče s malými dětmi! Božím plánem bylo, aby každý týden byl jeden den věnován odpočinku. Sabat ve staré smlouvě a neděle v nové mají být dny Páně. Dny, kdy držíme odstup mezi sebou samými a svou prací, ne proto, abychom se vrhali do práce jiné, nýbrž abychom se uvolnili a otevřeli Bohu. Sabatový a nedělní odpočinek mají svůj původ v božském „řádu“. Nedělní klid je něco víc než pouhý prostředek k regeneraci sil. Má také náboženský význam, který lze rozdělit na tři momenty.

Zaprvé dává nedělní odpočinku člověku příležitost *přinést svou práci před Bohu*. Bůh učinil člověka, „ať vládne nad celou zemí“ (Gn 1,26). Panování člověka však není svrchované. Člověk vládne nad zemí jako Boží místodržitel. Neděle dává člověku možnost přiznat a vyznat svou poslušnost. V neděli říká Bohu: „Všechno, co jsem vykonal, jsem učinil v tvých službách; pán nejsem já, nýbrž ty“.

Zadruhé si člověk v neděli uvědomuje, že *práce nemá poslední slovo* a není nejvyšší hodnotou života, jak nám chtějí namluvit některé ideologie. Naopak, lidské snažení může postihnout jistá vnitřní nejednotnost. I o tom se hovoří v příběhu o stvoření: „Kvůli tobě nechť je země prokleta ... Vydá ti jenom trní a hloží“ (Gn 3,17-18). Naše práce je do určité míry marná, a my si to musíme uvědomit. Nesmíme být posedlí svou prací, nebýt jejími otroky. V neděli můžeme bez výčitek svědomí prožívat neplodnost své práce a přesto si být jisti, že Bůh nad námi drží ruku.

Zatřetí je neděle *dnem, kdy odpočíváme v Bohu*, kdy jsme si pro něj udělali volno. V neděli můžeme říci: „Jen v Bohu odpočívá má duše“ (Z 62,2). Během týdne si děláme starosti a pro mnoho věcí se trápíme (L 10,41), avšak v neděli se soustředíme na to jediné potřebné.

Je žádoucí, abychom si hlouběji uvědomili důležitost neděle a abychom se v nejvyšší možné míře vrátili k původnímu řádu a znovu učinili neděli dnem Páně. Pro mnohé z nás je to však těžké a snad vůbec nemožné. Žijeme ve společnosti, která tento pojem ztratila, a my se z tohoto systému nedokážeme zcela vymanit. Jestliže pro nás neděle již není dnem odpočinku a dnem Páně, pak je nutné, abychom si občas našli klid a ticho v jiný den. Například jednou za měsíc či každý druhý měsíc. Považujme to za životně důležité, za takové se to pokládá i v kláštorech, kde je život všeobecně klidnější a více zaměřený na Boha. Potřebujeme mít pravidelně dny, kdy budeme myslet *pouze* na to, co je podstatné, kdy si opět můžeme klást veliké otázky: Odkud jsem přišel? Kam jdu? Jaký je smysl mého života? Jaké místo zaujímá Bůh v mém životě? Co pro mne znamená smrt? Nalézá Bůh v mém způsobu života zalíbení?

Všichni, kdo si pravidelně dopřejí čas udělat si den klidu, vědí, jaké je to požehnání.

„VE VŠECH ŽIVOTNÍCH PODMÍNKÁCH DĚKUJTE BOHU“

(1 Sol 5,18)

Vděčnost je podstatou křesťanského učení. Mše se tradičně nazývá „eucharistie“, což znamená díkůvzdání. Svědčí to o tom, že vděčnost je základním postojem křesťanského člověka. Vpravdě křesťanský život je poznamenán „projevováním vděčnosti k Boží oslavě“ (2 Kor 4,15).

Jak můžeme děkovat Bohu, když se ve světě odehrává tolik tragédií? Nebylo by načase, abychom svůj obraz Boha zrevidovali a přestali Boha považovat za všemohoucí bytost, co drží všechny nitky ve svých rukou? Neměli bychom spíš označovat Boha jako bezmocného diváka, který je nucen být svědkem, jak člověk ničí sám sebe i své životní prostředí, a on sám tomu nedokáže zabránit?

Církev však i nadále vyznává „Věřím v Boha, Otce *Všemohoucího*“. Není snad právě důsledkem jeho všemocnosti, že Bůh nemá zapotřebí ustavičně zasahovat? *Bůh může připustit jakékoli dění právě proto, že je všemohoucí.* Jeho moc spočívá v tom, že pro něj je všechno, absolutně všechno použitelné, takže může vložit smysl i do zcela absurdních jevů. Z hrozných disonancí, které člověk vytváří, dovede Bůh zkomponovat libozvučnou symfonii. Z toho, co je samo o sobě zlé, se stane něco dobrého tím, že to Bůh použije jako materiál pro své stavební plány.

Náš pohled na skutečnost je krajně zlomkový. Jsme mistry v analyzování. Velký plán Boží dovedeme rozebrat na malé kousíčky. Pak se nám ovšem jeví všechno nepochopitelné a nesmyslné. Bůh však myslí synteticky. Bůh vidí celek, má přehled nad celými dějinami. Proto také měří podle jiných norem. Když my staneme tváří v tvář smrti, vidíme jen smrt a nic víc. Bůh však vidí, jak se ze smrti rodí nový život. Neříkáme příliš neuváženě, že utrpení a smrt je něco zlého? Jistě proto, že nevnímáme dynamiku přítomnosti. Smrt není konečný cíl, nýbrž přechod, krize růstu. Není podivné, že je nám tak zatěžko přijmout utrpení a smrt jakožto procesy zrání, když nás příroda neustále učí, že starý život musí zemřít, aby se nový mohl zrodit? Není-li larva připravena skoncovat se svým životem larvy, nemůže se nikdy stát motýlem. A chce-li květ zůstat ustavičně květem, nikdy nemůže uzrát v plod. Smrt není tak zlá, jak si myslíme. Ježíš ji definoval takto: „Jdu k Otci“ (Jan 14,28).

Písmo svaté nás tomuto souhrnnému pohledu učí na každé stránce. Bible vidí, jak se všechno dění rýsuje na nekonečném obzoru, na pozadí věčnosti. Malicherná a omezená zorná pole člověka Písmo svaté ustavičně rozšiřuje a přivádí na správnou míru. Když čteme bibli, nutně neustále odhalujeme, jak Bůh řídí běh dějin s fantastickou virtuozitou, jak zručně a účelně využívá každého jevu, každé události, dokonce i lidského hříchu a lidské vzpoury, aby uskutečnil svůj plán.

Naučíme-li se pohlížet na každý detail v našem životě jako na stavební kámen v plánu Boží lásky, začne naše vděčnost prýštit sama od sebe. Jsme zplna srdce zajedno s knězem, když v mešní liturgii zpívá: „Vpravdě je důstojné a spravedlivé, abychom ti vždycky a všude vzdávali díky.“ „Ve všech životních podmínkách děkujte Bohu“, píše sv. Pavel, „tak to Bůh pro vás chce v Kristu Ježíši“ (1 Sol 5,18). Děkovat Bohu ze *všechno*, i za to, co je pro nás trýznivé a bolestné, to je projevem víry v její plnosti. Děkujeme-li Bohu jen za radostné události, je to znamením, že naše víra ještě nedozrála. Nic nečiní víru tak silnou, tak nezávislou na citovém životě, jako když Bohu děkujeme za *všechno*.

Vděčnost nás pozvedá na Boží vlnovou délku. Bůh řídí okolnosti našeho života s láskou, a my je také přijímáme jako projevy lásky. Naše duše vnímá Boží lásku, přestože tělo si možná stěžuje a rozum nechápe. Když vzdáváme díky Bohu, otvírají se vrata propusti dokořán tak, aby naše nitro mohl naplnit mocný přívál lásky. Vpouštíme dovnitř mohutnost Boží lásky a cítíme, jak se v nás probouzejí nové síly. Radikální řešení bývá snazší než řešení polovičaté. Děkovat za to, co pocítujeme jako nepříjemné, vyžaduje zpočátku o něco víc energie, než když se pouze snažíme smířit se s tím, co je nevyhnutelné. Když však jednou tuto drobnou námahu podstoupíme, všechno je pak mnohem snazší. Překročili jsme práh a octli jsme se v prostředí, kde dýcháme čistší vzduch a vše probíhá hladčeji. A jsme veselejší.

Dokonce máme být vděční i za své hříchy, neboť jsou ochuzením, a tím nám stále jasněji připomínají naši nesmírnou potřebu spásy. Každý hřích, který díky Boží milosti od sebe odvrhneme, prohlubuje naši účast na tajemství kříže. Jakýmsi paradoxním způsobem nás naše hříchy připoutávají ke Kristu (Lk 5,32). Jedinou podmínkou je, abychom hřích přiznali. Vyznaný hřích nás přivádí k pravdivému poznání sebe samých, a jediné pravda osvobozuje. Proto Bůh dopouští určité události; možná dokonce sám uspořádává okolnosti tak, aby pro nás byly výzvou, testem, který ukáže, jací jsme.

V našem nitru je velká potenciální vzpoura proti Bohu, dřímající revolta, jíž si ani nejsme vědomi. Riskujeme, že celý svůj život prožijeme v domněni, že v sobě nosíme čistou lásku či že jsme zcela odevzdáni do Boží vůle. Vtom nás Bůh přivede do situace, kdy ona dřímající vzpoura procitne a projeví se v plném světle. Mohu si o sobě třeba myslet, že jsem láskyplný a mírné povahy, neboť vycházím se svým okolím bez konfliktů. Zásahu na tom však možná má právě mé okolí, neboť lidé, v jejichž společenství žiji, mají nezvykle dobrý charakter. Pak mi může být jen ku prospěchu, postaví-li mi Bůh do cesty někoho, kdo mě sráží a jde mi na nervy. Jestliže pak ztratím trpělivost nebo dokonce vybuchnu hněvem, mohu jenom říci: „Děkuji Ti, Pane Bože, žes mě zbavil mých iluzí“. Vděčnost za naše hříchy a chyby umožňuje Bohu, aby nás poučil, jak jsme na něm úplně závislí.

Mnozí si snad kladou otázku, zdali to neustálé děkování nevede k nedostatku

angažovanosti. Ale není tomu právě naopak? Vděčnost není v rozporu s námahou, kterou vynakládáme na nápravu světa. Děkuvzdání nás spíš podněcuje, abychom se chopili díla s větší odvahou a rozhodností. Schopnost děkovat předpokládá, že jsme v drsné skutečnosti, avšak se srdcem plným naděje objevili nový rozměr. Ten kdo děkuje, dokazuje, že pochopil, že smrtí i hříchem prozařuje život a budoucnost zmrtvýchvstalého Pána. Křesťan se nedá zaslepit minulostí. Má oči otevřené pro nové, co je dosud skryté, avšak je již přítomné v klíčovém semeni. Kdo začal objevovat tento skrytý, nový rozměr, nemůže jinak než děkovat.

Vzdávat dík tedy neznamena, že se smiřujeme s přítomnou situací jako s něčím nezměnitelným a definitivním. Děkuvčinění vytváří právě protiváhu momentálnímu stavu, zcela prostě proto, že nemůžeme děkovat, netušíme-li již to nové, co právě vyrůstá. A tak se děkuvzdání stává prvním krokem směrem ke změně. Děkuvzdání je nesené nadějí v lepší budoucnost, nejen na nebesích, i zde na zemi. Vždyť Boží království je jako kvas, který má prokvasit všechnen svět (Mt 13,33). Ten kdo děkuje, dokazuje, že v to věří; že ve všech násilnostech a hrůzách naší doby zří bolesti zrodu nového světa, že vidí, jak se ve smrti rodí nový život.

Na to vše máme jedinečný příklad, totiž Ježíšovu velkou modlitbu děkuvzdání, která vyvstala z temnoty noci. Evangelista Jan zdůrazňuje, že to byla ona noc, kdy Jidáš odešel, co do něho vstoupil satan (13,27-30). V této chvíli temna viděl Ježíš, jak svítá ráno nového dne, dne, který nikdy neskončí. Proto děkoval. Viděl před sebou hrůzyplné drama, které se odehraje příštího dne a *keré se stane spásou světa*. Proto v této nejtemnější chvíli svého života vyslal k Bohu niternou modlitbu děkuvzdání.

Tato děkovná modlitba setrvává mezi námi, nikoli jako relikvie, nýbrž jako skutečnost: v eucharistii (večeři Páně). Kdo často slaví eucharistii, tomu není zatěžko „vždy a všude“ Bohu děkovat, též v temných chvílích vlastního života.

„PŘIPRAVILS MI TĚLO“

(Žd 10,5)

V tradiční duchovní literatuře má tělo špatnou pověst. Již samy výrazy „duchovní literatura“ a „duchovní život“ mluví za sebe. Všeobecný názor je ten, že duch je protikladem hmoty a těla. Vést „duchovní život“ tedy znamená zřít se všeho tělesného a všech potřeb těla.

Vlastně bychom neměli hovořit o „duchovním“, nýbrž o „nebeském“ životě. Nebeský život - který vlastně už začal (srv. Ef 2,6) - nevyklučuje tělesnost. Naopak, naše tělesnost se může stát zdrojem chvalozpěvu a vděčnosti. A sám chvalozpěv se stává mnohem bohatším a krásnějším díky naší tělesnosti. Přece naše tělo nám dovoluje padnout na tvář, provozovat hudbu a tančit.

Bůh nemá proti tělu nic. Důkazem je, že on sám na sebe vzal lidskou podobu. Sám chtěl mít tělesnost, chtěl se stát „tělem“, jak praví evangelista Jan. Při svém vstupu do světa říká Kristus, zavalen vděčností: „Připravils mi tělo“. Toto tělo se Božího Syna netýká pouze zevně, nýbrž je součástí celé jeho bytosti. Ježíš nejen že *má* tělo, nýbrž *také je* tělem. Díky svému tělu může pociťovat radost i bolest, což obojí souvisí s tělesným bytím. Jakožto Bůh věděl Ježíš o existenci radosti i bolesti, nemohl je však pociťovat, pokud sám nebyl obdařen tělem. Používá svého těla k tomu, aby naplňoval své poslání. Mluví a *zpívá*, putuje i odpočívá, jásá i pláče, trpí a umírá. Avšak především: vydává sám sebe tím, že své tělo nechává přibít na kříž. A z tohoto svého těla pro nás činí pokrm v eucharistii, aby nás zcela proměnil, tělo i duši.

Tím, že nás živí svým tělem, chce Ježíš učinit naše těla nesmrtelnými. Tělo, které budeme mít v nebi, není jiné, než jaké máme nyní. Prázdny hrob a rány, které Ježíš ukazuje učedníkům po svém zmrtvýchvstání, svědčí o tom, že jeho oslavené tělo není tělo jiné, než jaké měl při své pozemské pouti. Stejně tak ani naše pozemské tělo nebude *nahrazeno* tělem nebeským, nýbrž bude *proměněno*, podle slov sv. Pavla: „On přemění naší ubohé tělo, aby nabylo stejné podoby jako jeho tělo oslavené“ (Flp 3,21).

Pavel mluví ovšem také o tělu, ovládaném hříchem (Ř 6,6), na nás však je rozhodnout, jaké má naše tělo být a komu má náležet. Hřích už dál nesmí vládnout ve vašem smrtelném těle tak, abyste poslouchali jeho žádosti! Ani své údy už nepropůjčujte hříchu, aby jich užíval jako nástroje k špatnosti. Ale ... své údy dejte Bohu jako nástroje ke konání spravedlnosti“ (Ř 6,12-13). Sv. Pavel chce, abychom přinášeli *svá těla* jako „oběť živou, svatou a Bohu milou“ (Ř 12,1), a dodává: „To ať je vaše *duchovní bohoslužba*“. U Pavla duchovní bohoslužba věru nevyklučuje tělo! Rád hovoří o vysoké důstojnosti těla. „Tělo pro Pána a Pán pro tělo ... Nevíte, že vaše těla jsou údy Kristovými?“ (I Koř 6,13.15). „Nebo nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás

bydlí a kterého vám dal Bůh, a proto už nepatříte sami sobě ... *Oslavujte proto Boha svým tělem*" (verše 19-20).

Nechceme-li naslouchat Pavlovi, můžeme aspoň věnovat pozornost vědě, která již dávno přestala rýsovat dělítka mezi duchem a hmotou. Hmota je mnohem duchovnější, než jsme si mysleli. Podle fyziky částic je podstatou světa vzorek tančící všudypřítomné energie, která ustavičně na sebe bere hned jednu, hned druhou formu. Hmota je tedy síla, energie, a základní vlastností vesmíru je tanec a hra! Místo zanedbávání těla bychom je měli respektovat a zacházet s ním tak, aby ono neuvěřitelné množství energie, jež nám nabízí, skutečně bylo využito.

Zajímavým příkladem, jak i světec a velký mystik dokáže věnovat pozornost tělu, je svatá Hildegarda von Bingen (1098-1179). Možná k tomu přispěla i okolnost, že byla lékařkou. V jejích spisech hraje důležitou úlohu pojem „viridita“. Slovo „viridita“ znamená bujnou zeleň, Hildegarda je však užívá v přeneseném smyslu: životní energie, vitalita, světlo v nitru bytosti, mladistvost. Všechno živoucí -pokud opravdu žije - je nositelem „viriditas“. Protikladem „viriditas“ je „ariditas“, to je sucho, a to nejen v přírodě, výraz charakterizuje i vyschlé a zatvrzelé srdce. Hildegarda se dívá na tělesnost člověka jako na něco drahocenného, za co člověk nese zodpovědnost, neboť bez těla nikdo není „celým“ člověkem. Prapůvodním stavem člověka je „der lichterfullte Leib“ (tělo prosycené světlem), a k tomuto stavu se musíme vrátit. Naše tělo musí nést pečeť „viriditas“, musí znovu získat svou energii a svou vnitřní zář. K tomu je zapotřebí „discretio“ (umírněnost): schopnost udržovat pravou míru mezi prací a odpočinkem, mezi aktivním a kontemplativním životem, umět moudře užívat slunce, vzduchu a vody. V protikladu k nepřátelskému postoji tehdejší doby vůči vlastnímu tělu zdůrazňuje Hildegarda, jak za své tělo máme být vděční a jak o ně máme pečovat.

Chceme-li žít v pravdě, musíme naslouchat svému tělu. Naše tělo zná pravdu o nás. Je úchvatné pozorovat, jak je naše tělo moudré, jak mnoho ví. Kdybychom se mu naučili naslouchat, mnohé z našich iluzí by samy zmizely. Tělo vyjadřuje, co jsme a co děláme. Naše tělo zaznamenává každý náš chybný krok, dá se z něho snadno vyčíst. Naše nápady a domněnky o nás samých nás klamou, tělo však nikoli: to vždy mluví pravdu. Někdy naše tělo hlasitě a zoufale křičí, jenže my jsme hluší a slepí. Přes dramatické obžaloby od našeho těla se i nadále dopouštíme stále týchž omylů a stejných hloupostí.

Novější výzkumy ukázaly, že určitý obraz osobnosti je typický pro některé choroby, tak například kloubový revmatismus postihuje lidi perfekcionista z založení. To nás nemusí překvapovat. Tělo a duše tvoří jednotu. Kladu-li na sebe vysoké požadavky, chci-li, aby všechno mé konání bylo perfektní, podle pevných a neochvějných vzorů, pak se posléze octnu v osidlech vlastního myšlení a jednání. A poněvadž tělo nejen *mám*, nýbrž jím také do určité míry *jsem*, i tělo se octne v zajetí; ztratí svou pohyblivost a pružnost.

Musíme se mít na pozoru označovat lidi nálepkami. Žádné pravidlo není bez výjimky, a v tomto případě ani nelze o pravidle hovořit. Když však jde o nás, uděláme dobře, když nebudeme hlouzí k signálům, jež tělo vysílá. Ty nám poskytnou velmi zajímavou informaci o nás samých, za předpokladu, že jsme ochotni naslouchat.

Strach, deprese, úzkost, lenost, ctižádostivost, ambice -všechno se zobrazuje v těle. Dala by se vypracovat velmi zajímavá disertace na téma, jak se sedm hlavních hříchů projevuje v lidském těle. Existuje typický závistivý výraz obličeje, který se vůbec nijak málo nepodobá obličejí lenocha. Nesčetně umělců se pokoušelo znázornit těchto sedm chybných základních postojů podle skutečnosti. Bylo by možno přesně vyzkoumat, jak výraz obličeje typicky znamená lakota, nepřejícnost, chtivost, na jakých rysech a napětích závisí, že ihned poznáme skrblictví či závist. To by se pak mohlo rozšířit na celé tělo: stačí se dívat, k jaké typické nerovnováze v těle a k jakým chorobám každý základní hřích nakonec vede!

Ostatně nemusíme nutně myslet jen na základní hřichy. Každá usilovná námaha, každá starost, každé „já chci" nebo „já nechci" způsobuje v těle napětí nebo křeč. Všechno naše namáhání se nám v těle hromadí v podobě svalového napětí, a to ponenáhlu může vytvořit hotový pancíř, který je s to zablokovat nejen naše tělo a jeho funkce, nýbrž i naše vztahy k ostatním lidem. Veškeré napětí, které cítíme v těle, v ramenou a pažích, v bránici ... je důsledkem našeho rozhořčeného zápasu se životem. Chceme mít kontrolu nad každou situací a prosadit svou vůli. Naše pěsti jsou zaťaté. Nechtějí uvolnit sevření kolem sebe ani kolem světa, dokonce ani kolem Boha. Celý tento chybný postoj k životu je nakonec vtisknut do našeho těla. Nikdy nedokážeme lehce a svobodně dýchat, starosti nám spočívají na bedrech jako těžké břímě. I když někdy naše starosti nejsou výjimečně tak velké, napětí z předchozích nám vězí v těle dál. V důsledku toho cítíme úzkost, nervozitu a neklid, přestože k tomu není přímý důvod.

Tělo je nesmírně zajímavé pracovní pole. Zde věru neexistují obavy z nezaměstnanosti!

UVOLNĚNÍ JAKO MODLITBA

Stejně jako je tělo v napětí, když žijeme chybným způsobem, tak může uvolnění vést k správnějšímu stylu života. Kdo se vypořádá se svými stavy napětí, vypořádá se i se svou vzpourou vůči Bohu. Otvírá-li se tělo, otvírá se také duše. Uvolnění napětí v těle poskytuje stejný klid a mír i duši. Je téměř nemožné, aby člověk měl zlost či se trápil je-li tělo zcela uvolněné. Uvolněné tělo se může stát pláštěm pokoje, který nás zahaluje a chrání proti všemu, co nám zavdávalo příčinu k neklidu.

Tělo je citlivým poplašným zařízením. Na každou sebemenší ambici, na každý svévolný čin reaguje tělo okamžitě v podobě napětí. Kdykoli chceme nezávisle stát na vlastních nohou a samostatně řídit svůj život, spustí tělo poplach. Napětí nám ihned prozradí, že žijeme chybným způsobem a že se musíme vrátit do stavu naprosté závislosti.

Uvolnění napětí je něco jiného než lenost či liknavost. Tělo, osvobozené od napětí, opravdu nijak nezmalátní či neztěžkopádní. Naopak je pak pružné, energické, činorodé. Pracovat s napjatým tělem je jako jet na kole a přitom ustavičně brzdit. Přestože vyvíjíme hodně energie, pokračuje jízda nesmírně pomalu. Jakmile však povolíme brzdy, rozjedeme se naplno. Energie se přeměnila v pohyb bez jakýchkoli ztrát. Energie proudí uvolněným tělem zcela ne-rušeně. Proud síly, který se doslova valí naším tělem díky neustávající tvůrčí Boží aktivitě, nenaráží nikde na překážku.

Zjistili jsme již dřív, jak svobodně, rychle a nekomplikovaně se nám pracuje, žijeme-li ve vnitřním tichu a míru, a jak je všechno složité a těžké, když napínáme síly do krajnosti a honíme se, abychom stihli udělat co nejvíc. Měli bychom se pokusit pracovat v Božím tempu, zapojit se na jeho motor a přenechat mu, aby vykonal práci skrze nás. Naše tělo má být jeho nástrojem. Čím je naše tělo uvolněnější a klidnější, tím snáze se podřizuje hnutím Boží ruky. Že tato ruka může být velmi aktivní a účinná, vidíme u světců. Mnozí světcí dokázali vykonat neuvěřitelně mnoho a často potřebovali jen velmi krátkou dobu k spánku. Vždyť spočívali celý den v Bohu.

Je překvapující, že ti, kdo hledají Boha, neobjevili důležitost uvolnění už dřív. Uvolnění nás mohlo již dávno naučit, že Boha vlastně není nutné hledat, že stačí zklidnit se, abychom se přesvědčili, že „v něm totiž žijeme, hýbáme se a jsme“ (Sk 17,28). Lidé v dřívějších dobách by nebyli vy-plýtvali tolik energie na kající tělesná cvičení, kdyby byli chápali, jakým úžasným pokladem je naše tělo! Že zrovna jako všechno ostatní stvořené - či vlastně ještě víc, neboť lidské tělo je mistrovským dílem Božím - nás může přivádět k Bohu! Všichni, kdo mají zkušenost, vědí, že se skrze kající tělesná cvičení nestali o mnoho světlejšími. Takováto cvičení naopak umocní náš sklon vlastní svatosti si vytvářet, svatým se *dělat* místo *být jím*. Zdárného pokroku v cestě nedosáhneme tím, že toho

budeme „dělat“ víc, natož víc podivných věcí.

V minulých dobách se tělu věnovalo hodně pozornosti, byla však chybně zaměřena. Hlavním cílem bylo tělo trýznit, někdy dokonce ničit, místo činit z něho pružný nástroj v Božích rukou. Svůj psací stroj nepřimějí k tomu, aby psal lépe, když jej rozbijí.

Každý, kdo touží po Bohu, by si měl položit otázku, zda tak nečiní s přílišným napětím, a není-li snad toto není důvodem, proč jeho snaha nikam nevede. Uvolněním napětí můžeme odstranit mnoho překážek, které brání vývoji božského života v nás.

Tím nechci říci, že napětí či jiné tělesné utrpení pochází od ďábla. Jakmile jsme učinili, co můžeme, aby se v nás rozhostil Boží mír a projevil se i v našem uvolněném těle, musíme se smířit s tím, že zbytek napětí a úzkosti snad ještě utkvívá v nás a důvěřovat Bohu, že tyto překážky promění v prostředky. O velkých orientálních mistrech tkalcovského umění se vypráví, že chyby způsobené v útku neopravovali, nýbrž změnili kompozici vzoru.

Stavy napětí mohou vést tak hluboko, že nejsme s to dosáhnout úplně až k nim. Možná jsme v dobách svého dětství či později v životě prožili tolik negativního, že se tyto zážitky usadily v našem těle v podobě hlubokého napětí, na jehož uvolnění náš krátký život nestačí. Bůh však umí náš základní postoj změnit. Snažíme-li se ze všech sil, dokáže Bůh i naše zbývající napětí zaměřit k sobě. Tehdy nás naše tělesné utrpení přibližuje Ukřižovanému. Je velkou milostí smět mít i tělesně účast na Kristově utrpení pro spásu světa. Takovéto utrpení však nikdy nemáme sami vyhledávat. Nesmíme žít v napětí *proto*, abychom měli něco pro Boha trpět!

Sounáležitost mezi tělem a duší zakoušíme obzvláště zřetelně v modlitbě. Když Bůh navštíví člověka, když udělí duši zvláštní milost, cítíme často, že zároveň dojde klidu i tělo. Můžeme však jít i opačným směrem: umožníme-li tělu, aby v něm zavládl klid, otvíráme se tím i vstřícně životu v Bohu. Uvolnit napětí je způsob, jakým se tělo otvírá Boží síle a vyjadřuje svou odevzdanost. Uvolnění napětí je modlitbou těla. Uvolněním tělo dokazuje, že nechce nést přítomnost, nýbrž že se samo chce dát přítomností nést. Jakmile se tělo octne v klidu, je otevřeno modlitbě. Když jednou začneme tuto řeč těla chápat, je snadné přejít k modlitbě. Používáme těla jako odrazového můstku k modlitbě. Umožníme, aby tělo řeklo Bohu své „ano“, a ono neodolatelně táhne duši s sebou. Tělo je k modlitbě mnohem ochotnější, než si myslíme!

Začínáme chápat, že Bůh nás stvořil tak, aby tělesná podoba naší duše byla nápomocná našemu vnitřnímu životu, že tělo není naším nepřítelem, nýbrž naopak drahocenným přítelem. Jde jen o to najít správný způsob, jak v tomto poznání žít.

Bůh se může sdělovat člověku ovšem i tehdy, když tělo člověka není v klidu.

Bůh je Pánem všeho. Bůh nás může naplnit svou přítomností a svou radostí i tehdy, když je mu část naší bytosti uzavřena. Tehdy zasáhne Bůh zvláštním způsobem. Dopustí se na naši přirozenosti drobného násilí. Víme, že tímto způsobem zasahuje často, avšak pouze nakrátko. Nikdy nejde o stav trvalý. Kdyby naše tělo a naše duše byly zcela uvolněné a ve stavu klidu, cítili bychom Boží přítomnost častěji. Leccos z toho, co někdy příliš neuváženě nazýváme „temnou nocí duše“, by totiž zmizelo samo od sebe. Náš křesťanský život by byl poznamenán mnohem větší radostí.

Bůh do nitra neproudí automaticky, když nacvičujeme uvolnění. Jestliže cílem uvolňování těla je pouze zvýšená tělesná pohoda, nemůžeme očekávat, že tím bude vzrůstat i naše láska k Bohu. Všechno závisí na základním úmyslu. Avšak ty, kdo čteš tyto řádky, tento úmysl máš. Kdybys Boha nehledal, nesáhl bys po téhle knize. Pro toho, kdo hledá Boha, je uvolnění napětí prostým způsobem, jak dosáhnout sám v sobě hlubší roviny, jak objevit příbytek ticha, který existuje v hloubi každého člověka, a tam naslouchat Bohu.

Avšak i těm, kdo Boha nehledají, se často stane, že díky uvolnění se v jejich nitru otevrou dveře k náboženské sféře či dokonce transcendentnu. Začnou u těla a možná myslí jen na jeho blaho, a octnou se v Bohu, aniž ho hledali. Tento jev dokazuje, že tělo je svátost, znamení, které poukazuje na Boha. Je-li tělo takové, jaké má být, je-li ve správném stavu (to jest uvolněné), zaměřuje se na Boha a hovoří o něm. Pro duši není nic těžkého povolit sevření, když již to učinilo tělo. Tělo nás vybízí, abychom skrze uvolnění opustili všechno, co vlastníme. A jak říká Mistr Eckhart (1260-1328): „V témž rozsahu, v jakém všechno opouštíš - ne méně a ne více -, vstupuje do tebe Bůh se vším, co k němu patří, do té míry, až kam se ti podařilo docela a naprosto se osvobodit od všeho svého vlastnictví.“

Podstatou hříchu je neposlušnost, vzpoura proti Bohu. O tom svědčí prvotní hřích první lidské dvojice. Člověk se vzpírá jít cestou, kterou mu vytýčil Bůh, chce jít svými vlastními cestami. Důsledkem je, že vnitřní harmonie člověka - i jeho souzvuk s přírodou - jsou porušeny. Stvoření, které se nechá utvářet, žije proti své přirozenosti, ve vnitřním rozkolu. Jestliže jsme pochopili souvislost mezi vnitřním a vnějším člověkem, můžeme modlitbou křečovitě sevření vědomě uvolnit a odevzdat se Bohu. Místo lpění na sobě samých pustíme vše, co držíme v rukou, místo abychom se uzavírali, otevřeme se. „Effatha!“ káže Ježíš. „Otevři se!“ (Mk 7,34). Místo, abychom řekli ne, řekneme ano. „Ano, Otče“ (Mt 11,26), opakujeme s Ježíšem. „Tady jsem, abych plnil tvou vůli“ (Žd 10,9). Zkoumáme své tělo a uvolňujeme svůj vnitřní odpor. „Můj Otče, odevzdávám se ti, učiň se mnou, co se ti zalíbí“ (Charles de Foucauld, 1858-1916).

Odporem zde výlučně nemíníme vědomou vzpouru proti některému z Božích přikázání. Jakmile člověk chce stát na vlastních nohou, jakmile chce řídit a programovat svůj život způsobem „jak já budu chtít“, nezávisle na Bohu, žije již v rozporu jak s Bohem, tak i se svou vlastní přirozeností.

Jakmile lidé usednou k modlitbě, mnoho z nich ihned svažtí čelo do hlubokých vrásek. Vrásky prozrazují, jak zoufale se snaží soustředit se a vzbudit v sobě trochu lásky k Bohu. Modlitba však může být neskonale prostší! „V tom záleží láska: ne že my jsme milovali Boha, ale že on si zamiloval nás" (1 J 4,10). Naše láska k Bohu spočívá v tom, že se otevíráme jeho lásce. Tehdy se vrásky na čele vyhladí, jsme otevření a celou svou bytostí, duchem i tělem, se noříme do Boží lásky.

ASKEZE TĚLA

Účelem tělesné askeze je vychovat tělo tak, aby bylo poslušným služebníkem, pružným nástrojem ve službě lásky. Víme lépe než dřívější generace, že všechny pokusy své tělo popřít jsou odsouzeny k nezdaru. Též pro svou takzvanou duchovní aktivitu potřebujeme tělo. A to nikoli jen mozek, nýbrž *celé* tělo. Špatné *zažívám* ztěžuje intelektuální práci. Nedostatečná funkce štítné žlázy způsobuje, že jsme unavení, neschopní soustředit se a věnovat něčemu pozornost.

Mnozí lidé na sobě cítí, že se jim přemýšlí lépe a jasněji, když i jejich tělo je aktivní a v pohybu. To věděli již staří Řekové v peripatetické škole, kterou založil Aristoteles a která dostala své jméno právě proto, že se při vyučování učitel a žáci procházeli kolem dokola (peripateo = chodit kolem). „Jakmile si sednu, usadí se i moje myšlenky“, píše Montaigne (1533-1592). Když francouzský skladatel Berlioz (1803-1869) na své cestě do Itálie jednou spadl do Tibery, zanotoval poté, co se znovu vyšplhal na břeh, triumfálním hlasem refrén, na který už dva roky ne a ne přijít.

„Duchovní“ osoby se často domnívají, že věnovat pozornost svému tělu svědčí o přílišném zaujetí samým sebou. Zapomínají, že vzájemně komunikujeme vždy pouze prostřednictvím svého těla. K vyjádření abstraktních myšlenek stačí slova. Myšlenky srdce však vyjadřujeme celým tělem. Jak zprostředkujeme svou lásku a jak poznáme lásku u svého bližního? Pouhá slova nepřesvědčí. Ze zkušenosti víme, jak prázdné a falešné jsou mnohé zdvořilostní fráze. Tělo však mluví pravdu. Jsou-li slova doprovázena pohyby těla, chápeme, že promlouvá srdce: vřelost a pevnost pohledu, přiblížení horní částí těla, určitý způsob podání ruky, intonace a odstín hlasu.

Že tělo je důležitým komunikačním prostředkem, je zřejmé také v umění, především v hudbě. Ze všech druhů umění vytváří největší pospolitost hudba, protože nejvíce angažuje tělo. Nemůžeme porozumět rytmu hudby, pakliže jej nějakým způsobem nereprodukuje ve svém těle. Při masových shromážděních účastníci rádi zpívají. Když se tisíce lidí dají společně do zpěvu, dostavuje se hluboký pocit družnosti. Všichni se pohupují v stejném rytmu, společně se pohybují, těla se vlní v stejných pohybech.

Nemusí to tedy být sobectví, pokoušíme-li se vychovávat své tělo. Podívejme se blíže na to, v čem taková výchova může spočívat.

Kdo pochopil, že tělo vyjadřuje a ozřejmuje bytost člověka, ví také, že *držení těla* má velký význam. Typickým znakem lidského těla je, že na rozdíl od těla zvířecího má vertikální držení. Člověk nesměřuje pouze k zemi, nýbrž jeho tělo vyjadřuje snahu spojovat nebe a zemi. Kam se z našeho těla poděl tento vertikální směr? Jak to sedíme a stojíme? Jaká ledabylost, jaké lajdáctví! A

nestrádá jenom tělo.

Proč se cítíme tak unaveni po dlouhé cestě vlakem, přestože jsme nakrásně jen v pohodlí odpočívali? Protože jsme několik hodin jen „polehávali“ v křesle, tělo skleslé a záda pokřivená. Kdo se někdy zúčastnil kursu uvolňování těla, ví, že se stal úplně jiným člověkem, když se naučil správnému držení těla. Jakmile páteř znovu získá své přirozené, vzhůru směřující držení, máme pocit větší otevřenosti, bdělosti, čínorodosti. Cítíme se také odlehčenější, veselejší, ba duchovnější. Vzpřímená páteř nám ustavičně připomíná slova liturgie „vzhůru srdce“.

Nutno však přiznat, že k tomu, abychom udržovali rovnou páteř, je zapotřebí jisté askeze. „Padlý“ člověk má sklon dát poklesnout i tělu. Pokřivená záda jsou často znamením, že člověka tíží mnoho starostí. Jsou-li záda shrbená, nemohou z nich starosti sklouznout, přibývá jich a nakonec se nahromadí v těžké břímě. Když se nám posléze - možná uvolňovacími cviky - podaří páteř vzpřímit, seznáme k své velké radosti, že je naše břemeno lehčí. Přitom si uvědomíme, jak zbytečnou tíhu jsme po mnoho let snášeli. „Mé jho netlačí a mé břemeno netíží“ (Mt 11,30).

Zde máme tedy prostor pro askezi, která místo aby tělo trýznila, mu naopak vrací důstojnost, již mu Bůh udělil. Askezi, která nespočívá v nějakých podivných cvičeních, nýbrž umožňuje tělu, aby bylo tím, čím je Bůh chtěl mít: viditelným obrazem božského života. Takovouto askezi můžeme pěstovat stále a nadto z nás činí lidi veselé, plné chuti do života.

Změnit své zvyky, co se týče *jídla*, by pro mnohé z nás byla další forma pozitivní tělesné askeze. Svým způsobem jsme takoví či onací podle toho, co jíme. Potravu, kterou požíváme, náš organismus vstřebává a potrava se tak stává součástí naší osoby. Není tedy lhostejné, co jíme. V dnešní době vědí lidé lépe než dříve, co našemu tělu prospívá a co mu škodí. Pravá askeze spočívá v tom, že jíme to, co posiluje naše tělo a činí z něj poslušný nástroj. Co tělo uspokojuje z hlediska krátkodobého, není vždy nejlepší nadlouho. Naše tělo je jako zhýčkané dítě, které se naučilo rádo jíst ty věci, které mu ve skutečnosti vůbec neprospívají. Cílem askeze je tedy nečinít ústupky vrtochům našeho těla, nýbrž místo toho pomáhat tělu, aby obnovovalo své přirozené a zdravé reakce.

Čím je jídlo vyumělkovanější, tím nesnadnější je také přijmout je jako dar Boží. To, co je prosté a v souladu s přírodou, vede nás k Bohu snadněji. Čím více se však vzdalujeme od přírody, čím složitější jídlo požíváme, tím menší máme příležitost, abychom v něm našli lásku Boží. Nemůžeme činit násilí na přírodě a zároveň děkovat tomu, kdo přírodu stvořil. Když jíme dort, působí nám to požitkem zcela jiného druhu, než když pojídáme hrubý chléb či se postavíme pod studenou sprchu, což je požitek mnohem čistší, transparentnější. Je v harmonii s Bohem a přivádí nás k němu, aniž si to uvědomujeme.

Přirozeně i zde lze přehánět. Opravdu pro nás není lehké najít zlatou střední

cestu a držet se jí. Jsou lidé, kteří nedovedou mluvit o ničem jiném než o dietě, co má člověk jíst a co ne. V takovém případě je to druhé horší než první.

K dobrým návykům týkajícím se jídla náleží, že nemáme jíst ani příliš mnoho, ani příliš málo. V naší kultuře neexistuje velké riziko, že bychom jedli příliš málo. Proto by měl v našem životě zaujmout místo *půst*. Když jsem projevoval určitou skepsi vůči cvičením v pokání a trýznění těla, neměl jsem v úmyslu zpochybňovat hodnotu postu. Ježíš se nikdy nebičoval, zato se postil. Postit se je pro člověka cosi prapůvodního. Půst má své místo skoro ve všech náboženstvích světa. Člověk odjakživa cítil, že postem se stává lepším. Postní preface v katolické liturgii to vyjadřuje přesně a výstižně: „Když se postíme, obnovuješ v nás kázeň a obracíš nás k sobě a dáváš nám sílu.“

Postit se znamená vytvořit mezi sebou samým a jídlem odstup. Máme ve zvyku klást na jídlo příliš velký důraz. Velká část reklamy, na kterou narážíme všude kolem, se zaměřuje právě na další zvyšování tohoto sklonu. Tím, že se postíme, projevujeme svůj odstup od konzumní společnosti, dáváme najevo odhodlání hájit svou vnitřní svobodu i své přesvědčení, že jídlo je zde pro člověka a nikoli člověk pro jídlo.

„Já mám k jídlu pokrm, který vy neznáte“, praví Ježíš (J 4,32). Nejhlubším smyslem postu je zaměření pozornosti na jiný pokrm, který je mnohem důležitější než hmotná potrava. Postíme se proto, že celou svou bytostí usilujeme „o pokrm, který zůstává k věčnému životu“ (J 6,27). Víme, že pouze večeře Páně, nebeská hostina, snesená na zem, dovede zcela upokojit náš hlad. Kdo se postí, dává najevo, že pochopil vážnost Ježíšova slibu, že pravý chléb z nebe nám dá Otec (J 6,32). Půst je mimořádně konkrétní podoba toho, oč se máme modlit: „Pane, dávej nám ten chléb pořád“ (verš 34).

K tělesné askezi patří také dopřávat tělu potřebný *pohyb* a *odpočinek*. Kdo vede převážně sedavý život, měl by si najít čas k procházkám, běhu, jízdě na kole či plavání. Několikaminutové cvičení každé ráno je také výborná a účinná askeze.

Pro většinu z nás je však ještě důležitější cílevědomě si dopřávat čas k odpočinku. Bývalá klášterní askeze chtěla co nejdrastičtěji zredukovat čas k spánku. Všeobecně rozšířeným názorem bylo, že spánek znamená ztrátu času. Řeholníci měli naříkat a plakat, že člověk musí jíst a spát. Jaká podivná teologie stvoření! Bible praví něco úplně jiného: „Marné je časně vstávat, dlouho vysedávat u práce, jíst chléb námahy; neboť svým miláčkům dává ho ve spánku“ (Ž 127,2). Musíme se znovu naučit odpočívat, respektovat rytmus práce i odpočinku, jež Bůh vložil do přírody, a nacházet blahodárny mír večera.

Poslechněme si, co říká Charles Péguy (1873-1914):

Ó noci, dílo moje nejkrásnější a ze všeho, co jsem stvořil,

nejvíc hodné úcty.

Mé dílo nejkrásnější.

*Vždyť to ty ukolébáváš všechno stvoření
v občerstvující spánek.*

Noci, mé nejkrásnější dílo,

to ty dáváš klid,

to ty dáváš pokoj,

to ty skýtáš odpočinek

znaveným údům, zemdleným po denní námaze.

Ó noci, ó noci, má dcero.

Ty mě ctíš ve spánku mnohem víc

než tvůj bratr den mě ctí prací.

Neb ve své práci mě člověk ctí

toliko svou prací.

Však ve spánku já sám ctím sebe tím, Že člověk se mi odevzdává...

STYK SE SKUTEČNOSTÍ

„Člověk se nesmí spokojovat s Bohem *vymyšleným*“, píše Mistr Eckhart, „neboť jakmile pomine myšlenka, pomine i tento Bůh. Nutno mít *skutečného* Boha, který stojí vysoko nad myšlenkami lidí.“

Bůh ke mně přichází ve skutečnosti. Skutečnost je nositelkou Boha, je jeho svátostí. Jméno, které Bůh dává sám sobě, „jsem, který jsem“ (Ex 3,14), ho svazuje se skutečností. Bůh není v mých snech či v mých iluzích, nýbrž pouze ve skutečnosti.

Pro Boha je těžké, aby ve mně působil, jestliže si myslím, že jsem někdo jiný, než kdo doopravdy jsem. Bůh může používat nástroje jen tehdy, když nástroj uzná, že je tím, čím je. Jestliže si psací stroj o sobě myslí, že je rozhlasový přístroj, a pokouší se také tak chovat, nikdy nic nenapíše. Bůh se ke mně chce přiblížit v mé skutečnosti. Opouštím-li skutečnost, nepostavím-li se nikdy tváří v tvář svému pravému já a nikdy se neodvážím být sám sebou se svými možnostmi i omezeními, pak se s Bohem nesečkám.

Je to velká věc vstoupit do svého života, zcela jej akceptovat a brát jej vážně. Už jsem se zmínil o skutečnosti jako o kosmickém tanci. Přestaňme se jí bránit a místo toho se s ní pusťme do tance. Dejme se tancem uchvátit a přestaňme se ptát, kam nás dovede.

Jsmo lidé a buďme za to vděční. Jak je velké být člověkem nám ukázal Bůh tím, že se sám člověkem stal.

Člověkem můžeme být dvěma způsoby: tím, že jsme mužem či ženou. Bůh sám zvolil pro nás jednu z těchto dvou možností. Jaké štěstí, že nepřenechal volbu nám! Dostalo se nám přesně toho, co je pro nás nejvhodnější. Kolik problémů by bylo vyřešeno jen tím, kdybychom hned od začátku akceptovali své pohlaví. Bůh nám stvořil tělo a duši. Nemůžeme být sebou samými, když jednu polovinu svého já odvrhneme. Každý z nás má rodiče, zážitky z dětství, máme - anebo nemáme - životního druha, jsme zdraví či nemocní. To všechno je naše skutečnost, a pouze ona nám zprostředkovává Boha. Nikdy nemůžeme nalézt Boha mimo skutečnost.

Nepočínáme si často tak, jako bychom v kapse nosili obrázek, který jsme si sami namalovali a teď ho zamilovaně svíráme v ruce? Nevidíme skutečnost, protože hledáme něco, co se podobá našemu obrázku. To ovšem nikdy nenajdeme, protože to existuje pouze v naší fantazii. Bůh není ani fantazie, ani namalovaný obrázek. Bůh je ten, koho ustavičně potkávám ve své vlastní skutečnosti. Otevřít se realitě a akceptovat ji, to je setkat se s Bohem. Kdo to zkusil, ví, že to tak je. Je nekonečně osvobozující být zcela sám sebou, s naprostou důvěrou spočívat ve svém osudu, to jest v ruce Božích.

Každý z nás je tím, čím mu bylo určeno být. Nikdo nepotřebuje pošilhávat

napravo či nalevo a srovnávat se s jinými. Musím se spřátelit se svým vlastním „životním tepem“. Pokouším-li se žít „tepem“ někoho jiného, zvrátí se všechno ve zmatek a lež. Žádný velký mistr nešel cestou někoho jiného, šel pouze vlastní cestou. Ježíš naplnil *svůj* život. Přijal *svůj* osud, zcela a naprosto. Následovat Mistra neznamena, že musím dělat přesně všechno jako on, kopírovat svůj život podle něj. Ježíš mě chce naučit akceptovat *můj* vlastní život. Podstatné pro mne je, abych zaujal to místo, k němuž jsem byl povolán. A co když mám pocit, že mi nebylo vykááno žádné místo? Tu mi nezbyvá než zůstat stát v plném přesvědčení, že Bůh tomu tak chce a že mým štěstím je stát zcela klidně na místě, kam jsem byl postaven. Stojí nás velké utrpení, pokud odmítáme s upřímným srdcem přijmout *svou* skutečnost. Není smutné, že jsme si zvolili trápení místo toho, abychom již zde na zemi prožívali předzvěst nebe? Kdo se přestane vzpírat skutečnosti a naopak dá životu volný průběh, takový člověk je šťastný a svobodný a dostane se mu již předem trochy nebeského života.

Kupodivu právě naše touha po nebi způsobuje, že nebe ztrácíme. Nikoli proto, že je na této touze něco špatného. Vždyť touha patří k naší přirozenosti. Jenže my ji chápeme naprosto mylně. Myslíme si, že bezpečí, pravda a láska, po nichž toužíme, jsou někde jinde, daleko odtud, zatím co by stačilo sestoupit do konkrétní skutečnosti, která je naše. Hledáme brýle - a máme je na nose. Jsme tak dalekozrací, že nikdy nevidíme to, co nám leží u nohou. Chceme vždycky pít něco jiného, než máme na stole, místo abychom pili z poháru, který je nám podáván až k ústům a nabízí se nám, abychom jej s odevzdaností vyprázdnili až do dna.

Tam, na dně poháru, leží odpovědná naše otázky i řešení našich problémů. Odvážíme se vejít do svého nitra a bez reptání setrvat na místě, které nám bylo přiděleno? Zpovzdálí se nám skutečnost zdá být strašná. Když se však do ní vrhneme, jeví se nám často v mnohem jasnějším světle. Máme-li trhat kopřivy a dotýkáme se jich jen lehce špičkami prstů, popálíme se a nepříjemně nás to svědí. Když je však uchopíme rázně a pevně, necítíme nic. Nebo si představme studenou sprchu. Bojíme-li se jí a váhavě vstrčíme pod proud studené vody nejdřív ruku, potom celou paži, špičku nohy, celou nohu ... pak je to hotová trýzeň. Když však rázně vkročíme pod sprchu a bez odporu či ochrany vystavíme celé tělo studené vodě, po prvním šoku se dostaví nádherný pocit: cítíme se bdělí, svěží, čilí.

Stavět se kladně k své vlastní skutečnosti a podívat se do očí svému pravému já znamená také akceptovat své hranice, svou nepatrnost, svou nedokonalost, své nezdary, svou závislost. Proč vlastně musím být silný a se vším se sám vypořádat? Proč musím být samostatný a nezávislý? Jsme přece stvořeni tak, abychom se potřebovali navzájem, právě tak jako se vzájemně potřebují Otec, Syn a Duch svatý. Když jsem sám, nikdy silný nejsem. Neměl bych mít potřebu ukázat, že všechno zmožu vlastní silou. Pracujme společně a mějme z toho radost! Vůbec nevdá, že jsem ubohý a slabý: tím víc potřebuji Hospodina. Moje

slabost je právě tou branou, jíž do mého nitra vstupuje Bůh a jeho síla. Slabost nikdy není problémem. Zato síla je jím v nejvyšší míře. Jakmile si myslím, že *já* něco dokážu, jsem pro Boha úplně zablokovaný.

Někdo možná namítne: Já sám sebe nemohu úplně přijmout, já si netroufám být sám sebou. - Akceptuj i toto! Řekni „ano“ své vlastní neschopnosti říci „ano“! Smiř se s bolestí, která je důsledkem toho, že ses ještě neodevzdal plně Bohu a že nedokážeš v té své nicotnosti setrvat bez výhrad! Nepřehlížej tuto bolest, neprchej od ní. Naše nedostatečná schopnost odevzdat se rovněž patří k naší skutečnosti. Jestliže nejsme dosud schopni úplně se odevzdat, pak se musíme smířit jak s touto svou neschopností, tak i s bolestí, která z ní plyne. Nejsme-li dosud zralí pro dokonalé spočinutí v Bohu, musíme tuto skutečnost akceptovat a v této akceptaci najít počátek spočinutí.

My lidé jsme odborníci na přetváření všeho v požadavky. Či se nám snad nepodařilo přeměnit samo evangelium, jež přece bylo poselství o radosti a svobodě, ve sbírku požadavků? Mějme se na pozoru, abychom i z odevzdanosti neudělali další požadavek. Nemá smysl nutit se k odevzdání násilím. Důležité je absolutně se podvolit, a z toho ať se pak vše *zrodí*. Musíme si uvědomit, že spočinutí nikdy nemůžeme dosáhnout spěchem!

Cesta vede rovnou skrze odpor, naši temnotu a naše sobectví. Může se stát, že tomu, kdo k nám přijde s prosbou o pomoc, musíme říci: „Já nemám sílu ti pomoci“. Nehřejme si na světce, když jím nejsme. Možná, že někdy se musíme obrátit zády ke všem napráženým rukám a odejít. Zavřít za sebou dveře a volat: „Nechtě mě být, dejte mi pokoj!“ A zrovna tohle jsme chtěli ze všeho nejméně. Chtěli jsme si počínat správně, ale zrovna teď nemáme jinou volbu. Jsme nuceni dělat to, co je „chybné“. Jsme pouze malí lidé, jsme sice na cestě k cíli, avšak dosud jsme k němu nedospěli. Musíme kráčet stupeň po stupni. Nikdo nám nepřikazuje brát všechny stupně najednou.

Abychom se přiblížili své pravé identitě, musíme se snažit kousek po kousku své iluze prohlédnout a holýma, zranitelnýma rukama uchopit skutečnost. První iluze, kterou musíme prohlédnout, je iluze, že vůbec žádné iluze nemáme. Míváme jich hodně a ovinujeme si je těsně kolem těla, abychom se cítili chráněni proti skutečnosti nahánějící hrůzu. Bylo by velkým pokrokem, kdybychom si mohli zvolit za své měřítko a vodítko skutečnost, a nikoli své iluze. „Tohle nesouhlasí“, namítneš. „S čím to nesouhlasí“, ptám se tě, „se skutečností nebo s iluzemi?“

Můžeme se pak divit, že se bojíme sebe navzájem, když ani nevím, kdo jsem, a nemohu se spolehnout, že ty jsi tím, za koho se vydáváš?

Musíme se cvičit v umění být poctiví vůči sobě i vůči ostatním. Vytrénovat si schopnost být lidmi a ne přestrojenými loutkami. Proč se navzájem před sebou skrýváme? Naše vzájemné styky jsou tak obtížné proto, že se celou dobu musíme dohadovat, jaká skutečnost se skrývá za maskou.

Naší velkou touhou by mělo být dostat se ke skutečnosti, která je za maskou. Až když dosáhnu skutečnosti, pak mohu jednat správně a nezraním tebe ani sebe. Odpíráš-li mi pravdu, odpíráš mi také každou možnost jednat.

Chceme-li pro sebe navzájem udělat něco, co má smysl, musíme se vy svléci z role, kterou jsme si navlékli, a vyjít si vzájemně v ústrety.

ŽÍT V PŘÍTOMNOSTI

Mít kontakt se skutečností znamená žít v přítomnosti. Utíkáme-li z přítomnosti, nepřijímáme skutečnost. Minulost a budoucnost nejsou zcela skutečné. Bůh je skutečnost sama, a žije proto ve věčné přítomnosti.

Nehovoří však bible o Božích *zázracích* v dávných dobách? Neučí nás bible žít v minulosti? Odpověď je ta, že bible nás chce naučit poznávat Boha takového, jaký je *nyní*. Jaký byl Bůh pro Abraháma, Mojžíše a Davida, takový je Bůh i pro mne, pro nás všechny. Tím, že slyšíme o Božích skutcích v minulých dobách, dovídáme se něco o jeho slávě a lásce. Dovídáme se, jaký Bůh *je*, a tak se náš *život v přítomnosti* může stát chvalozpěvem na Boha. Bible nevypráví nikdy nic pro vyprávění samo, nýbrž proto, abychom mohli v chvalozpěvu jásat: „Jak velkolepá jsou tvá díla, Hospodine!" (Ž 92,6), „Hospodine, můj Bože, jsi nadmíru velký" (Ž 104,1).

Žijeme-li v přítomnosti, navykáme plíce, aby dýchaly vzduch věčnosti. Jsme zakořeněni ve věčnosti a cítíme se v bezpečí. Čas Boží není přece tak jako čas člověka rozporcován na kousičky, seřazené jeden po druhém. Nemusíme časem pádit. Nikoli, všechno je přítomno v jediném okamžiku. Můžeš klidně stát, spočívat v nynějšku, a přesto máš ustavičně všechno. „Moje jsou nebesa a má je země; moji jsou lidé a moji jsou hříšníci; andělé jsou moji a Matka Boží a všechny věci jsou moje, i sám Bůh je můj a pro mne, protože Kristus je můj a celý pro mne. Co tedy žádáš a hledáš, duše má? Tohle všechno je tvoje a všechno je to pro tebe" (Jan od Kříže).

Nemáme zapotřebí přimykát se křečovitě k minulosti, něco z ní zadržovat. *Smíme* pustit z rukou to, co bylo, a otevřít se přítomnosti. Tím nic neztratíme. Proč nakonec přicházíme o všechno, staré i nové, je důsledek toho, že tak lpíme na minulosti. To staré, co bylo živoucí a napínavé ve své době, je *nyní* už vyschlé a ztratilo svou pružnost, a to nové, co nám může poskytnout nynějšek, zmeškáme, když svéhlavě jen přežvykujeme to, co bylo. Ochuzujeme si život, když jsme zahryznuti do minulosti.

Stejně špatné je žít v budoucnosti, a tady je pokušení ještě větší. Nic není hloupější než podlehnout mu. A přesto to děláme znovu a znovu! Je tu ovšem námitka: Budoucnost se přece musí plánovat! Jak je možno stát se lékařem bez cílevědomého plánování a systematických studií? Odpověď je, že plánovat budoucnost může být úkolem. Přesně tak jako může být úkolem historikovým psát o minulosti v *současné době*. Žít v přítomnosti znamená dělat přesně to, co je nutné zrovna teď. Zpovídat se ze starých hříchů nebo zabývat se předpovídáním počasí nemůže být na překážku životu v přítomnosti. Žijeme v přítomnosti tehdy, když se z celého srdce pustíme do řešení úkolu, který je aktuální právě teď, ať jde o jakýkoli úkol.

Obecně vzato je důsledkem to, že se plánuje méně než předtím, když jsme nežili v nynějšku. Místo dovolovat myšlenkám na minulost či na budoucnost, aby pronikaly téměř všechno naše konání, vytýčíme si teď přesné hranice. Když plánujeme, činíme tak s krajním zaujetím. Jakmile je plánování hotové, pustíme je úplně z hlavy. Takováto intenzivní zakotvenost v přítomnosti nám ušetří mnoho zbytečného hloubání. Vede nás nadto k jasnějšímu pochopení, co je a co není důležité, co se naplánovat musí a čemu necháme volný průběh. Jaké by to asi bylo, kdybychom se naučili naslouchat, a ne si hned všechno přisvojovali? Bůh nám ukazuje cestu, avšak nedává nám *nic* vidět předem. Všechno, co zjevuje, zjevuje v přítomnosti. Jak často se pokoušel vstítit nám to tím, že nám hatil jeden plán za druhým! Jenže my jsme tak svéhlaví, nedáme si pokoj. Ačkoli vlastně toužíme po tom, pustit všechny plány k vodě a s prázdnýma rukama se plně vydat Božímu tvůrčímu dílu. A kdykoli tak učiníme, úleva a svoboda, které pocítíme, nám ukáží, jak správně jsme učinili.

Bereme na sebe jednu roli za druhou, abychom zjistili, zda nám vyhovuje, ale nepotřebujeme vlastně ani jednu z nich. Stačí naslouchat pravdě, která v nás pomalu zraje, a dopřát onomu zrání čas, spoustu času. Nepotřebujeme ujít ani jediný krok na vlastní pěst či z vlastní iniciativy. Bůh nás probudí, až po nás bude něco chtít. Měli bychom se naučit nepřát si nic jiného než to, co se nám nabízí. Až pro svůj úkol dozrajeme, bude nám svěřen - za předpokladu, že naše mysl je otevřená a že nasloucháme.

Vskutku nemáme zapotřebí hnát se vstříc budoucnosti. Ta k nám přijde sama. Tak prosté je to! Proč trpělivě nečekat, až se budoucnost dostaví, až to, co je nám určeno, bude vloženo do našich rukou? Často si přisvojujeme to, co nám nepatří. Násilím si bereme, co nejsme zralí nést. Násilím se pokoušíme otevřít dveře, které jsou zavřeny - pro naše dobro. Nakonec se dveře stejně otevřou, až k tomu budeme zralí, jenže my nedovedeme čekat!

Naší velkou chybou je, že máme příliš naspěch. Tím zpřetrháváme všechna jemná a křehká vlákna a vztahy. Jsme otroky času a všechno ostatní se hroučí. Nic není pro nás tak přesně důležité jako čas! Ať děláme cokoli, míříme jen k tomu, abychom už *byli hotovi*. Odkud se bere ta strašlivá uspěchanost? Své úkoly nedostáváme proto, abychom už už byli s nimi „hotovi“, nýbrž každý z nich je pro nás cvičením, jak se naučit *milovat*. Bytí má duši, vyžaduje ovšem, abychom ji *viděli*. My však se zavřenýma očima jen pádíme kolem; abychom byli hotovi.

Musíme skutečně mít tak naspěch? Musíme být nejschopnější, nejlepší, abychom potom mohli šlapat po všech, kdo nemají tolik sil a nestačí? Bůh, v jehož jménu jsme byli pokřtěni, nebyl ze všech nejzdatnější. Chtěl nám ukázat, jak se máme milovat. Jsme-li zde na světě, je to jen proto, abychom se tomu naučili.

Jaký to pozoruhodný protiklad: čas letí šíleným tempem a ukazuje tím svou

klamnost, zatímco přítomný okamžik stojí tiše a nehybně, naplněn věčností! Minulost i budoucnost jsou zahaleny v temnotu, přítomnost je však zalita slunečním světlem. Jak je hloupé stále chtít žít v tom, co je temné a skryté, když je o tolik snazší žít v slunečním svitu! Bůh ví dobře, co nám má zjevit a co má před námi skrýt, vždy v pravý čas a ve správné míře. Bůh ví, co zamýšlí s naším životem, a povede nás k cíli, pakliže mu v každém okamžiku přitakáváme. Postavíme-li se doprostřed přítomnosti a dáme se jí naplnit, pak nás také naplní stvořitelské dílo Boží. Potom se staneme přesně tím, k čemu jsme určeni, bez pokřivení či přetvářky.

Co od tebe vyžaduje přítomnost? Představ si, kolik sil by sis ušetřil, kdyby tato otázka v tobě byla ustavičně živá! Máš milovat každou vteřinu své cesty mezi narozením a smrtí. Každá vteřina ti přináší nový dar. Jak to nakládáme se svou svobodnou vůlí, kterou jsme dostali k tomu, abychom přitakali, jenže my jí nejčastěji používáme k popírání? Bůh nám ustavičně klepe na dveře. Jsme volní, stojíme zcela v přítomnosti a jsme připraveni dveře otevřít? Nebo těkáme kolem, na míle vzdálení od nynějšího okamžiku, ponořeni do starých vzpomínek nebo do nových plánů?

To, že Bůh klepe na naše dveře, není nic tak tajuplného, jak si často myslíme, nic tak nepochopitelného. To Boží klepání je Boží vůle, to jsme my, ty a já. To jsi ty, a to jsem já, bez zavazadel, bez cesty a bez cíle. My sami, se svými předpoklady a svým právě aktuálním úkolem. Nedělejme ze všeho hned mystérium! Mnoho v našem životě je jasné a zřetelné.

Když jsem v létě 1984 spolu s bratrem cestoval po Francii, navštívili jsme v Arnettes nedaleko Boulogne dům, kde se narodil svatý poutník Benoit Labres (1748-1783). Mezi jeho texty rozvěšenými po stěnách mě uchvátil tento: „Boží vůli najdeš tím, zeji konáš" (On trouve la volonté de Dieu en la faisant). Pro mnoho lidí je problémem, že nevědí, co s nimi Bůh zamýšlí. Není to skoro vždy problém jen zdánlivý? Dělej *ted' to*, co máš dělat, konej řed' jeho vůli, a tak se dozvíš, jaká bude Boží vůle v příštím okamžiku. Bůh zjevuje všechno *postupně*.

Možná nevíš, co Bůh chce, abys *ted'* dělal? V tom případě chvílku počkej a naslouchej. Jenomže ty ovšem nemáš kdy naslouchat, máš tolik práce! Není to komické? Naříkáme, že neznáme Boží vůli a nikdy nevíme, co máme dělat, a zároveň si myslíme: ten Bůh na nás toho uvaluje tolik, že nemáme kdy naslouchat a tak jeho vůli poznat! Naše pošetilost nezná mezí! Zdá se, jako by to jediné, co zjevně o Boží vůli s námi víme, je to, že máme být uspěchaní a nikdy si nesmíme udělat chvílku, abychom Bohu naslouchali.

Tak se staráme, abychom neztráceli čas, že se z minulosti řítíme přímo do budoucnosti a současnost rovnýma nohama přeskakujeme. Kdybychom naopak žili v přítomnosti, pokusili se v ní zakotvit, ten cval by se sám od sebe zpomalil. Postupně bychom zjišťovali, že přítomnost je naplněna Božím životem, a jak je snadné Bohu naslouchat, žijeme-li v ní. I při práci si můžeme dopřát chvíle

naslouchání, jen musíme pracovat vědomě v nynějšku!

Ve svém nitru máme příbytek ticha, a zde je náš domov. Můžeme tam přebývat, nikoli jen při modlitbě, nýbrž stále, za předpokladu, že žijeme v přítomnosti. V tomto příbytku probíhá tichý dialog. Slyšíme zde hlas, který se nás táže, znovu a znovu: „Miluješ mě?“ A tam také odpovídáme, opět a opět: „Ty víš, že tě mám rád“. Odpověď však ani není nutné vyslovit, neboť do tohoto příbytku ticha nemůže nikdo vkročit, pakliže již dříve ve svém srdci neřekl „ano“.

BEZPROSTŘEDNOST

Není náš dialog se skutečností poznamenán nedostatkem bezprostřednosti, v čase i v prostoru? Jsme někdy těžkopádní a nejistí ve svých reakcích na podněty Ducha svatého. Často uběhne dlouhá doba mezi Boží otázkou a naší odpovědí, mezi jeho zaklepaním a naším „ano, vejdi!“ Sami máme trpělivosti nepatrně, ale pokládáme za samozřejmé vyžadovat krajní trpělivost od Boha. Kdyby Bůh neměl nekonečnou trpělivost, dialog mezi ním a námi by už dávno byl přerušen.

Avšak nehledíme-li k faktoru času, je náš styk se skutečností zřídka bezprostřední. Nejdeme k věci přímo, děláme tisíce všelijakých oklik, a pak uvázneme někde uprostřed. Náš vlak je zřídka přímo. Je tu množství mezizastávek. Pomysleme jen na náš styk s druhými. Nestává se nijak často, že se s někým setkáme tak, jak je, v jeho nejniternější podstatě. Jsme v zajetí svých představ, co jsme o dotyčném slyšeli či četli. Nebo zase přikládáme nadměrnou důležitost jeho vzhledu či některé z jeho vlastností. A dotyčný, který nepřímo vyciťuje náš postoj vůči němu, sotva může jinak než oplácet stejným nepřímým způsobem.

Jak je u Boha všechno jiné! Život sv. Trojice se vyznačuje absolutní bezprostředností. „Všechno mé je tvé, a co je tvé, je moje“, říká Ježíš Otci ve své velekněžské modlitbě (J 17,10). Otec a Syn se nestřídají ve vlastnictví. V jejich vzájemném vztahu není meziprostor. Zde vůbec nelze hovořit o tom, co je „moje a co tvoje“, tak bezprostřední je pospolitost. Ježíš je však člověk a musí se vyjadřovat jako lidé.

Skutečnost, že Ježíš vychází z Otce a pak se k němu zase vrací, má souvislost tak bezprostřední, že mezi oběma nevzniká nižádný odstup. Není tomu tak, že by Otec udělil Synovi své bytí, Syn by si je na okamžik ponechal a pak by je opět Otci vrátil. Syn sám sebe nevlastní ani na nepatrný zlomek času, nýbrž se ihned vrací k Otci. Máme-li my umět žít životem sv. Trojice, musíme se cvičit v tomto bezprostředním životním stylu, který je pro ni tak podstatný. Je to vyvlastněný životní styl, stav trvalé oběti.

Tajemství věčné mladosti Boží spočívá v jeho svaté bezprostřední přítomnosti. Bůh nemůže zestárnout, protože je bezprostřední. Pouze to, co dlouho držíme v ruce, stárne. Bůh se neustále vydává, ale protože se stále obnovuje, je vždy nový a mladý. Čím větší máme podíl na jeho bezprostřednosti, tím více mládneme!

Spolu se Synem smíme říci Otci: „Všechno mé je tvé, a co je tvé, je moje.“ Ve stanovách Karmelu stojí: „Nikdo nesmí cokoli prohlašovat za své“. U sv. Trojice platí: „Všichni mohou všechno prohlašovat za své.“ A přesto není mezi těmito pravidly rozpor. Jakmile jsem připraven říci Bohu: „Všechno mé je tvé,“ Bůh mi ihned odpoví: „A co je moje, je tvoje.“ Dám-li já Bohu svou chudobu, Bůh mi dá své bohatství.

Bible praví, že smrt přišla do světa skrze hřích. To není těžké pochopit. Pokud žijeme podle regule „všechno mé je tvé a všechno tvé je moje“, máme kolem sebe proudící, kypící život. Jakmile však přejdeme k mentalitě „všechno mé je moje“ - a to je hřích - život povadne. Všechno je jalové a stagnuje. Stojíme tu zklamaní, v hrsti pouhý písek, a nechápeme, že na tohle jsme si pro sebe chtěli dělat nárok. Pokud žijí životem v duchu „všechno mé je tvoje“, má všechno, i to, co je zcela bezvýznamné, velikou hodnotu. Jakmile však žijí podle zásady „všechno mé je moje“, promění se i ta největší drahocennost v bezcenný písek.

Jak je nádherné vědět, že Bůh vždy reaguje bezprostředně. Nikdy nemusíme na odpověď čekat. Žádná modlitba nezůstane bez odpovědi. Je možné, že odpověď nevidíme nebo jí nerozumíme, *víme* však, že odpověď tu je. Tak například modlíme-li se se sestrou Alžbětou od Nejsvětější Trojice: „Duchu lásky, sestup na mne, aby se v mé duši jakoby vtělilo Slovo: ať jsem pro ně další lidskou bytostí, v níž znovu uskuteční celé své tajemství“, odpověď se dostaví bezprostředně. Nabídneme-li Ježíši své lidství jako základnu, kde může žít své tajemství v tomto světě, on tu nabídku přijme ihned, téměř zprudka. Jako by byl celou věčnost čekal právě na tuto příležitost a teď přímo chvátá ji přijmout, než ta příležitost pomine.

Takovou modlitbu bychom ani nedokázali vyslovit, kdyby nás Bůh sám k ní nebyl již předem inspiroval. Dá se téměř říci, že u Otce jsou naše modlitby vyslyšeny již předem, že naše modlitba se rodí z jeho vyslyšení. Otec nejen naší modlitbě naslouchá, nýbrž nám také našeptává, oč máme prosit, aby mohla naše modlitba být vyslyšena, a to celá, beze zbytku. Když se pak nahlas modlíme to, co jsme ho slyšeli šeptat, dáváme tím průchod jeho skrytému vyslyšení. Je nesmírně důležité, abychom si při modlitbě byli vědomi, že Otec nám nejen stojí tváří v tvář a naslouchá nám, nýbrž že zároveň za našimi zády pozvedá svou silnou paži a šetrně, ale mocně k sobě přitahuje jak nás, tak i naši modlitbu.

Měli bychom se z Boží bezprostřednosti poučit a přemáhat svou liknavost. Odvážili bychom se zacházet s některým z našich bližních tak, jako se chováme k Bohu, že bychom člověka nechali čekat, jako necháváme čekat Boha? Terezie od Dítěte Ježíše (1873-1897) měla ve zvyku ihned přerušit svou práci, když zvoněk zvonil k vnitřní modlitbě či modlitbě hodinek. Psala-li právě, přerušila se třeba uprostřed slova. Mezi Božím vybídnutím a její odpovědí neuplynula ani vteřina. Jak by se náš život změnil, kdybychom se naučili počínat si jako ona!

Také náš způsob, jakým přijímáme Boží dary, by měl být bezprostřední. Jiným označením pro tuto bezprostřednost je vděčnost. Boží dary se sluší přijímat bezprostředně, avšak stejně bezprostředně je máme Bohu vracet, a to s vděčností. Jakmile dar zůstane u mne, jakmile si jej chci ponechat sám pro sebe, ztratí cenu. Vše se musí vracet. Jakmile se něco hodlá stát „mým“, urychleně musím říci: „Všechno mé je tvé“. A Bůh si počíná stejně. Jakmile mu něco dám, hned mi to vrátí, ovšem zušlechtěné, proměněné, zbožštěné. Vše, co Bohu

prochází rukama, nese jeho pečeť.

Mše svatá je jedinečným příkladem dávání a vracení. Je to vyjádřeno nádhernou modlitbou, kterou kněz přednáší, když pozvedá obětní dary: „Z tvé štědrosti jsme přijali chléb ...“ To Bůh stvořil chléb a dává nám jej. Všechno má svůj počátek u něho. „Který ti přinášíme,“ pokračuje kněz. Vracíme jej Bohu. Bůh si však nechce chléb ponechat sám pro sebe. Dává jej nazpět člověku: z tohoto chleba „nám připravuje chléb Života“, tělo Kristovo. Tím to však nekončí. Neboť skutečnost, že církve smí disponovat Kristovým tělem a Kristovou krví, poskytuje církvi též možnost dát Bohu něco, co je ho důstojné. Pozvedá tedy Kristovo tělo a Kristovu krev „jako čistou, svatou a dokonalou oběť“. Poslední však slovo patří Bohu. Neboť v přijímání nám Bůh vrací Kristovo tělo a Kristovu krev jako pokrm nesmrtelnosti. Mše je zápasem lásky. Bůh a člověk si celou dobu mezi sebou pohazují míč, a to se závratnou bezprostředností.

Bezprostřednost může být tak silná, tak absolutní, že vzniká současnost mezi Boží otázkou a naší odpovědí, mezi Božím podnětem a naší reakcí, mezi Božím dílem a naší akceptací. Není tomu již nadále tak, že co nejrychleji provedeme úkol, který nám Bůh ukázal, nýbrž jsme s Bohem natolik zajedno, nakolik se s ním ztotožňujeme, že působíme společně, Bůh jako hlavní příčina a my jako jeho nástroj.

Nastane stav, o kterém praví Ježíš: „Sám ze sebe nic nekonám“

(J 8,28).

DEJ SE BOHU K DISPOZICI

Na konci *Živého plamene lásky* píše Jan od Kříže, že duše má *lít v nekonečném klidu* (vivir con inmensa tranqu-ilidad). Míni tím, že sebemenší pohyb či pazvuk může Milovaného rušit či zneklidnit. Dozajista myslí Jan přednostně na kontemplativní modlitbu. My bychom se však měli pokusit zachovávat si tento „nekonečný klid“ také při své činnosti. To je podmínkou pro to, aby Bůh námi mohl disponovat.

„Jako ti, kteří byli vyvedeni ze smrti do života, *propůjčujte sami sebe a své tělo Bohu za nástroj spravedlnosti*“ (Ř 6,13). Či v jiné Pavlově formulaci: „Jsme přece *jeho dílo*, stvořeni v Kristu Ježíši k dobrým skutkům. Bůh je předem připravil“ (Ef 2,10). Základní text hovoří o dobrých skutcích, které nám Bůh předem připravil, abychom v nich mohli kráčet. Je nám umožněno pustit se cestou „připravených skutků“. Skutky jsou hotové, stačí jen je přijmout.

Být „Božími spolupracovníky“ (1 Kor 3,9), jakými nás Pavel chce mít, neznamená, že Bůh vykonává jednu část práce a my druhou. Nikoli, Bůh dělá všechno sám, avšak činí tak *naším prostřednictvím*. Naším úkolem pouze je Bohu se obětovat a odevzdávat tak dokonale, aby námi mohl disponovat, bez nejmenšího odporu z naší strany. Můžeme se usídlit na ostrově nekonečného klidu. Tam na nás čeká Bůh, tam je náš domov. Tam Bůh „má moc vykonat na nás věci nad pomyšlení nesmírně vznešenější, než my prosíme nebo co chápeme“ (Ef 3,20).

Někdo možná namítne, že jsme při křtu byli proniknuti božstvím a proto můžeme božsky jednat. Jistěže ano. Účelem našeho zbožštění však není, abychom získali větší samostatnost, a tak si mohli počínat jako malí bohové, co si nijak nemusejí „Boha“ všímat. Zbožštění nás naopak přivedlo do stavu naprosté závislosti. Jedině tím, že se staneme součástí Krista, dostáváme svou božskost. Stejně jako on, ani my teď sami od sebe nemůžeme činit nic (J 8,28). Naše zbožštění znamená, že jsme teď zapojeni na Boží motor. Jakmile se kontakt s motorem přeruší, ustane ihned veškerá činnost. Zůstanou jen pohyby, které nemají ani význam, ani cíl, jako když dítě oběma dlaněmi buší do piana. „Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese mnoho ovoce; neboť beze mne nemůžete dělat nic“ (J 15,5).

Nekonečný klid možno popsat rovněž jako *prázdnotu*. Nemáme žádnou zásobu, z níž by se dalo čerpat. Vzdali jsme se všeho. Jediné, co zbývá, je proud života, který vyvěrá z hlubin, z božského pramene. Tento proud může být úzký potůček nebo široký tok. Na velikosti nezáleží. Víme, že Bůh učiní to, co je třeba, a přesně tak, jak to má být.

Kdo si nahromadil zásobu, z níž může čerpat, kdykoli chce, žije ustavičně v nejistotě, jak dlouho zásoba vydrží. Je nezbytné zásoby včas doplňovat. Kdo

všechno své vlastnictví odhodil, pro toho již žádné kalkulování neexistuje. Kdo je úplně chudý, je naprosto svobodný, za předpokladu, že je chudáčkem *Božím*. Jeho chudoba je jeho bohatstvím, neboť jej nutí spoléhat na Boha. Na druhé straně mu důvěra v Boha dává potřebnou odvahu pro to, aby se vzdal všeho vlastnictví. Nic není nutné si ponechat, neboť člověk ví, že mu Bůh v každém okamžiku života dá přesně to, co potřebuje. Nedá-li, pak to nepotřeboval.

Není zde jen přítomnost a závazek něco dělat. Je zde otázka mnohem radikálnější. Abych ji vyhrotil: nejde zde vůbec o to něco „dělat“. Mám tím na mysli, že člověk nedělá něco jakožto hlavní příčina (*causa principalis*), nýbrž jen jako nástroj (*causa instrumentalis*). Při psaní této knihy jsem hlavní příčinou já a psací stroj je nástrojem, tj. příčinou zcela závislou na příčině hlavní. Pakliže psací stroj nepoužívám, neděje se nic. Musím tedy zůstat v rukou Božích, s ochotou a odevzdaností.

Přesto je zde rozdíl. Člověk je nástrojem *uvědoměným*, může sebou nechat disponovat dobrovolně, anebo také odmítnout tím nástrojem být. Rozhodne-li se odmítnout, stane se text jeho života pouhým nahromaděním písmen bez jakéhokoli významu či souvislosti. Takový člověk nemá přehled, nýbrž vidí jen každé písmeno zvlášť. Život mnoha lidí je pouhým textem, složeným z libovolně zvolených písmen. Půjčíme-li psací stroj malému dítěti, je výsledek obrazem toho, jaký je často náš život.

Jedině správné je nechat psát Boha. Bůh je a vždy musí být „*causa prima*“ (první příčinou). Člověk je pouze „*causa secunda*“ (druhou příčinou), Bohu zcela podřízenou. Skutečnost, že Bůh je „první příčinou“, nesmíme chápat čistě chronologicky, jako by Bůh byl jen první osobou v řadě, podobně jako Adam je první člověk a lze říci, že takový je prvotní příčinou nás všech. Bůh je „první příčinou“ proto, že nás utváří ve věčné přítomnosti, jak v našem bytí, tak v našem jednání.

Bůh je jediný, kdo může tvořit; proto když se člověk nechce dát utvářet, nýbrž si naopak sám chce hrát na Boha, je výsledkem obludnost, nesmysl. Nesmysl, jak slovo samo naznačuje, je něco, co trpí nedostatkem smyslu. Cosi, co *není* úplně celistvé, a v takové věci je dutina. Když jde o lidi, můžeme hovořit o prázdném prostoru. Není to něco, co zřetelně zakoušíme? Jakmile se odchýlíme od Boha a pustíme se vlastní cestou, zmocní se nás nesnesitelný pocit prázdnoty. Jako by z našeho života vyprchala všechna podstata. Naopak člověk, který se dává utvářet Bohem, žije plností vnitřní. Zakouší, jak pravdivá jsou slova evangelisty Jana, že jsme byli obdarováni z jeho plnosti (1,16).

Dát se utvářet Bohem znamená, že se vzdávám všeho svévolného rozhodování, nejen pokud jde o volbu toho, *co* mám dělat, nýbrž *i jak* to provedu. Práci nevykonávám sám. „Hospodinu svěř svůj osud, v něho důvěřuj, *on sám bude jednat*“ (Ž 37,5).

Slyšíme-li slovo „věřit“, uvědomujeme si, že nemusíme snad pořád být tak

ustrašení: Bůh nad námi přece vždy drží svou ochrannou ruku, takže nakonec všechno dobře dopadne. Existuje však mnohem hlubší důvěra, která nám dává odvalu žít jako malé nezletilé děti, jež nepotřebují brát odpovědnost, nemusí nic znát. Jediné, co malé dítě umět musí, je nechat se otcem či matkou nosit. Ačkoli slovo „nosit“ se sem vůbec nehodí. Nechat se nosit je pro dítě zcela přirozené. Stejně „přirozené“ je pro člověka nechat Boha, ať v něm žije a jedná. Jakmile tak člověk učiní, ihned v nitru pocítí, že právě pro to byl stvořen, že teprve teď je ve svém pravém živlu. Lze hovořit o znovuzískaném ráji. Začíná-li bible líčením první lidské dvojice v ráji a jejího nádherného, prostého, nekomplikovaného života, jakým tam směla žít, je to proto, aby v nás vzbudila touhu po domově. My se tam musíme vrátit.

Ostrov nekonečného klidu je právě oním znovuzískaným rájem. Na rozdíl od původního ráje se zde může vyskytovat bolest a utrpení. Vidíme to na Ježíši, který v něm žil po celý čas. Ježíš trpěl víc než kdokoli jiný na tomto světě. *On se však ničemu nebránil.* Když ho postihlo utrpení, akceptoval je, stejně tak jako přijal radost, když k němu přišla. V Ježíši byla taková šíře i délka a taková výška i hloubka, že v něm utrpení zaujalo své pravé místo. Když trpěl, bylo to tak, jak to mělo být.

Evangelisté tuto okolnost naznačují opětovným zdůrazňováním, že všechno utrpení, které na sebe bere, trpí proto, aby se naplnila slova Písma. Vše, co se děje, děje se v souladu s tím, co stojí psáno. Každý detail pašijového příběhu je kamenem ve skládance, zapadajícím přesně na své místo. Ježíš skutečně koná „předem připravené skutky“. Jaký klid, jaká důstojnost z něj vyzařuje, když hovoří s veleknězem či s Pilátem.

Když visí na kříži, volá sice „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Mk 15,34) - a my se můžeme domýšlet, že v tom okamžiku nepocíťoval zrovna nějaký „nekonečný klid“. Zkušenost však není rozhodující. Ježíš se tak dokonale odevzdal svému Otci, že jeho klid svým způsobem spočíval více v Otci než v něm samém, v objektivní harmonii s Otcovou vůlí než s jeho vlastním subjektivním prožitkem. Nekonečný pokoj je hlavním základem, na němž spočívá vše ostatní a způsobuje, že zaujímá své místo.

„CENTRUM DUCHOVNÍHO SPOČINUTÍ“

„Vy přitom bojovat nemusíte. Postavte se, stůjte a uvidíte, jak vás Hospodin zachrání“ (2 Pa 20,17). Bůh je všechno a také všechno vykonává. Důsledkem toho je, že my smíme spočinout. Pouze to je náš úkol. Tak splňujeme celé své poslání, Boží vůli s námi.

Spočívání neznamena, že zahálíme, lenošíme a raději si lehneme na postel, než bychom konali svou práci. Rovněž to neznamena, že se pokoušíme navodit si duchovní atmosféru, do níž můžeme utéci od všech svízeli pozemského života. Spočinout je v správném slova smyslu náš vrcholný čin. Tehdy přestáváme svírat všechno, na čem lpíme, a hlavně přestáváme lpět sami na sobě. To je ten čin, k němuž nás vybízí sám Hospodin. „Co máme dělat, abychom konali skutky Boží?“ táží se židé Ježíše. Ten jim odpovídá: „To je skutek Boží, abyste věřili v toho, koho on poslal“ (J 6,28-29). Věřit znamená pro Ježíše něco mnohem víc, než kolik my vkládáme do slova „víra“. Věřit znamená svěřit se.

Nejsvrchovanějším činem člověka je svěřit se Bohu. A toto se stane nikoli nějakým úsilím, nýbrž tak, že *uvolníme sevření* kolem všeho, co je naše. Pustíme to prostě z rukou, z rozumu, z paměti i ze svého srdce. Prostým pohybem - tím, pro který jsme stvořeni a který je nám lehké provést - dáváme Bohu všechno. To je nejvyšší služba, jakou mu můžeme prokázat, stejně tak jako Ježíš prokázal svému Otci největší službu, když na kříži „sklonil hlavu (řecké slovo "klinein" znamená naklonit hlavu při usínání) a skonal“ (J 19,30).

Spočinutí je cestou i cílem. Jan od Kříže chce přivést člověka do „centra duchovního spočinutí“ a z textu vyplývá, že tohoto cíle lze dosáhnout rychle. Pouze začátečníci se musí namáhat, protože Bůh pro ně ještě není tak „skutečný“, aby se odvážili na něj spoléhat. Cíl je tedy vcelku vzato zároveň i cestou. Pouze nejprvnější úsek cesty je pracný.

Jestliže spočinutí je naším vrcholným dílem, naší cestou a naším cílem, pak je především nejkrásnějším a nejskvělejším dílem Božím. Proto stvořil Bůh sedmý den, kdy již vše bylo vykonáno. Toho dne odpočíval. Spočinutí se stalo tím stvořitelským dílem, kde chtěl mít své obydlí. Pro člověka je nejvyšší odměnou smět vejít do tohoto Božího spočinutí, stejně jako pro Izraelity, kteří se Hospodinu zpronevěřili a nespolehali na něj, bylo největším trestem, že nikdy nebudou smět vejít do Hospodinova spočinutí (Ž 95,11). Když jsme dospěli do „centra duchovního spočinutí“, stalo se spočinutí Boží i spočinutím naším.

Kdybych měl charakterizovat cestu i cíl jedinou větou, řekl bych: jde o to, *spočívat ve své vlastní nicotnosti*. V těchto slovech je obsažen celý náš úkol a veškerá naše blaženost. Tento postoj je alfou a omegou našeho života. Dává nám všechno, k čemu jsme svým stvořením určeni, abychom dostali. Ten, a pouze ten, kdo spočívá ve své nicotnosti, spočívá v pravdě, a pouze pro něj může Bůh

být Bohem v plnosti.

„Chceme-li dospět k jediné bezpečné cestě“, píše Jan od Kříže, „musíme bezpodmínečně zamhouřit oči a putovat ve tmě, aby se nám podařilo uniknout domácím nepřátelům (los enemigos domésticos de su casa), to jest svým smyslům a duševním silám!“ Možná nás překvapí, že naše duševní síly mohou být našimi nepřáteli. Jak může něco, čím nás Bůh vybavil, být naším nepřítelem? Jak bychom mohli žít bez rozumu, paměti a vůle? Ve skutečnosti nejsou našimi nepřáteli naše duševní síly, nýbrž my sami, protože jich používáme chybným způsobem. Ale poněvadž jsme jich takto používali po celý svůj život, zvrhly se ve špatné návyky a staly se našimi tyrany. Důsledkem je, že si počínáme nucené a stereotypně.

Účelem našich duševních sil je, aby nám zprostředkovaly kontakt se skutečností a umožňovaly nám vztahy.

Jsme stvořeni k otevřenosti vůči Bohu a celému jeho dílu stvoření. Každý smysl a každá duševní síla vyjadřuje určitý aspekt této otevřenosti a zaměřuje se k různým rozměrům skutečnosti. Díky zraku jsme otevřeni světu barev, díky sluchu vnímáme tóny a zvuky a náš rozum nás otvírá pravdě. Díky paměti prožíváme souvislost a trvání svého života a stvoření (jsem stejný dnes jako včera). Naše vůle (která je orgánem lásky) nám umožňuje, abychom přijímali doteky dobra, vibrovali s ním a sami je šířili tím, že chceme dobro i pro druhé (milovat je).

Můžeme si představit tyto duševní síly tak, že jsou vybavené drobnými čidly nebo tykadly. Jestliže naše duševní síly působí v souladu se svou přirozeností, tj. jako Boží nástroj, jsou tykadla otevřenost sama: zachycují přesně to, co Bůh chce, aby zachytila. Jestliže naopak uvedeme své duševní síly v pohyb odloučení od Boha, přemění se tykadla okamžitě v chapadla. Uchvacují skutečnost, zakusují se do ní a činí z ní svůj majetek. Tykadla, jejichž účelem bylo ztělesňovat otevřenost našeho ducha, ztělesňují teď namísto toho naše sobectví a chamtivost.

Aby naše duševní síly pracovaly v souladu se svou přirozeností a Božím záměrem, musíme jejich aktivaci přenechat Bohu. Bůh je primus motor. Protože je láska, vysílá i naše duševní síly do služeb lásky. Vše, co Bůh činí, je láska a vede k lásce. „Svět sestává ze samých příležitostí k lásce“, píše Søren Kierkegaard (1813-1855). Jakmile dáme své duševní síly k dispozici Bohu, začínáme tyto příležitosti objevovat a přeměňujeme je ve skutečnost.

Má duše posláni své plní

a své poklady

mu k použití chci teď odevzdat... zbývá mi jen naučit se více milovat.

Jan od Kříže

Kdo již kus po této cestě urazil a má určitou zkušenost, ví, jaký nesmírný rozdíl je mezi tím, používáme-li svých duševních sil sami nebo jejich použití přenecháme Bohu.

Používáme-li svých duševních sil a uvádíme je v činnost, pocítíme ihned jakousi křeč, napětí. Jak sevření dokážeme být, když náš rozum hloubá nad nějakým problémem, když se zoufale snažíme vylovit z paměti nějaké zapomenuté jméno, když naše srdce na něčem lpí a za každou cenu to chce mít a ponechat si to! Cítíme se spoutáni, nejsme svobodní. Opustili jsme „centrum duchovního spočinutí“.

Přenecháme-li Bohu, aby naše duševní síly uvedl v činnost a naše tykadla zamířil správným směrem, pak se také s Bohem všude setkáme. Může-li Bůh být původem, pak je také cílem. Celý vesmír je Božím chrámem, my to však často nevidíme, protože své činy „produkuje“ sami. Pouze Bůh nám může Boha odhalit. Bůh k nám přichází i v našich bližních. Bůh se vtělil do každého člověka, my ho však zřídka poznáme. Teprve když náš pohled může zaměřit sám Bůh, a také náš rozum, naši vůli, pak ve všem objevíme jeho skrytou tvář.

„Abyssus abyssum invocat“ (Propastná tůň na tůni volá, Ž 42,8). Když naše duševní síly uvede v pohyb sám Bůh, jenž sídlí v nejhlubším nitru člověka, pak tyto síly objeví také bezednou hloubku ve všem, s čím přijdou do styku. Jedna propast odpovídá druhé. Pak potkáváme Boha nejen když se modlíme, nýbrž i při práci. Koupeme se v něm. Plaveme, jak říká Kateřina Sienská (1347-1380), v moři světla a lásky.

Jak si máme počínat, chceme-li odevzdat své duševní síly Bohu tak naprosto, aby je Bůh měl ve své moci a mohl je sám uvádět v činnost? Tak, že pustíme z rukou všechno, k čemu se tyto síly upnuly, a spočineme. Nemusíme je znova cílevědomě a výslovně odevzdat Bohu. S tím je dokonce spojeno nebezpečí. Když se zcela zaměříme na Boha, může se naše otevřenost snadno změnit v chtivost. Místo abychom s naprostou otevřeností nechali Boha proudit do svého nitra, zmocňujeme se ho a tím se sami blokuje. Čím více se náš rozum zmocňuje Boha, to jest čím více krásných myšlenek a představ o něm má, tím méně je Bohu přístupný. Naopak, když odpočíváme, tehdy jsme otevření a Bůh do nás proudí.

KONTEMPLATIVNÍ MODLITBA

Mystikové nás učí - a stejně tak nás učí i zkušenost -, že vnitřní modlitba se zpravidla velmi rychle vyvine v modlitbu kontemplativní, aspoň u těch, kdo berou svůj život s Bohem vážně.

Přechod od meditace ke kontemplaci, tj. od modlitby aktivní v modlitbu pasivní, či také od modlitby myšlené a mluvené v modlitbu naslouchání, se obvykle nazývá „noc smyslů“. Již během tohoto přechodu shledáváme, jak je trýznivé používat svých duševních schopností: rozumu, paměti a vůle. Člověku se již nechce myslet na Kristova tajemství a hloubat o nich. Pochopitelně se během dne myšlenky na Boha a na Krista vynoří, též při čtení bible a při liturgii. Ale při modlitbě samé na to nechceme „myslet“. Také je stále méně toho, co Bohu říci. Cítíme doslova nevoli vůči všemu myšlení a mluvení. Pokoušíme-li se vzbudit pocit lásky, zdá se nám, že jsme ještě studenější a vychlejší Místo abychom se modlili sami, jde o to přenechat modlitbu Bohu. Nyní se v nás modlí On. Kontemplativní modlitba je vynikajícím cvičením, jak žít na „ostrově nekonečného klidu“. Tam zakoušíme nejzřetelněji, jak prostý dokáže být život, jak Bůh skutečně vykonává všechnu práci sám. Poznáváme, jak pravdivá jsou Ježíšova slova: „Otec, který ve mně přebývá, koná své skutky“ (J 14,10).

V takovýchto okamžicích modlitby se cvičíme v naprosté závislosti a v úplném spočinutí. Bez podobných silných okamžiků nemůžeme počítat s tím, že zakusíme, jak Bůh koná své skutky, zatímco my jsme ponořeni do své práce. Je zapotřebí chviliek zvláštního cvičení, kdy nemáme dělat nic jiného, než hledět, abychom neměli co dělat. Od takovýchto chvil se pak můžeme opět vrátit k práci a pokusit se vzít si tam s sebou trochu onoho spočinutí, jež jsme okusili v modlitbě.

Podle Jana od Kříže bychom měli *za všech okolností* zachovávat klid a pokoj duše. I když se nám všechno staví v cestu, nesmíme ztratit svůj pokoj, neboť ten je „cennější než všechny úspěchy“. A pokojem nemyslí Jan od Kříže pouze nepřítomnost velkých starostí či doléhajících tužeb, nýbrž takové vnitřní ticho či tak dokonalé odevzdání, že můžeme říci: „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus“ (srov. Ga 2,20).

Do „Božího spočinutí“ vstupujeme v první řadě při modlitbě a jejím prostřednictvím. Pak jde o to ze spočinutí nevycházet ani při práci. Onen „nekonečný klid“ je základním postojem, který nacvičujeme při modlitbě a pak jej přenášíme do své činnosti. Naším vodítkem tedy nejsou zvláštní dary milosti, kterých se nám případně dostalo během modlitby. „Zvláštní“ dary milosti přicházejí a odcházejí. To, co je jediné důležité, je základní postoj, totiž naše spočinutí v Bohu. Tento základní postoj je nádobou, do níž Bůh vkládá dary milosti od rána do večera a od večera do rána. Vlastně bychom o „zvláštních“ darech milosti neměli mluvit. Jako je každý člověk unikátní, tak i každý

okamžik jeho života je jedinečný. Bůh má pro nás něco zvláštního v každém okamžiku, může nám to však dát, jen když jsme zcela otevření a ve stavu spočinutí.

Jan od Kříže popisuje kontemplativní modlitbu jako *láskyplnou pozornost*, tedy syntézu hlavy a srdce, což často zdůrazňuje ortodoxní tradice (tedy přenášet modlitbu z hlavy do srdce).

Můžeme ji také popsat jako *přítomnost*, ovšem nyní už nikoli jako přítomnost, kterou hledáme, nýbrž která se sama dává. Sluníme se v Lásce, čili, jak říká Mistr Eckhart, stojíme přímo pod Bohem s otevřenými ústy a dáváme se jím naplňovat. Těžiště již nespočívá v člověku, nýbrž v Bohu, který se nám vydává.

Anebo můžeme kontemplativní modlitbu charakterizovat i jako *naslouchání*: „Kéž mohu slyšet, co mluví Hospodin, Bůh“ (Ž 85,9). Někteří lidé při své vnitřní modlitbě nedělají nic jiného, než že pouze naslouchají. Nikoli tak, že by naslouchali slovům: oni naslouchají Slovu. I zde leží těžiště v Bohu. To on zde promlouvá.

V kontemplativní modlitbě „transcendujeme“ tu rovinu, kde je cílem něco *dělat*. Už jenom *jsme*. *Jsme tím, čím jsme, stvořením*, a dáváme se utvářet. Blížíme se podstatě svého bytí a říkáme s žalmistou: „Všechna zřídla mé spásy jsou v tobě!“ (Ž 87,7). Stojíme, podobni Eliášovi, před tváří Boží, a Bůh je živoucím Bohem: „Živ je Hospodin, před jehož tváří stojím.“ Zapouštíme kořeny v Bohu a zároveň nacházíme své vlastní kořeny, svou pravou identitu.

Kdo objevil modlitbu, při níž člověk jen spočívá v Bohu, velmi jasně si uvědomí, že tato modlitba odpovídá základní potřebě člověka. Ano, Bůh nás stvořil tak, že po této modlitbě toužíme a táhne nás to k ní. Máme základní potřebu bezpečí. Říká se, že člověk touží zpátky do bezpečí mateřského lůna. V naší době těžko můžeme hovořit o nějakém bezpečí. Naše touha se napřahuje ještě dál do minulosti, totiž k bezpečí u Otce. Jsme přece stvořeni v Synovi, a Syn je v náručí Otcově (J 1,18).

Věnujeme-li se této prosté, tiché, naslouchavé modlitbě, není to ani tak otázka disciplíny. Jde zde mnohem víc o to, vyhovět touze svého srdce. V hloubi tvého srdce spočívá touha po modlitbě, protože prahneš po naprostém bezpečí u Boha.

Jakmile jsi poznal základní potřebu svého srdce, je všechno mnohem snazší.

NASLOUCHAT NITREM

Žijeme v nesprávném tempu, jsme krmeni spoustou všeho možného. Nic nestačíme strávit, nic nestačí uzrát. Všechny plody trháme ještě zelené a žaludku je z toho špatně. Tento neustávající příval podnětů způsobuje, že se zarážíme ve vzrůstu.

Se všemi svými znalostmi se jen třepotáme na povrchu. Je nám krajně zapotřebí proniknout do hloubky.

Hluboko ve svém nitru máš útočiště, kam za tebou nemůže žádný nepřítel. Možná se cítíš jako uprchlík v cizí zemi. Svůj domov však nosíš v sobě.

Opusť svou silnou, svéhlavou vůli, a místo samého plánování začni naslouchat. Snaž se být Božím služebníkem, místo aby sis z něho dělal svého sluhu. Ano, místo aby sis dělal z Boha poslíčka, buď sám Bohu k službám. Přestaň to, co sám chceš, stavět proti tomu, co se ti nechce, a vnoř se do naslouchání.

V sobě máš učitele a vůdce, který ti dává úkoly a pomáhá ti je řešit. Dává ti všechno, co potřebuješ k svému dalšímu vývoji. Měl by ses naučit naslouchat tomuto vnitřnímu vedení. Pozorně. A být bezpodmínečně poslušný, ať je tvůj úkol jakýkoli. Může to být nesnadné, skýtá to však velké bezpečí a velkou útěchu.

Chtít se úkolům vyhnout přináší s sebou jen neštěstí. Tvůj učitel pro tebe vždycky chce jen dobré. Hovoří k tobě tím jasněji, čím pozorněji mu nasloucháš. „Zůstávejte v něm, jak jste o tom byli poučeni" (1 J 2,27). Jsi-li na každém kroku poslušný světla, které v sobě nosíš, budeš toho vědět dost pro další krok. Máme Ježíšův slib, že kdo ho následuje, nebude chodit ve tmě (J 8,12).

Evangelista Jan říká o Ježíšovi, že je *Slovem*. Ježíš je Slovo, díky němuž existuješ a které v tobě neustále promlouvá. Slyšíš je *Jestliže* posloucháš. „Je to ten, kdo s tebou mluví" (J 9,37). Protože Ježíš *k tobě promlouvá* v hloubi tvého nitra, najdeš jej pouze tak, že mu *nasloucháš*.

„Nezdráhejte se poslouchat toho, kdo mluví" (Žd 12,25).

Nemusíš chodit daleko, abys ho slyšel. „Vždyť je ti to slovo velmi blízké" (Dt 30,14). My si všechno tak komplikujeme. Myslíš si, že můžeš Boha *polapit*, když vyletíš „vzhůru do nebe" nebo „na druhou stranu moře". Bůh se však vytrvale snaží ti vysvětlit, že není ani tam, ani jinde. *Je právě zde*. Samozřejmě a prostě - živoucí přítomnost sama. Boží království je *zde a nyní*, a nikoli potom a někde jinde. Nenajdeš-li Boha zde a nyní, nenajdeš ho ani jinde. Najdeš-li ho však zde a nyní, pak ho nalezeš všude.

„Kdo chce potkat Boha, musí se zcela ztišit; pak je setkání nevyhnutelné", píše Hjalmar Ekström (1885-1962). Stačí jen mlčet, ale v nitru být pozorný a naslouchat. To je způsob, jak mu dokážeš, že v něho věříš.

„Každého rána mi probouzí sluch, abych ho poslouchal, jak je povinností učedníků" (Iz 50,4).

Bůh sídlí v tichu. Kdo ho chce potkat, nalezne ho pouze tam. Bůh je ovšem i ve vichřici, ale pouze v jejím oku, v jejím středu, nikdy na periferii. Jeho podstatou je střed.

Někdy vytvoří Bůh kolem tebe ticho sám. Tehdy si přeje, abys mu naslouchal. Může se ti stát, že pokojík mlčení si tě přitáhne jako magnet. Panuje tam ticho a klid, které jsou absolutní a nikdy se ničím nedají narušit. Čistá hudba, jejíž každý tón křišťálově dopadá jako kapka, měkce, tiše. Nic není zfalšované, všechno je jasné a otevřené dokořán.

*Tichá ta noc, jež mystiky je plná
a jitrní lesk, jenž na východě vzchází
samotu jen ztichlá hudba doprovází
a hostina tě rozněcuje
a smír ti dává.
(Jan od Kříže)*

V tom tichu se ti odhaluje sám Bůh. Máš chuť se vyzout, neboť sis vědom, že jsi zahrnut do Synova vzývání Otce. „Otče svatý", říká Syn (J 17,11), a ty se smíš k jeho slovům připojit a hluboce se uklonit. - Když se Bůh odhaluje, odhaluje zároveň tobě samému i tebe, neboť tu slávu, kterou Otec dal Synovi, dal Syn tobě (J 17,22), a ty jsi stvořen k tomu, abys plul zároveň s proudem, který plyne od Syna k Otcí.

Když ses octl v příbytku ticha, už nemáš, co bys hledal, co bys získal či ztratil. Ticho tě stahuje s sebou na hlubší úroveň, kde komáří a nečas jsou epizody, které jen přejdou kolem a nijak se tě nedotknou. Otázky a problémy, které na tě útočí, se smršťují. Je ti čím dál víc zatěžko přikládat jim váhu. Shazuješ ze sebe toto břímě. Žiješ s rukama otevřenýma a všechno necháváš proudit dál.

Člověk nevstupuje do ticha proto, aby se něčemu vzdálil, nýbrž aby se přiblížil, nikoli proto, že něčím opovrhne, nýbrž proto, aby miloval, aby viděl každé zrnko písku. Množství slov, které by nás mělo přibližovat, vytváří odstup. To je paradox bytí, jemuž zřejmě nikdy neporozumíme. Pouze v tichu vzrůstá blízkost a vztahy. Hlučnost zahání blízkost na útěk. Pouze v tichu dosáhneme spojení se skutečností, po níž prahneme.

Sören Kierkegaard píše o modlitbě: „Být v zajetí ticha. Čím vroucnější a ohnivější bylo jeho modlení, tím méně měl co říci. Ztichl tedy a začal - větší protiklad k mluvení nenajdeš - *naslouchat*. Zprvu si myslel, že modlit se znamená mluvit. Potom však zjistil, že modlit se, to je mlčet, a nejen mlčet, nýbrž naslouchat. Tak je to. Modlit se neznamená slyšet mluvit sám sebe, nýbrž zmlknout a být zticha tak dlouho, až začneš vnímat Boha.

Naslouchat je umění. Ježíš na to poukazuje, když říká: „Dávejte tedy pozor, ať dobře posloucháte" (L 8,18).

Základní předpoklad tuje. Dostali jsme uši. „Zato jsi mi otevřel uši" (Ž 40,7). Původní text má větší sílu: „Protesals mi uši". Podle jednoho spisovatele ze 17. století jsme dostali dvě uši a pouze jedna ústa, abychom pochopili, že je dvojnásob důležité naslouchat než mluvit.

Zdá se, jako by ti právě uši bránily vnímat ticho. Ušima k tobě proniká lomoz a hluk. Chceš-li se však naučit vnímat ticho, musíš se nejdřív naučit správným způsobem naslouchat zvukům, které doléhají k tvým uším. Poslouchej, jak tikají nástěnné hodiny, jaký zvuk vydává kastrol na rozpálené plotně. Poslouchej, jak syčí a prská překapávač kávy. Naslouchej hučení větru, šustotu listí a zpěvu ptáků. Toto vše nijak ticho neruší. Naopak všechny tyto zvuky k tichu patří, kondenzují ticho a činí je ještě vnímatelnějším. Naslouchej bez jakýchkoli přání, očekávání či vlastního úsudku. Jen poslouchej!

Posléze tě blahodárné ticho přemůže a ty dojdeš klidu. Vychutnávej ticho a slyš, jak Bůh vyhlašuje *pokoj* pro svůj lid (Ž 85,9).

A „nevracej se ke své pošetilosti".